

tv-15 naš TOVARIS

Št. 32
18. avgusta 1988
Leto XXVI

Glasi borcev narodnoosvobodilnega boja in rezervnih vojaških starešin Slovenije

Graničarji imajo oporo v vsem ljudstvu Jugoslavije

Nekaj poudarkov iz pozdravnega govora podpredsednika predsedstva SFRJ Staneta Dolanca na slovesnosti pod Poncami:

Obmejne enote so kot poseben del jugoslovanske ljudske armade moderna, sodobno opremljena in učinkovita vojaška organizacija, usposobljena za to, da uspešno – v duhu ustave, zakonov in drugih predpisov – brani nedotakljivost državnega ozemlja SFRJ ter preprečuje nedovoljeno prehajanje obmejnega ozemlja in prekrške v njem.

Obmejne enote JLA opravljajo svoje naloge učinkovito zara-

di velikih lastnih bojnih in moralnih vrlin ter s pomočjo in sodelovanjem delovnih ljudi in občanov. Trdno so povezani s pripadniki notranjih zadev, milice, carine, štabov in enot teritorialne obrambe ter civilne zaštite. Vsi ti subjekti odgovorno sodelujejo pri varovanju naših meja in so zanesljivo zagotovilo za ozemeljsko celovitost naše države.

Tukaj in v celotni SR Sloveniji, celotni naši državi, so obmejne enote JLA imele in bodo imele zanesljivo oporo v ljudeh, ki znajo ceniti težko pridobljeno svobodo in neodvisnost Socialistične federativne republike Jugoslavije.

Takšno povezanost ljudstva in graničarjev moramo nenehno ohranjati in skrbno varovati kot eno velikih pridobitev narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije ter bistveno prvo zasnove vseljudske obrambe in družbene samozaščite.

Naša družba se posebej v zadnjem času sooča z zelo resnimi in težkimi problemi, ki jih ni mogoče rešiti niti s tarnanjem niti s pričakovanjem, da jih bo rešil nekdo drug. Izhod obstaja, vendar je usodno pomembno, da končno dojamemo, da je edina formula za odpravo krize pametno gospodarjenje, delo in znanje. Brez odpravljanja eko-

nomskih težav je nemogoče ali je vsaj zelo težko uspešno rešiti katerokoli drugo resnejše vprašanje naše družbe. Z novimi ukrepi ekonomske politike in sploh z začeto reformo gospodarskega sistema je treba ustvariti možnosti za prehod v novo razvojno obdobje. Ugotavljamo res da šele začetne – vendar pomembne pozitivne dosežke: povečala sta se izvoz in devizni priliv, devizni trg uspešno deluje, zelo dobri rezultati so bili

še ukrepe za zaustavljanje in zniževanje inflacije, za zaustavljanje padca življenjskega standarda in krepitev motivacijskega dejavnika za večjo, bolj produktivno proizvodnjo. Odločno se je treba lotiti razbremenjevanja gospodarstva, od katerega se jemlje za različne namene, in to na vseh ravneh – to pa pomeni tudi zmanjšanje proračunske porabe tako v federaciji kot v republikah in pokrajinah ter občinah. To poleg tega pomeni izdelavo konkretnih programov varčevanja. Povsem razumljivo je nezadovoljstvo delavcev, ker se doslej ni praktično nič ali se je zelo malo storilo za družbeno varčevanje in racionalizacijo, za gospodarsko obnašanje pri uporabi družbenega premoženja.

Posebno pozornost je treba nameniti sredstvom, ki so sproščena zaradi reprogramiranja naših obveznosti na podlagi tujih posojil, pa tudi z na novo pridobljenimi posojili. Napake pri uporabi takšnih sredstev se ne smejo ponoviti. Ta sredstva je treba usmeriti izključno v proizvodne namene, in sicer predvsem za krepitev kakovostnih dejavnikov gospodarjenja, za tehnološko modernizacijo in inovacije, za programe proizvodnje za izvoz, za vzpostavljanje modernih proizvodnih enot in podobno. Pri tem je posebej pomembno pogumno in široko angažiranje novih strokovnih, ustvarjalnih kadrov, neobremenjenih s starim načinom obnašanja in gospodarjenja.

Tudi spremembe ustave SFRJ morajo služiti odpravljanju vsega tistega, kar ovira in zaustavlja izvajanje gospodarske reforme.

Vsakemu našemu narodu in narodnosti je treba omogočiti vsestranski razvoj in uveljavitev, seveda ne na škodo kogarkoli, ampak v interesu vseh. Uspešno delo v zvezi s spremembami ustave SFRJ, to pa nujno pomeni tudi soočanje z razlikami, ni mogoče ob blokadah, pa tudi ne ob pritiskih in stihiji. Rešitve, ki bodo v interesu vseh, vendar skladne s temeljnimi pridobitvami naše revolucije, bo mogoče najti samo v mirnih razmerah, v konstruktivnem dialogu, z navajanjem dejstev in argumentov. Tega nam ne nalaga le nujnost nenehnega razvoja in pospeševanja demokratičnih odnosov v naši družbi, ampak tudi praksa, ki je pokazala in kaže, da socializem ne more napredovati, če se v njem ne razvijajo demokratični odnosi. Zavzemamo se za demokracijo, ki izhaja iz socialističnega samoupravnega odnosa, ki temelji na demokraciji združenega dela, smo pa proti »demokraciji«, ki je uperjena proti socializmu, revoluciji in njenim pridobitvam in ki pogosto z demagogijo, provokacijami, lažmi in spletkami želi uresničiti popolnoma drugačne cilje.

Spoštovane bralce obveščamo, da bo prihodnja številka TV-15 Naš tovariš izšla 1. septembra. Odtlej dalje bo naše glasilo izhajalo kot običajno redno vsak četrtek.

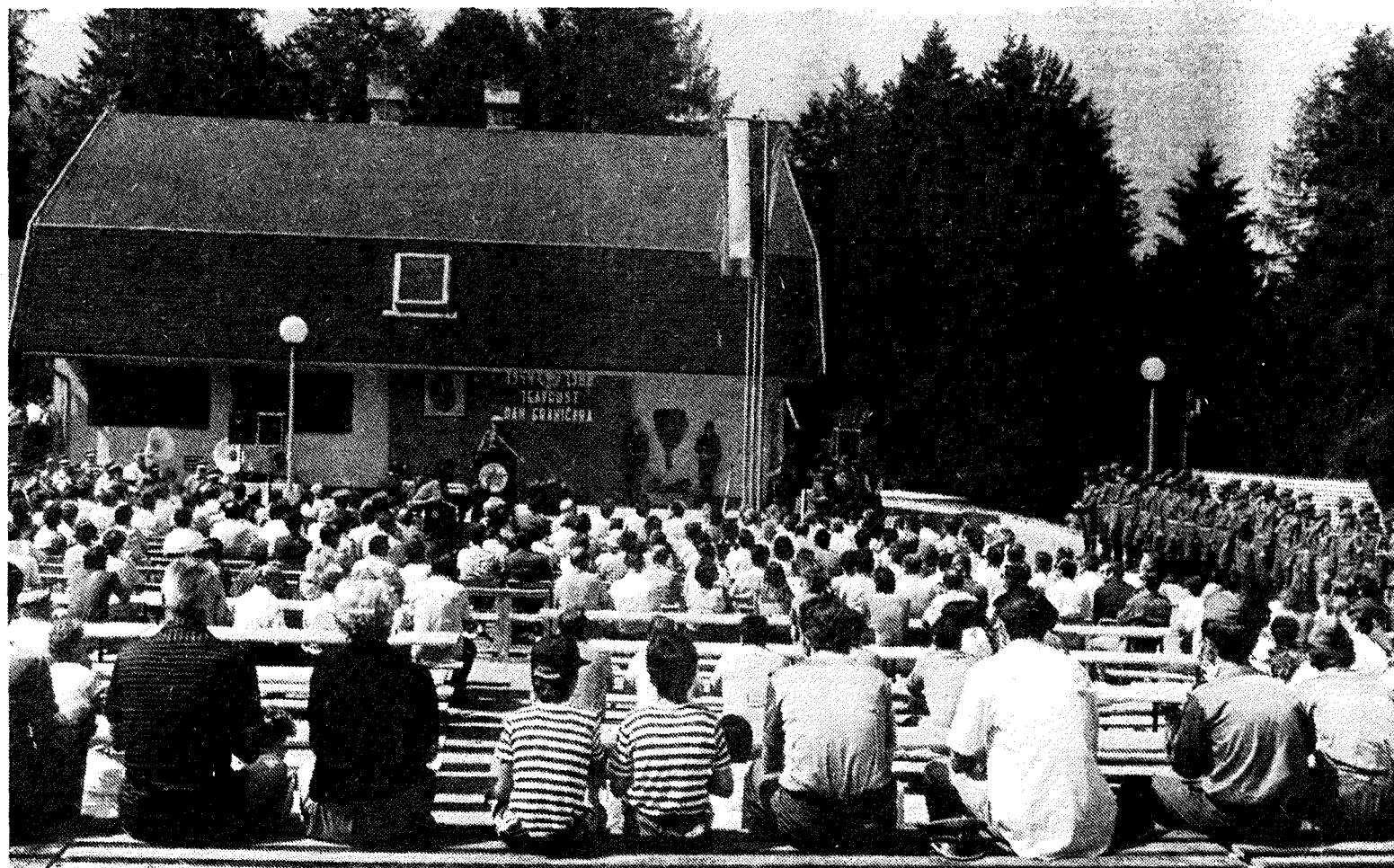
Uredništvo

doseženi v kmetijski proizvodnji.

Se naprej pa ostaja odprt osrednji problem: ni še prišlo do oživljanja rasti industrijske proizvodnje.

Sprejeti je treba učinkovitej-

Prenovljena karavla nad Ratečami

Prenovljena karavla Slatina nad Ratečami, ki leži tik pod obronki dvatisočmetrskih Ponc, nosi od 15. avgusta, dneva graničarjev, ime narodnega heroja prvoborca in generala Joca Miljkovića, ki je svoja zadnja službena leta pred odhodom v pokoj preživel prav v obmejnih enotah ljubljanskega armadnega območja. Umrl je leta 1984. Nad Ratečami, nedaleč od jugoslovansko-italijanske meje, je bila v ponedeljek tudi osrednja proslava ob prazniku varuhov naših meja v Sloveniji. Na slovesnosti, kjer se je kljub hudi pripeki, ki je ni omililo niti tistih 1040 metrov nadmorske višine, kjer so zgradili karavlo, se je zbralo nekaj sto ljudi iz tistega dela Gorenjske, slavnostni govornik pa je bil podpredsednik predsedstva SFRJ Stane Dolanc, ki je tudi odkril spominsko ploščo na prenovljeni zgradbi. Med udeleženci so bili poleg predstavnikov slovenskega družbenopolitičnega

življenja in ljubljanskega armadnega območja tudi številni borci, predstavniki gorenjskih in tolminske občine in tudi predstavniki občine Slunj, kjer je bil rojen Joco Miljković. Posebno toplo in pristno so zveneče besede ljudi z Gorenjske, ki so poudarjali, da so stiki med prebivalstvom in vojniki tod že tradicionalno dobri, dopolnil pa jih je v bistvu tudi Stane Dolanc, ki je dejal, da ni države na svetu, ki bi mejo lahko učinkovito varovala samo z vojsko, ampak je zato nujno potrebna tudi vsestranska pomoč in podpora ljudstva. Tako pomoč pa je naše ljudstvo dajalo graničarjem vselej, je dejal Stane Dolanc. V bogatem kulturnem programu na odru pred vhom v karavlo so sodelovali godbeniki iz jeseniške železarne, ženski zbor iz Kranjske Gore, moški sekstet iz Žirovnice, oktet z Jesenic, otroška folklorna skupina iz Rut in mladinska folklorna skupina Jaka Rabič iz Dovjega.

Branko Soban
Foto: Marjan Zaplatil

Slovesnost na Jesenicah

Spomenik velikim revolucionarjem

Dne 30. julija, pred občinskim praznikom, ki ga občina Jesenice slavi 1. avgusta, so letos v tem gorenjskem industrijskem mestu odkrili spomenik narodnim herojem – delavcem jeseniške železarnice – Jožetu Gregorčiču-Gorenjcu, Matiju Verdniku-Tomažu, Andreju Žvanu-Borisu in Antonu Dežmanu-Tončku, posebej pa še revolucionarju in delavskemu pisatelju Tonetu Čufarju. V spominskem parku na plavžu, kjer stojita nova monumenta, se je ob tej priložnosti zbralo veliko jeseniških občanov. Med njimi so bili narodni heroji, prvoborci in nosilci spomenice 1941, borci domičinskih enot Gorenjske, aktivisti OF, člani delegacij osnovnih šol (imenovanih po Tonetu Čufarju) z Jesenic, iz Ljubljane in Maribora, zastopniki delovnih organizacij, ki so materialno podprle to akcijo, in številni gostje.

Zahvala vsem
sotrudnikom

Slovesnost je odprl znani slovenski prvoborec **Franc Konobelj-Slovenko**. Najprej je orisal delo odbora za ureditev Spominskega parka. Ta deluje – soglasno z aktivom borcev in sindikata – že od leta 1975. V obdobjih, ko je Jeseniceanom trda predla za finančna sredstva, odbor ni čakal križem rok, marveč je pripravil idejne osnutke in načrte za ureditev parka – s posebnim poudarkom na grobišču padlih borcev NOV ter talcev in drugih žrtev fašističnega terorja. Kipe narodnih herojev-železarjev je o pravem času naredil jeseniški domačin, akademski slikar in kipar Jaka Torkar. Domači livarji so kipe odlili v bron. Na pobudo odbora je inž. Gregor Velepec – poglaviti načrtovalec prostorskih in vseh drugih rešitev – predvidel, da se hkrati s pomniki herojem postavi tudi skulptura Tonetu Čufarju, enemu prvih jeseniških revolucionarjev in idejnih vodij jeseniške partije. Pobudo za zbiranje finančnih sredstev, ki bi omogočila obeležje tudi temu slavnemu delavskemu umetniku, je prevzela in uspešno izpeljala mladina jeseniške osnovne šole Toneta Čufarja, akcija pa so podprle tudi druge jeseniške šole. Ker se navzlic marljivemu zbiranju v teh težkih časih ni nabralo dovolj sredstev, je bilo treba, žal, opustiti marmorne nosilne stebre in tako so zdaj le-ti narejeni iz betona. Toda tudi takšni kot so, so novi spomeniki lepi. Posebno zahvalo za to zasluži delovna organizacija Betonarna jeseniškega gradbenega podjetja Gradbinec. Odbor ne dvomi, da bo za skrbno hortikulturno ureditev spominskega parka in bližnje okolice poskrbelo istoimensko društvo pod predsedstvom poštvovalnega inž. Janeza Pšenice, saj je društvo že tudi do zdaj vestno skrbelo, da so bili grobovi padlih vselej lepo urejeni.

Nikoli ne bomo
pozabili njihovega
boja in žrtev

Vsebinsko bogat govor je imel na slovesnosti jeseniški rojak **Jože Božič**, sedanji sekretar republiškega odbora ZZB NOV Slovenije. V uvodu je poudaril, da so med 1322 borci NOV Jugoslavije, ki jim je bil dodeljen red narodnega heroja, prejeli to visoko priznanje tudi Gregorčič, Verdnik, Žvan in Dežman – štirje predvojni delavci jeseniške železarnice. Njihova junastva in žrtvovanja bodo ostala vklesana v zgodovino osvobodilnega boja in revolucije jugoslovanskih narodov. Nujno pa je, da se Jesenice tako kot njim oddolžijo tudi spominu Toneta Čufarja, ki je kot delavski pisatelj in revolucionar izjemno prispeval v zakladnico predvojnne slovenske književnosti ter h krepitvi zavesti in boja jeseniškega in vsega slovenskega proletariata. Te može je preveval globok internacionalističen duh. Njihov upor predstavlja trajno vrednost. Za mladino pomeni ideal in vzor, predvsem, kako se je treba bojevati za svojo domovino.

Božič je na kratko orisal ustvarjalni delež vsakega slavljenca posebej.

Tone Čufar

je bil v pravem pomenu besede samorastnik. Že v zgodnji mladosti je poslal javnosti naslednje sporočilo:

Jože Božič

»V fabriških centrih se pišejo povesti na krvav list življenja kar same od sebe. Tisoče takih tragedij se prepleta skozi fabriški dim. A prav zato, ker je proletariat trdo prizkušen, prav zato, ker v trpljenju vztraja in ne klone v največjem obupu, je tudi porok človečanske prihodnosti.«

Boris Kidrič pa je nekaj let pred jeseniško stavko ob izidu drame Polom takole ocenil Čufarjevo delo:

»Čufar se krepko razvija v dobrega proletarskega književnika. Njegov razvoj je tem pomembnejši, ker je vsa naša slovenska socialna literatura razen maloštevilnih izjem doslej presneto klavna... V drami Polom niso zajeti Čufarjevi osebni problemi in tudi ne samo krajevna vprašanja, ki se tičejo le industrijskega središča, v katerem je drama nastala. To so vprašanja vsega našega delavstva in velika Čufarjeva zasluga je prav to, da jih je v Polomu zajel in dokazal, da mu bije pravo proletarsko srce in da je živo vključen v proletarski boj.«

Septembra 1941 se je pri IO OF izoblikovala kulturna organizacija – kulturni plenum. Med zastopniki književnikov je bil tudi Tone Čufar, tedaj ilegalni aktivist v Ljubljani. Prek kulturnega plenuma je OF dala vsem slovenskim umetnikom nalogo, naj ustvarjajo umetnost, dostopno najširšim množicam; izraža naj najgloblji padec in hkrati najvišji vzpon slovenskega naroda. Čufar se je goreče odzval pozivu OF.

Komaj leto dni za tem, ko je bila naša dežela zasedena, je pri Sentvidu nad Ljubljano tvegati zadnji poskus, ko so ga hoteli Italijani predati Nemcem, da bi se rešil. Žal ni uspel. Pretrgano je bilo življenje samorastnika, človeka s tenkim občutkom za pravico, svobodo, in človekovo dostojanstvo.

Jože Gregorčič-Gorenjc

Tega borca je pripeljala pot za zaslužkom na Jesenice iz dela slovenske zemlje, ki je bilo po prvi svetovni vojni priključeno Italiji. Kot delavec v žičarni je s soborci dozoroval v široko razgledanega političnega, kulturnega in športnega delavca. Delavski dom pri Jelenju je postal njegov drugi dom. Partija je v njem videla in našla svojega bodočega vodjo, saj je bil marksistično razgledan in odlični tovariš.

Ob izbruhu španske držav-

ljanske vojne je Jože Gregorčič s skupino jeseniških revolucionarjev odšel v Španijo, kjer je postal politični komisar bataljona Dimitrov. Izkusnje, pridobljene v Španiji, je izredno spretno in koristno uporabil nekaj let pozneje v pripravah na vstajo slovenskega naroda in v enotah NOV. Velika Gregorčičeva zasluga je tudi bila, da so jeseniški delavci pričakovali okupatorja pripravljeni in organizirani.

Ob začetku NOB je Gregorčič prevzel vodstvo jeseniškega vojnega revolucionarnega komiteja. Nato je kot komandant Cankarjevega bataljona deloval pri organiziranju širšega odpora na Gorenjskem. Ta se je začel z decembrsko vstajo 1941. Vstaja je močno presenetila Nemce. Kmalu so z več tisoč vojaki udarili na partizanske položaje. Skupaj z narodnim herojem Stanetom Žagarjem in prvoborci je Gregorčič januarja 1942 v Dražgošah vodil bitko, ki je imela izreden odmev v Sloveniji pa tudi širše v Jugoslaviji.

Ko je po bitki v Dražgošah nemški polkovnik Handel poslal poročilo svojim nadrejenim, je med drugim pisal: »Temu človeku, ki je naš nasprotnik, bi mirne duše zaupal divizijo.«

Na Gregorčiča je bila razpisana visoka nagrada. Nemci so se dobro zavedali nevarnih akcij, ki jih je organiziral ta hrabri partizanski voditelj. Življenje Jožeta Gregorčiča-Gorenjca je ugasnilo septembra 1942 v boju na Lipniški planini.

Matija Verdnik-Tomaž

je bil sin zavedne slovenske koroške družine. Leta 1920 so ga premestili iz bistriške v jeseniško železarno.

Kakor Gregorčič je tudi Verdnik začel zelo zgodaj delati v delavsko prosvetnem društvu. S šestnajstimi leti je postal član SKOJ in leta 1937 član KPS. Opravljal je dolžnost sekretarja v celici KP – mehanične delavnice.

Takratna vladajoča oblast je Verdnika pregnala v kazensko taborišče Ivanjica. Tik pred nemškim napadom na Jugoslavijo se je vrnil na Jesenice, prevzel vodstvo SKOJ na območju takratne jeseniške in radovljiške občine ter vodil številne akcije proti okupatorju.

Konec leta 1941 je šel v partizane in 20. februarja 1942 doživel ognjeni krst v boju na Stolu. Istega leta je sodeloval pri požigu cestnega in železniškega mosta pri Zirovnici. Toda Verdnik je želel zaneti upor tudi v rodni Koroški. Vse več Korošcev je začel boj proti Hitlerju. Politično in vojaško vodstvo se je odločilo, da Verdniku zaupa nalogo organizirati OF na avstrijskem Koroškem. To nalogo je opravil uspešno. Konec leta 1942 se je narodnoosvobodilno gibanje že razmahnilo po vsem Rožu, tj. do Drave. Uspešno je vzpostavil tudi sodelovanje z avstrijskimi antifašisti v Celovcu in Beljaku.

Nemci so poskušali vse, da bi zatrli partizansko gibanje na Koroškem. Uspeli so odkriti sedež oblastnega komiteja KPS za Koroško. Matija Verdnik-Tomaž je bil ob napadu težko ranjen. Po nekaj dneh hudega trpljenja je ranam podlegel.

Andrej Žvan-Boris

se je zaposlil v jeseniški železarni leta 1937. Po značaju je bil živahen, vnet za delo in pravičnost. Kot osemnajstleten mladenič se je že uveljavil v društvu Vzajemnost in leta 1938 bil sprejet v KPS.

Ob pripravah na vstajo je uspešno sodeloval v zbiranju orožja in streliva. Zato ga dogodki, ki so sledili, niso prese-

netili. Dne 28. julija 1941 je stopil v jeseniško partizansko četo in kmalu s partizanskim imenom Boris zaslovel v bojih na Pokljuki, Mežakliji in drugod. Bojno in organizatorsko sposobnost je pokazal ob decembrski vstaji. S svojim pogumom je pritegnil številne domačine v boj proti okupatorju, kar je omogočilo ustanovitev Pokljuškega-Prešernovega bataljona.

V letu dni je postal odlični poveljnik. Bil je komandant Gorenjskega odreda. Izkazal se je v številnih akcijah.

Kot politični delavec v letu 1943 in 1944 pa kot namestnik komandanta Gorenjskega vojnega področja je pokazal veliko znanje in iznajdljivost. S soborci je prebil številne sovražne obrobe tudi v navidez brezizhodnih položajih. Odlično je organiziral transporte mobilizirancev in prostovoljcev, ki so odhajali v partizane. Zanj je bila usodna zadnja nemška ofenziva na Primorskem. Prav na vrhu Porezna je v preboju v neenakem spopadu s sovražnikom izgubil življenje. To se je zgodilo 24. marca 1945, na pragu svobode. Družina Žvan iz Gorij je žrtvovala slovenskega narodu največ, kar je mogla – pet dragocenih življenj.

Anton Dežman-Tonček

je bil najmlajši med narodnimi heroji – delavci jeseniške železarnice. Kot samotni zidar se je leta 1940 zaposlil v martinarni.

Očetova vzgoja v duhu boja proti takratnemu protiljudskemu režimu je imela na Tončka

svobodilnemu gibanju na Gorenjskem v enotah in zaledju prihranjena prenekatera žrtev. VOS je prekrizala okupatorju številne načrte. Ne smemo pozabiti, da je prav na Gorenjskem gestapo uporabljal najbolj rafinirane bojne metode proti osvobodilnemu gibanju. Aprila 1945 je bil Dežman imenovan za namestnika komandanta 2. brigade VDV. Po vojni je napredoval v čin generalmajorja.

Do svoje prerane smrti je Dežman namenil svoje revolucionarne izkušnje borčevski organizaciji v radovljiški občini. Kakor je bil do sovražnikov domovine strog in neizprosni, je bil do tovarišev in prijateljev prava dobričina. Anton Dežman-Tonček nam bo ostal nepozaben.

Vsejali so dobro seme

Na tisoče jeseniških železarjev ter borcev in aktivistov Gorenjske je nadaljevalo delo, ki so ga začeli ti junaki. Dobojevali so boj za svobodo in neodvisnost, tisti boj, ki ga je vodil slovenski narod dolga stoletja. Seme, ki so ga vsejali Gregorčič, Verdnik, Žvan, Dežman, Čufar je padlo na rodovitna tla.

V sklepnem delu govora je Jože Božič na kratko orisal, kako so jeseniški železarji delali več kot štiri desetletja po osvoboditvi. Posebej je poudaril, koliko so storili za bratstvo in enotnost, ko so mednje prihajali številni tovariši iz Zenice, Čufar in drugih krajev Jugoslavije.

Govornik seveda ni ostal dolžan nekaterih kritičnih misli, ki jih zasluži sedanji čas:

»Mladi danes premalo vedo, da smo skoraj trideset let po končani vojni doživljali izdatne gospodarski, politični in vsesplošni razvoj. Bili smo v samem svetovnem vrhu proizvodne rasti in domala brez

bujen za tisto delo, ki mu bo prineslo večji osebni dohodek, večjo akumulacijo in večjo svobodo v upravljanju. Del našega gospodarstva teh procesov ne bo zmogel. Preveč je bil v preteklih letih odvisen od državne regulative in državne zaštite.

Odzivi delavcev na gospodarske težave so v zadnjem času izredno ostri. Vrstijo se stavkovni valovi, pohodi na zvezno skupščino, celo primeri nacionalne nestrpnosti. Na velike razlike v Jugoslaviji in še zlasti na različne poglede glede našega nadaljnjega razvoja opominjajo tudi ustavne razprave. Naša družbena stvarnost bo še nekaj časa prizorišče kriznih pretresov. Toda, če se bomo ustavili vsakokrat, ko se kaj zaplete, ne bomo nikoli prišli na cilj, ki smo si ga zastavili že v času NOB. V Sloveniji zaenkrat stopamo v ta boj dokaj enotno in obvladujemo novejšje pojave, ki jih poraja kriza. Delovni ljudje in občani, med njimi tudi borci, dajemo polno podporo reformnim pojavom in aktivnostim slovenskega političnega vodstva v prizadevanju za prenovo družbe in za kakovostni razvoj dela.

»Gospodarstvo jeseniške občine je že nekaj let v procesu prestrukturiranja. V nove oblike in dejavnosti (jeklarstvo, Karavanški predor, avtocesto, železnico, turizem in drugo) vlagamo velikanska domača in tuja investicijska sredstva. Gospodarjenje v tej dolini se bo kakovostno spremenilo. Če bomo znali te temelje oplemenititi z ustreznimi gospodarskimi programi, bo mladim v tej dolini lažje zagotoviti produktivno delo tudi na prehodu v drugo tisočletje.«

Ob koncu slavnostnega govora je Jože Božič dejal: »Pomnimo klene Čufarjeve besede, napisane pred več kot petdeset-

V jeseniškem spominskem parku

močan vpliv. Ob proslavah, kulturnih in športnih prireditvah si je nabiral revolucionarni spoznanja pri starejših tovariših. Leta 1940 je postal član SKOJ. Od aprila do julija 1941 je vodil številne mladinske akcije predvsem v okolici Bleda. Odlikoval se je pri zbiranju orožja, streliva in drugega vojaškega materiala.

Julija 1941 je postal partizan. Bil je v Jelovski četi in avgusta mitraljezec Cankarjevega bataljona. Prav kot mitraljezec se je proslavil pri Bičkovski skali v znameniti Dražgoški bitki. Marca 1943 je postal komandant 1. bataljona Gorenjskega odreda, novembra 1943 pa komandant skupine varnostne obveščevalne službe za jeseniško okrožje.

Dežmanovo aktivnost in moč VOS so občutili gestapo, narodni izdajalci, domobranci, raztrganci in nemški agentje. Z uspešnim odkrivanjem protirevolucionarnih organizacijskih središč je bila narodno-

dolgov. Napredni svet se je zanimal za naš sistem socialističnega samoupravljanja. Nobe-nih težav nismo imeli z mednarodnimi odnosi. Vi, Jesenice, vse to dobro veste. Tudi borci smo ponosni na to obdobje.

Potem pa, kot da smo prišli na vrh gore in zdrsni na navzdol po plaz, kjer se ni moč ustaviti.

Svet pa je med tem napredoval, se razvijal. Celu nekatere revne, nerazvite dežele so ujele stik s tehnološkim razvojem v svetu in nas prehitele.

Kaj bomo naredili?

Sedanja reforma, lahko bi jo imenovali razvojna preobrazba združenega dela, se je začela ob neustreznih tržno-ekonomskih instrumentih. Obrniti se moramo dosledno k tržnemu gospodarjenju, k demokraciji, nazaj k človeku, k njegovemu odločanju o rezultatih dela, k samoupravljanju. Vse to naj bi sprostil najširše pobude in učinke. Človek mora biti spod-

timi leti: Delati se mora, delati, graditi, ustvarjati... Mladi se bodo morali bolj spoprijeti s samoupravljanjem, poglabljanjem demokracije, z družbeno preobrazbo. Podpreti in sami iskati bodo morali tisto, kar je dobro, kar je v korist človekove svobode in njegove integritete.

Teh spominskih obeležij ne odkrivamo zaradi našega zanesenjaštva nad zmago, temveč zaradi zavesti, da smo se v NOB borili za tako družbo, ki bo resnično svobodna, demokratična in ustvarjalna. Ne gradimo se bratstvo in enotnost ter gospodarsko močna in nacionalno neodvisna Jugoslavija s parolami in pritiski! Končati se mora omalovaževanje suverenosti in državnosti njenih posameznih delov! Graditi moramo pošteno in potrpežljivo ter z odgovornim odnosom do vsega, kar smo že doslej pridobili v boju za socialistično Jugoslavijo.

Z. K.

Ob 15. avgustu – dnevu obmejnih enot JLA

Sami ne bi mogli narediti veliko

V zgodovini so različne države na različne načine varovale svoje meje. Tudi danes je v svetu nekaj vrst varovanja državnih meja. Jugoslavija se je odločila za zavarovanje svojih meja z vojaškimi enotami, ki pa pri tem niso same, ampak jim pomagajo tudi drugi. Predvsem tesno so obmejne enote povezane s prebivalci, ki živijo ob meji. Tako tudi v praksi uresničujejo besede Edvarda Kardelja, da je najbolj varna tista meja, ki jo varuje narod sam.

Zanimalo nas je, kako poteka varovanje državne meje v zgornjesavski dolini, kjer meji Jugoslavija na Italijo in Avstrijo.

Velik del te meje varuje obmejna enota JLA, ki ji poveljuje starešina Josip Jauk. »Naše območje se začne pri Kamniškem sedlu in sega do Vevnice, to je od Ponca naprej proti Primorski. Državna meja poteka po gre-

prekinitev lastnih žarkov. Imamo tudi motorna vozila, s katerimi se pripeljemo na mesto kršitve meje, na razpolago pa imamo tudi sredstva za zveze, s katerimi se obveščamo med seboj. Torej lahko rečem, da za varnost naših meja vse bolj skrbita kombinirana dejavnika, človeški in tehnični. Toda kljub temu,« poudarja Josip Jauk, »graničarji ne bi mogli sami skrbeti za varnost meje, ampak nam pri tem pomagajo postaje milice in carinske izpostave.«

Josip Jauk

benih Karavank, torej po visokogorskem in planinskem območju. Najnižja točka je dolina Rateč, ki je hkrati tudi največja naravna odprtina proti Italiji. Zavarovanje z naše strani je precej lažje, ker so tudi dostopi lažji, kot na drugi strani. Povedano v kilometrih, varujemo približno sto kilometrov državne meje,« pravi Josip Jauk.

Vse več je tehnike

Zemljišče ob meji je v glavnem poraščeno z gozdom, meja sama pa je očišče-

Zdenko Guzi

Pozabiti pa ne smemo najrazličnejših organizacij in društev, od planincev, lovcev do gobarjev. Če vse te elemente dobro organizirajo in, kot pravi Josip Jauk, jim je to na Gorenjskem uspelo, je meja dobro zavarovana. Kljub temu pa so prebivalci obmejnih krajev najpo-

od devet do dvanajst karav. Seveda je njihovo število odvisno od letnega časa, saj pozimi izpraznijo nekatere karavle, ki jih spomladi znova naselijo. Tako pokriva vsaka karavla približno deset kilometrov državne meje.

V obmejnih enotah, še posebej pa na karavlah, so zelo ponosni na svoj »zeleni načrt«. Na svojih mini farmah pridelajo namreč veliko sadja in zelenjave ter priredijo precej mesa. Tako že leta ne kupujejo svinjine, ampak jo priredijo sami. Povedati pa je treba, da opravljajo vojaki dela na teh farmah izključno v prostem času. Pridelek in prireja sta precej večja od potreb obmejnih enot in presežke prodajo. Denar, pridobljen na ta način, pa uporabijo za nakup stvari, s katerimi izboljšujejo življenjsko raven vojakov na meji.

Pet obrokov hrane

Za obmejne enote je značilno, da so opremljene z naj sodobnejšo opremo, ki jo ima JLA. Pogosto se dogaja, da določeni del opreme ali oborožitev priskusijo na meji in jo šele kasneje uvrstijo v opremo ostalih enot JLA. Glede na zelo zahtevno delo, ki ga opravljajo graničarji v vseh vremenskih razmerah, imajo nekoliko močnejšo hrano kot drugi pripadniki naše armade. Tako imajo pet obrokov na dan: zajtrk, malico, kosilo, večerjo in tako imenovani nočni dodatek. Tega dobijo graničarji, ko pozno ponoči ali pa zgodaj zjutraj pridejo z meje.

Zanimivo je tudi, kako postaneš graničar. Že pred odhodom v JLA se o vseh teh fanih pogovorijo v krajevnih skupnostih in sekretariatih za ljudsko obrambo, če so primerni za delo na meji. Prve štiri mesece preživijo vojaki v centrih za urjenje, nato pa odidejo na karavle. Prvih petnajst do dvajset dni je namenjeno preučevanju

»Pri delu z vojaki največ zaleže lepa beseda,« pravi Darko Latas. »K dobremu delu našega kolektiva prispeva tudi dejstvo, da sem le nekaj let starejši od vojakov in imam zato več razumevanja za vse njihove probleme. Vsak dan se tako vsedemo in pogovorimo, kaj smo naredili in kaj nas še čaka.«

potreb službe, v druge enote ali garnizije.

Vzorno sodelovanje

»Sodelovanje med strukturami, ki neposredno ali posredno skrbijo za varnost meje na Gorenjskem, je zelo dobro, celo vzorno,« poudarja načelnik inšpektorata milice pri upravi za notranje zadeve Kranj Ivan Hočvar. »Dejansko ni posameznika,

Darko Latas

ki ne bi bil na tak ali drugačen način vpet v opravljanje nalog družbene samozaščite. Nosilci strokovnih opravil, to so JLA, carina in milica, imamo svoje naloge. Toda sami ne bi mogli mejo varovati tako, kot jo danes s pomočjo prebivalcev. Dejansko si težko predstavljam, koliko graničarjev, carinikov in miličnikov bi morali imeti na Gorenjskem, da bi bila meja tako zavarovana, kot je danes.«

Ob tej priložnosti ne bi govorili o ilegalnih prehodih naše meje, povejmo pa, da jih je kar precej. V glavnem so ilegalni prestopniki tujci, predvsem državljani vzhodnoevropskih držav, Turčije, nekaterih neuvrčenih držav, ilegalno pa je poskušala mejo prestopiti tudi skupina sedemnajstih Kitajcev. Precej dela pa dajo organom na meji jugoslovanski državljani, ki vstopajo v mejni pas brez potrebne dovolilnice. Kot pravi inšpektor milice Zdenko Guzi, je do nje preprosta pot. Dobi jo lahko vsak občan v svoji občini. Gre na sekretariat ali oddelek za notranje zadeve in zaprosi za začasno ali pa stalno dovolilnico za gibanje v mejnem pasu. Če bi vsi delali

tako, bi prihranili veliko dragocenega časa. Miličniki in graničarji niso najbolj strogi pri obravnavi človeka, ki dovolilnice nima, ponavadi ga samo opozorijo in napotijo iz tega pasu in tako postopek zaključijo. Vendar to še ne pomeni, da dovolilnic ni treba imeti.

Na karavli Slatina

Delovne razmere graničarjev so izredno težke. Zato se v poveljstvu ljubljanskega armadnega območja trudijo, da bi jim razmere nekoliko ublažili s posodabljanjem karavel. Toda, denarja ni veliko in na leto obnovijo eno ali dve karavli. Letos sta to karavli Slatina, ki se zdaj imenuje po narodnemu heroju Jocu Miljkoviću, in karavla Koprivna na Koroškem.

Jože Osvald

Nekaj dni pred dnevom obmejnih enot smo se odpravili na obisk na karavlo Slatina. Višugasta makadamska cesta se je od Rateč strmo dvigovala po pobočjih Ponca. Po nekaj minutni vožnji smo se znašli pred vhomom. Stražar nas je strumno pozdravil in dvignil spornico. Zapeljali smo se na asfaltirano dvorišče. Pred vhomom v novo zgradbo so na stopnicah sedeli vojaki, pred njimi pa je na lesenem zaboju sedel, skoraj bi lahko rekli, njihov vrstnik. Ko je vstal, se je izkazalo, da je to starešina in komandir karavle vodnik prvega razreda Darko Latas.

»V obmejnih enotah sem že dobrih šest let in skoraj ves čas sem na tej karavli. V stari karavli sem bil do začetka obnove, med gradnjo sem bil v obmejnem vođu, zdaj pa sem znova tukaj,« je začel pripovedovati Darko Latas, ki je sicer doma iz Kutine v Slavoniji. »Z novo karavlo so se naši življenjski

pogoji bistveno izboljšali. Tako se lahko vojaki po vrnitvi z dolžnosti posušijo in pošteno umijejo, lahko si na videu ogledajo film, ki so ga zamudili v rednem času, spalnice so svetle in zračne, kuhinja je velika in sodobno opremljena in ustreza vsem higienskimi predpisom. Tudi jedilnica je velika in v njej lahko jedo vsi vojaki hkrati. Mislim, da imamo zdaj res najboljše pogoje za delo. O samem kolektivu ne bi veliko govoril, rečem lahko le, da je zelo dober.«

Prav gotovo ima velike zasluge za to ravno komandir Darko. Čeprav je njegov uradni delovni čas od sedmih do petnajstih, prebije na karavli veliko več časa. Pogosto pride in pogleda, kaj se dogaja na karavli in meji. Če je treba narediti kakšno večje delo, ostane in dela skupaj z vojaki. Veliko prostega časa žrtvuje za karavlo in kolektiv, vendar mu tega ni žal. Sam pravi, da mu je največje moralno zadoščenje, če vidi zadovoljne obraze vojakov.

Konfliktov ni

Zgornjesavska dolina je znano turistično območje. Življenje je zato v teh krajih precej dražje kot drugje in Darka Latasa smo vprašali, kako je zadovoljen z osebnimi dohodki. »Res je to območje precej drago, toda s pametno razporeditvijo plače se da preživeti skozi mesec. Upam tudi, da se bo v bližnji prihodnosti to še bolj uredilo. Že mogoče ta mesec bom dobil stanovanje v Ratečah, kar bo precej spremenilo stvari.«

Tudi Darko meni, da graničarji brez pomoči domačinov ne bi mogli dobro varovati meje. Pravi, da z domačini veliko in uspešno sodelujejo, vendar to sodelovanje ni omejeno samo na varovanje meje, temveč je razširjeno na skoraj vsa področja življenja, od športa, kulture do zabave. Konfliktov med graničarji in domačini ni. Če pa do katerega pride, ga povzročijo ljudje in notranjosti.

Ko smo se vračali z karavle, smo v dolini srečali domačina Jožeta Osvalda. Dejal je, da vsi domačini zelo dobro sodelujejo in se razumejo z graničarji. Vsi so zadovoljni, da je v njihovi krajevni skupnosti karavla, saj daje občutek varnosti in vedo, da lahko graničarji pomagajo v vsakem trenutku, če je to potrebno.

B. K.

V primeru kršitve državne meje so graničarji v nekaj minutah pripravljeni, da posredujejo.

na, kar omogoča dobro preglednost. Josipa Jauka smo vprašali, kako graničarji sploh varujejo mejo. »V zadnjem času uporabljamo vse več tehničnih sredstev, od optičnih do elektronskih. Te naprave reagirajo na hojo, nenavaden udarec, ali pa na

membnejši dejavnik pri zavarovanju meje, saj imajo radi planine. Pogosto obiskujejo njihova pobočja, zato takoj opazijo, ali se tam dogaja kaj nenavadnega. Tudi njihova polja, travniki in pašniki so ob meji.

Na območju Gorenjske je

zavarovanja državne meje in vsem postopkom ob njej. Nato pa s starejšimi kolegi hodijo po obmejnih stezah. Po treh ali štirih obhodih so pripravljeni za samostojno delo. Ko se vojaki navadijo posebnemu načinu življenja na meji, ne gredo radi, zaradi

Diplomatska ofenziva

Svetovna diplomacija je te dni poskrbela za pravcato senzacijo, mirovne pobude za to in ono že dolgo časa niso polnile časopisnih stolpcev in drugih informativnih medijev. Dan za dnem so se namreč vrstile optimistične napovedi za reševanje dolgoletnih kriznih žarišč, bodisi v Zlivi, Bližnjem vzhodu, Jugoahodni Afriki, Kampučiji, Afganistanu in še marsikje. Pobude so nedvomno najbolj dobrodošle zlasti za »navadne zemljane«, usodno zapletene v regionalne spopade, reševanje le-teh, zlasti ravnanje poklicnih diplomatov v pogajalskih straneh, pa nedvomno skriva še marsikatero neznanost.

25. avgusta se bodo v Ženevi pod pokroviteljstvom Združenih narodov začela neposredna iraško-iranska pogajanja za mir v Zlivi, za zdaj pa še ni znano, na kakšni ravni bodo. Z 20. avgustom naj bi vojskujoči se državi po osmih letih usavih sovražnosti, varnostni svet Združenih narodov pa je sprejel sklep o ustanovitvi posebne vojaške opazovalne misije, ki naj bi nadzorovala premirje. Z imenovanjem generala Jovića za poveljnika omenjene misije je naša država med drugim dobila priložnost, da si povrne skrhano zaupanje in ugled diplomatskih sposobnosti, v marsičem pa bi Jugoslavija utegnila izkoristiti tudi gradnjo novih objektov v obeh izčrpanih državah. Dosežen načelen sporazum o premirju, ki ga še vedno spremljajo nasprotujoče si novice s fronte, je prav tako ugodno znamenje vračanja zaupanja v poslanstvo Združenih narodov, ti se prav te dni srečujejo z najhujšo finančno krizo, ob kateri je vprašljiv celo obstoj svetovne organizacije. In nenazadnje pomeni pobuda za mir v Zlivi tudi nemajhno osebno zadoščenje, večkrat je malodane obupane, generalnega sekretarja de Cuellarja.

Do malone popolnih obratov prihaja tudi na območju jugoahodne Afrike. Po dolgotrajnih diplomatskih prizadevanjih utegne namreč Namibija dokončno odvreči nezakonito zasedbo Južne Afrike, največji optimisti pa celo napovedujejo, da bi do neodvisnosti Namibije utegnili priti že prvega novembra. Še več, Angola, Južna Afrika in Kuba so se dogovorile za premirje. V minulih

treh mesecih smo bili pričr pravcatemu diplomatskemu maratonu, minilo je namreč kar 5 krogov štiristranskih pogajanj in sicer z začetkom v Londonu in nadaljevanjem v Brazavili, Kairu, New Yorku in na koncu v Ženevi. Vsa ta pogajanja so minila s posredovanjem ZDA in SZ. Sklenitev takšnega premirja daje zeleno luč, da bi se po 13 letih vendarle začele iz Angole umikati vse tuje čete.

Sredi avgusta naj bi se iz Afganistana umaknila že polovica, okrog 50 tisoč, vojakov iz t. i. omejenega sovjetskega kontingenta, ki je konec leta 1979 začel bratsko posredovati v sednji državi. Najnovejši obisk sovjetskega zunanjega ministra Eduarda Ševardnadzeja v Kabulju pa je med drugim dokazal, da v deželi pod Hindukušem vse le ne gre tako gladko, kot bi si želeli v Moskvi in v Kabulju. Osnovno vprašanje zadeva sposobnost in večinsko podporo ljudstva, ki naj bi jo uživala elita v Kabulju, potem ko bi se sovjetski vojniki dokončno umaknili. Največji pesimisti zato že napovedujejo možnost oziroma konkretne upravno-teritorialne spremembe, ki naj bi omogočile delitev Afganistana na južni in severni del. Na sever naj bi se v najslabšem primeru umaknila vladna Nadžibulaha, ki si na vse kriplje prizadeva za narodno spravo že zgodovinsko nenotnega ljudstva. Te dni pa o tem ni moglo uiti, da je SZ doslej najostreje opozorila Pakistan, da naj se ne vmešava v afganistanske notranje zadeve. Režim Zia ul Haqa naj bi namreč po mnenju v Kremlju z obstrukcijsko politiko nepo-

sredno kršil 15. aprila v Ženevi podpisan sporazum o Afganistanu. Tudi v tem primeru sta poročila prevzela SZ in ZDA.

Za svojevrstno presenečenje, tako na palestinski kot na izraelski strani, pa je te dni poskrbel jordanški suveren Hussein, ko je namreč naznanil, da bo v korist Palestincev pretrgal vse zakonite in administrativne vezi z Zahodnim bregom. Že naslednje presenečenje pa je spodbudila novica o ustanovitvi neodvisne palestinske države, za katero pa še ni jasno, kdo jo je dal na svetlo. Kot je bilo pričakovati, so v Tel Avivu izraelski jastrebi zavrnili kakršnekoli ideje v zvezi s tem in odgovorili, da bodo nanje reagirali z jeklenimi pestmi – vsaj premier Jicak Šamir, zunanji minister Simon Peres pa je bil zmernejši. Prav v tem času, ko se odloča o prihodnosti zahodnega brega in Gaze pa sta se dve rivalski palestinski skupini predlogu o ustanovitvi palestinske vlade v begunstvu odločno uprli, kar utegne razpoke v palestinskem tkivu še povečati, hkrati pa oddaljiti možnosti za sklic mednarodne mirovne konference o Bližnjem vzhodu. Ta naj bi bila pod okriljem ZN in ob poročtu velesil.

Zapeljiva, a poenostavljena bi bila domneva, da v zakulisju najnovejših pobud stoji zgolj sovjetska diplomacija, čeprav je najbrž res, da je prav novi »vzhodni veter« (oziroma novo razmišljanje) nakazal možnosti, ki so se še pred leti, spričo skrajnega dogmatizma, zdele znanstvena fantastika. In ko je beseda o podobi sovjetske pe-restrojke v zunajni politiki, je mogoče reči, da je v Moskvi, kot kaže, vendarle prevladalo spoznanje, da je le z dinamizmom v zunanje-političnih nastopih mogoče učinkoviteje in racionalneje braniti ali celo razširiti tiste interese, ki ji zagotavljajo status velesile.

Vrhunski sestanki voditeljev velesil, zlasti sovjetsko-ameriški sporazum o raketah sred-

NAZDRAVIMO MIRU

CONRAD, »Los Angeles Times«

njega dosega, so sprožili veržno reakcijo rahljanja zadržanih voznov svetovne politike, z dobršno mero ironije pa je celo mogoče reči, da so ti procesi zlasti za sovjetsko stran pomenili obračanje diplomatskih zablad iz šestdesetih in sedemdesetih letih v uspehe. Prav tako bi bilo naivno pričakovati, da sta se velesili za popuščanje odločili iz nekakšne abstraktne miroljubne evforije. V igri so dodobra preračunani interesi in poteze, ki naj ohranijo rivalstvo, pa čeprav bo to posled nemara navzelo drugačne oblike. Vsaj za sovjetsko stran pa drži, da jo je v ta proces prisililo kronično nazadovanje sovjetskega gospodarstva, torej potreba po političnih in gospodarskih reformah doma. Grenke diplomatske in tudi vojaške avantu-

re, ki so jih poskusili ideološko podpreti v šestdesetih in sedemdesetih letih, danes dokazujejo skrajni subjektivizem, ki je desetletja veljal tudi v sovjetski diplomaciji.

Zdi se, da na Vzhodu vendarle prevladuje mnenje, da je gospodarstvo, ki se bo znalo vključiti v pospešene integracijske gospodarske procese v Zahodni Evropi. To pa je najbrž tudi večji izziv kot sprostitev vmešavanja v državah tretjega sveta. Naivno bi bilo seveda pričakovati, da bi se utegnili SZ kdajkoli v celoti odreči svojim zaveznikom, že zdaj pa od njih zahteva prožnejšo in reformatorsko notranjo politiko, ki ne bo zahtevala prevleke gmotnega angažiranja.

Kako bo na uresničevanje pogajalskih prizadevanj v pri-

hodnosti reagirala druga stran, se pravi ZDA, je glede na bližajočo novembrske volitve še odprto vprašanje. Zlasti v Zlivi so se ZDA doslej izdatno zapletle, prav zaradi njih so se že vrstili tudi neprijetni dogodki, ki so terjali nedolžne žrtve. To se seveda ne omejuje zgolj na vprašanje Zlivi. Kljub temu je mogoče reči, da je brisanje prahu z zaprašenih in v preteklosti pogosto praznih diplomatskih kovčkov, nedvomno dragocen korak pri utiranju poti miru. Ta mir je na žalost pogosto pokazal, da je le čas ko ni vojne. Razlogov za optimizem je nedvomno veliko, nikakor pa ne toliko, da bi zaradi njega velesili in drugi samozadovoljno uživali nad doseženim.

Pripravi: M. Lamprecht

Kolikšna je cena sodobnega preseljevanja?

V upravnih prostorih prehodnega taborišča Friedland v ZR Nemčiji so dopoldne nekega dne »uredili« 22 primerov nemških priseljencev, do večera pa je 420 ljudi dobilo dokumente, da so »pripadniki nemškega naroda«. Samo julija letos je prišlo iz vzhodne Evrope v Friedland 9500 ljudi. Taborišče, ki je bilo prvotno namenjeno za sprejem največ 800 ljudi, jih trenutno oskrbuje več kakor 3000. Uradniki si prizadevajo zmanjšati kolono prisilcev s tem, da zvišujejo svojo storilnost. Število uradnikov se je štirikrat povečalo, v programu pa so ukinili zdravniške preglede prisilcev. Kljub temu vsak dan nastajajo dolge vrste prisilcev, daljšajo se kolone avtomobilov, s katerimi se pripeljejo predvsem prisilci iz Poljske. Upravnik taborišča Randolph Brand nenehno ponavlja: »Stvar postaja dramatična«.

Pred enim letom je hotela zahodnonemška vlada na temelju nekaterih prejšnjih analiz, ki so opozarjale na upadanje prisilcev za preselitev, zmanjšati pomoč Friedlandu in drugim taboriščem za eno tretjino. Samo nekaj tednov kasneje je morala vlada preklicati zavrnitev enega dela proračuna in naglo zbrati iz drugih virov denar, ki je potreben za begunce. Prehodni taborišči Friedland in Nürnberg, prav tako pa tudi Marienfelde v zahodnem Berlinu, so lansko pomlad kar tekmovali v pošiljanju rekordnih števk o beguncih. Jeseni lani so morali v Friedlandu preurediti mestno telovadnico in nekaj občinskih hiš, da so imeli begunci streho nad glavo. Na zelenicah ob glavni cesti so postavili zasilna stanovanjska naselja, da bi prihajajoče množice lahko kje začasno stanovale. Podobno je bilo tudi v Marienfelde v Berlinu, kjer je prostora za 600 ljudi; v kratkem času pa jih je prišlo tja še enkrat toliko.

Ta čas se je to preseljevanje v primerjavi z letom 1987 znova podvojilo. Vsak dan se je prijavljalo več kakor 600 novih

prisilcev. Z letali so prihajali iz Alma Ate in iz Bukarešte, z vlaki so prihajali iz Kijeva in Kaliningrada, ali pa z lastnimi avtomobili prek Berlina. Veliko jih je tudi prišlo po marsikdaj zelo pustolovski poti skozi Jugoslavijo, od koder pa je potovanje na zahod v bistvu zelo preprosto. Samo julija letos so zahodnonemške oblasti vpisale 17.000 ljudi kot Nemce brez družine. Večina, 11.292 ljudi, je prišla s Poljskega.

Bonn mora vedno znova popravljati svoja tovrstna pričakovanja, saj povodenj prisilcev narašča.

Do leta 1988 je bilo teh izseljencev in preseljencev 150.000, konec junija letos pa jih je bilo že 160.000. Zdaj računajo v Bonnu z 200.000 ljudmi, ki bodo letos hoteli kot Nemci živeti v ZR Nemčiji. Vsekakor gre za največji dotok ljudi po več kakor tridesetih letih.

Razlogi so različni

Čuti se je bojazan, da bodo reke brezposelnih ZR Nemčijo preplavile. Ugibanja o vzrokih nenadnega booma je slišati po vseh prehodnih taboriščih:

strah pred novimi nemiri je vzrok za izseljevanje iz Poljskega, nacionalni problemi pa so v SZ tisto gibalno, ki prebivalce nemškega izvora sili ven.

Dejansko imajo prebivalci posameznih držav vsak svoje razloge za preseljevanje, ostaja pa tudi dejstvo, da so bile prve preseljitve možne šele po sklenitvi znanih vzhodnih pogodb vlade kanclerja Willyja Brandta o dopolnitvah razseljenih in ločenih družin. Na Poljskem je do leta 1975 več sto tisoč ljudi nemškega rodu zahtevalo dokumente za izselitev. Od leta 1975, tako pravijo podatki Rdečega križa, je v predalih uradnikov več kakor 380.000 prošelj, pričakujejo pa še 200.000 novih. Poljske oblasti so se leta 1987 odločile, da bodo pospešile to preseljevanje s pomočjo turističnih vizumov. Najprej je to veljalo samo za posameznike, že nekaj me-

secev pa lahko po tej poti odidejo iz države cele družine.

V bonskem zunanjem ministertvu menijo, da sta vzrok za to množično preseljevanje slabo gospodarsko stanje in prikrita brezposelnost. Pomembna pa je želja generala Jaruzelskega, ki bi kljub velikanskim dolgovom Poljske dobil z zahodnonemškim posredovanjem nadaljnje milijardne kredite za napredek države.

Nenadno, dramatično naraščanje števila izseljencev iz SZ si uradniki v zunanjem ministertvu razlagajo z liberalno politiko Mihaila Gorbačova: nobena nuja ali pomanjkanje jih ne sili iz države, temveč so tu le politične kalkulacije – propagirani na tujem, v ZR Nemčiji, novo politiko medsebojnega razumevanja.

Povsem drugače naj bi bilo v Romuniji. Vlada v Bukarešti

izkorišča okoli 200.000 prebivalcev nemškega rodu kot zastavonoše. V Bonnu nekateri govorijo kar o jemanju talcev – da bi dosegla boljše pogoje v sodelovanju z Evropsko skupnostjo, vendar pa tudi večji zahodnonemški finančni prispevek za vsakega izpuščenega preseljenca. Pred kakšnim tednom je bonsko notranje ministertvo sporočilo, da je njegov cilj kar največ romunskim Nemcem omogočiti, da bi se čimprej izselili iz Romunije. Gre za več kakor 1,4 milijarde mark, ki jih bo Bonn plačal Romuniji za izselitev okoli 180.000 Romunov nemškega rodu, ki se želijo preseliti.

Zakaj je tako?

Različni interesi so začeli delovati ob istem času, pravijo v Bonnu. ZR Nemčija je začela izvajati politični pritisk na vzhodnonemške države: Reka preseljencev je bila verjetno pričakovana, vsekakor pa drži, da jo je Bonn v takšnem obsegu tudi načrtoval. Pogosto se je dogajalo, da so se v skladu s številom preseljencev zboljševali medsebojni odnosi. Takoj ko je preseljevanje v ZR Nemčijo upadlo, je iz Bonna letela kritika za vzhodnonemške vlade. Vsako potovanje na vzhod, vsak stik z vzhodnimi predstavniki je ZR Nemčija izkoristila že pred desetletji (in potem ves čas) kot dobrodošlo priložnost, da je opozarjala »na naše ljudi na vzhodu« (Helmut Kohl), ki si »vsi brez izjeme želijo odpotovati na zahod«.

Zdaj se ZR Nemčija prikazuje kot potencialnim preseljencem kot matična država nemstva! Ne gre več za eksistenčno nujnost, ki bi se radi preselili – kar sicer tudi od ZR Nemčije zahtevajo členi Deklaracije ZN

o človekovih pravicah. Za bonške oblasti je veliko večjega pomena genetična dediščina prisilcev za naselitev, ne glede na njihove materialne ali politične motive.

Zaradi tega se dogaja, da druge begunce, katerih življenje in imovina sta dejansko ogrožena, zato pa prosijo za zatočišče v ZR Nemčiji, obravnava vajo sila nezainteresirano in celo s sovraštvom. »Vedno bolj je opaziti težnjo, da bi ljudje iz držav tretjega sveta ušli revščini, lakoti in tudi smrti s tem, da bežijo v zahodnonemške države,« je dejal parlamentarni sekretar Carl-Dieter Spranger. Po njegovem je treba uvesti stroge omejitve, »sicer bodo begunci iz tega dela sveta vdrl v Evropo«, pa čeprav z eno samo željo: zboljšati svoje življenjske razmere.

Nemški preseljenci pravijo, da ZR Nemčija, predvsem pa njen notranji minister, skriva dejanske razloge za sedanji dotok preseljencev, ki bi v prihodnjih letih, če se bo nadaljeval v sedanjem obsegu, pripeljal v ZR Nemčijo več kakor milijon novih ljudi. S tem preseljevanjem narodov se znova obnavlja spomin na nemško vojno preteklost z vso nezasišano človeško stisko in krivico, s tem pa tudi dolžnost, da ZR Nemčija prizna posledice nacional-socialističnega divjanja in odpre vrata vsem preganjanim, pa čeprav imajo nekateri pri tem izključno le gmotne motive.

Danes je marsikaj drugače. V Bonnu izjavljajo, da ni lahko odgovoriti na vprašanje, kdo je v resnici Nemec, še posebno ne po zatonu nacističnega tretjega rajha in premiku nemških meja na Vzhodu.

S poti po Koroškem (1) Skriti biseri v deželi kralja Matjaža

V vročem poletnem jutru je hitel avtomobil proti Kamniku in naprej čez Črnivec, Mozirje, Titovo Velenje, na Koroško. Mimogrede smo se ustavili v Stahovici, na Županovih njivah, da bi si ogledali tisto, zdaj že kar razvpito kapelico, kjer da Marija pomežikuje vernikom. Nam ni in ni hotela pomežikniti, pa tudi tistim nekaj gorečnejšim ne, ki so si izbrali jutro za obisk. Kaže, da je tudi mati božja utrujena od vročine in navala množice, dopustniško negibno zastala na svojem podstavku. Ob vaških hišah pa so samevale številne lesene stojnice, očitno pripravljene za drobne spominke in kramo, ki so si jo lastniki obetali dobro prodajati. Ne vem, ali je bil res napačen dan, ali pa je zgodba

o čudežu že malo obledela; vsekakor je bilo videti, da teče življenje v tej vasi umirjeno naprej. Po klancih proti Črncu se nekateri vozniki prevažajo kot na dirkah v Monzi, režejo ovinke in bezljajo... do nekega ovinka pač, ki ga ne bodo več zvozili... Mi pa smo si rekli »hiti počasi« in si z veseljem ogledovali naselja lepo urejenih novih hiš, z rožami na oknih in zelenimi vrtovi. Dekleti v mozirski turistični poslovalnici sta bili sicer nadvse prijazni, vendar nam kaj več o stanju cest, ki povezujejo Solčavsko s Koroško, nista znali povedati. Tako smo se za vsak primer odpravili naokrog: skozi Slovenj Gradec, Raven do Mežice in naprej;

v kot, kamor smo bili namenjeni, v kraje o katerih so nam koroški partizani pripovedovali toliko lepega.

Nekako vzporedno z državno mejo teče Mežiška dolina; naše potepanje se je tako večkrat približalo in celo prestopilo stometerski obmejni pas.

Pridih idilike

Zgodovinski razvoj in naravna konfiguracija te pokrajine sta bila od nekdaj tesno povezana, zato je ta del naše dežele izza kajzerjevih časov ostal nekakšen žep Slovenije, kjer ima življenje še danes veliko tistega pristnega bivalnega ritma, umerjenega po koraku, po letnih časih in kmečkih opravilih – kot nekoč. Vsi prebivalci, ki niso doma v kotlini, v Mežici, Črni ali Žerjavu, hodijo v dolino le zaradi neizogibnih opravil: na siht, po »fasungo«, k zdravniku, če je nujno, pa na občino in kar je še takšnega, najnujnejšega. Sicer pa si, nič dosti drugače kot njihovi predniki, priskrbijo vse potrebno za preživetje sami. Zabave v gostilnah in drugod takorekoč ne poznajo, zvečine ostajajo v družinskem krogu, saj je še do najbližjega sosedja ponašala nekaj klanca in senožeti vmes.

Čeravno se skoraj vse pripovedi o družinskih skupnostih na nek način vežejo na železarno ali bližnji rudnik, ki režeja prenekateremu gorjancu najnujnejši kos kruha, dobi človek občutek, da je vendar v vsem tem nekakšen pridih minevajočih časov, neke idilike, ki tudi v tem uravnoveženem kotu ne bo obstala večno. Natò alarmantno opominja nekaj, že prostemu očesu zaznavnih znamenj: umirajoča pokrajina okrog Žerjave, odmiranje dela koroških gozdov in zato hlo zaudarjanje reke Meže. Ta je komaj nekaj kilometrov višje še kristalno čista, napojena

z bistrimi pritoki Tople, Helenškega potoka, Šumca, Bistre, Javorskega potoka in drugih. Danes si lahko v kratkem priročniku o Mežiški dolini sicer preberemo, da je začela reka Meža z uvedbo čistilnih naprav v mežiškem rudniku bistrejše teči po dolini, vendar pa vam bo v teh vročih dneh vaš nos govoril drugače.

O škratih – rudarjih, ki so kopali rove pod Peco in nosili na svetlo številna rudna bogastva, se spletajo legende in pravljice, iz zgodovine kraja pa je znano, da so rudna bogastva dokazano izkoriščali že stari Rimljani. Kdor si lahko predstavlja nekatere prizore iz zgodovine dovolj plastično, si lahko zamisli živahno rokodelsko življenje v srednjem veku, ko so ob Meži zvenketale žebjarje, kovačnice, orodjarske delavnice, žage in številni mlini.

Najočitnejše zamere domačinov in tudi drugih, ki pridejo v dolino, so deležni goli kamniti bregovi okrog Žerjave, ki jih ni mogoče opravičevati z nikakršnimi naravnimi pojavi erozije. Vse to golčanje je delo »človeških rok« – se pravi – posledica rudniške eksploatacije svinca in cinka.

Nekoč je bila zemlja, v zemlji vkoreninjene trave, podrasti in drevje... Danes je golo vse, do obisti. Domačini, ki smo jih o tem spraševali, samo skomignejo z rameni češ, res, ogolelo je, vendar pa jim na pristojnih instancah zatrjujejo, da ne le od neposrednih strupenih snovi v zraku. Dolga leta se je na tamkajšnje okolje usedalo žveplo iz onesnaženega zraka, ki je v nekaj požarih (menda jih je povzročila neprevidna človeška roka), pospešilo goreenje tal do te mere, da je zemlja zagorela kar meter in višje. Deževja in vode so nato opravili preostanek dela.

Sicer pa je v Črni, ki je le nekaj korakov stran od Žerjave, daleč bolj prijazno. Imajo lep rudarski muzej, kamor romajo številne šolske ekskurzije, imajo v skalnato votlinico sredi krajevnega trga postavljene (nagačenega) medveda, pa več trgovin, urade in manjše tovarniške obrate. Vse

Na glavnem trgu je tudi doprni kip koroškega narodnega heroja Tonea Okrogarja-Nestla, o katerem so nam pripovedovali skoraj na vseh domačijah.

skupaj je potem, ko si enkrat videl »dolno smrti« (tako pravijo Žerjavu), še dvakrat bolj prijazno. Nad mestecem se pnejo gore: Navršnikov hrib, Šumahov vrh, Matvozov vrh in Oražev ter nazadnje Ludranski vrh, kamor smo bili najprej namenjeni.

Javke brez hajke

Partizanske kmetije, ki so po teh hribovih posejane na gosto, so bile pogosto tudi kurirske postojanke in javke, kamor dandanes le poredko zaide turist. Tega so se zavedli nekdanji slovenski partizanski kurirji, ko so načrtovali planinsko pohodno pot po nekdanjih kurirskih stezah in poteh. Podobno idejo so imeli v mislih tudi koroški partizani, ki pravkar pripravljajo vodnik za turistično-rekreacijske obiske Javk brez hajk. Tako so poimenovali celo vrsto koroških partizanskih domačij, ki bi jih lahko obiskovali turisti, da bi jim tam domačini prijazno, v avtentičnem okolju pripovedovali o NOB na Koroškem. Tam bi si lahko priskrbeli popotne žige in predvsem bi tudi na ta način, skozi zgodovinskokulturni okvir, približali Slovencem in drugim obiskovalcem te prelepe kraje in dobre ljudi. Ideja je bila med nekdanjimi koroškimi partizani lepo sprejeta, njeno izpeljavo pa so si

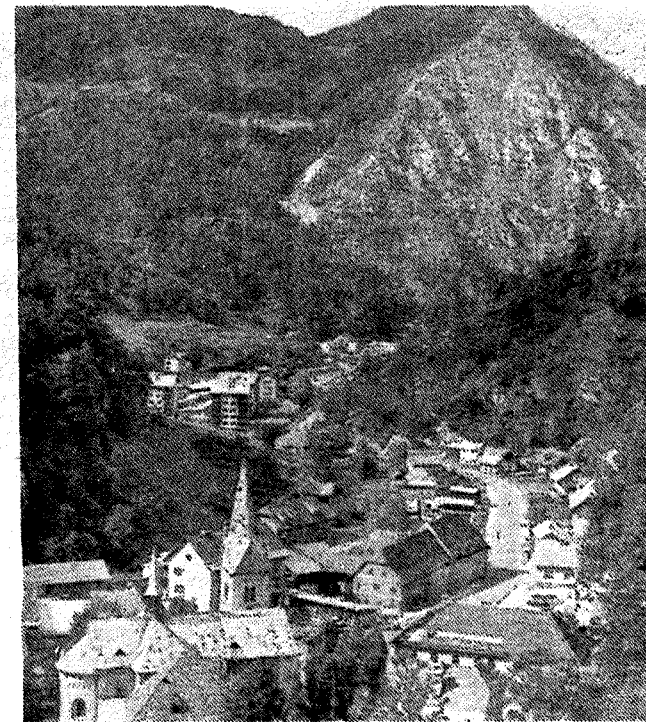
zamislili nekoliko drugače, kot je v navadi za različne transverzale in pohodne poti. Vodnik po koroških partizanskih javkah namreč predvideva, da današnji človek sprito skopo odmerjenega prostega časa ne more načrtovati daljših in večdnvnih izletov oziroma, si želi prosti čas izbirati individualno. Zato je tudi vodič (ki bo izšel v začetku septembra), pripravljen tako, da ponuja potencialnemu obiskovalcu Koroške številne variante – po lastni izbiri.

Mi se tokrat navodil nismo držali dobesedno, saj smo vzeli tipkopis za knjigo, ki nam ga je prijazno dal s seboj na pot avtor Rado Lipičar, le za okvirno orientacijo. Obiskali smo partizanske domačije na Ludranskem vrhu, v Koprivni, Topli, Bisti in čez, na Solčavskem. Pokukali smo v njihovo življenje, prisluhnili njihovemu modrovanju o sedanjosti in spominom na preteklost. Srečali smo veliko spodbudnega in novega življenja, pa tudi bolj žalostnih in trpkih podob ni manjkalo. Nekaj je, kar drži kot pribito, na to pa nas je opozoril gospodar Končnik s Tople:

»Kjer se pri hiši sušijo plence, tam bo življenje ostalo...«

O tem bomo pisali v prihodnjih nadaljevanjih.

B. Ž. J.

Črna na Koroškem, stisnjena v ozko dolino, med reko in cesto, obdana z gozdovi.

Ob šestdesetletnici prvega zbora slovenskih koroških emigrantov v Vogrčah pri Pliberku

Prijetno srečanje

Letos bo minilo šestdeset let, kar so se slovenski koroški emigranti, ki so morali po plebiscitu zapustiti Koroško, 14. oktobra 1928 zbrali v Celju na svojem prvem zboru. Tam so tudi sklenili, da ustanovijo »Klub koroških Slovencev« in v njem združijo vse slovenske koroške emigrante in vse tiste, ki jim je slovenska Koroška pri srcu. V pravila kluba so si zapisali, da bodo gojili študij manjšinskega vprašanja s posebnim ozirom na Koroško, širili zanimanje za koroške Slovence v Jugoslaviji, vzdrževali stalne zveze s slovenskimi Korošci v Avstriji, gojili vzajemno spoznavanje članov, njih zbližanje in medsebojno podpiranje ter da bodo storili vse, kar utegne kakorkoli služiti vzajemnosti med Slovenci v Jugoslaviji in slovenskimi Korošci, bivajočimi izven meja Jugoslavije.

Skozi šestdeset let – s prekinitvijo med okupacijo – sta Kluba Koroških Slovencev v Ljubljani in v Mariboru okrepjena z novimi člani iz vrst Koroških partizanov, po svojih najboljših močeh skušala uresničevati to, kar je bilo zapisano v pravilih. Danes lahko z zadovoljstvom gledata na opravljeno delo in ta jubilej dostojno proslavita. In tako bi ga dostojneje proslavili kot s srečanjem članov obeh klubov z rojaki onstran meje! Leto je bilo 4. junija letos v Vogrčah pri Pliberku.

Člani mariborskega kluba smo to srečanje povezali z obiskom Skočjana. Letos bo namreč minilo petdeset let od tistega 25. avgusta, ko je v Skočjanu kot prva slovenska žrtev gestapovskega terorja umrl župnik Vinko Poljanec, buditelj koroških Slovencev in borec za njihove pravice. Tam je bil tudi pokopan, z obiskom njegovega groba pa smo želeli počastiti njegov spomin.

V veseljem razpoloženju smo zjutraj krenili na pot, saj je vse kazalo, da nam bo vreme zelo naklonjeno. V Pliberku smo se za kratek čas ustavili, nato pa nadaljevali pot v Skočjan.

Tam so nas sprejeli predstavniki SPD »Vinko Polja-

nec« in seveda tudi naš dolgoletni član Dominik Šmid, ki sedaj živi v Selu ob Klopinskem jezeru. Po prisrčnih medsebojnih pozdravih smo se napotili k grobu župnika Vinka Poljanca, kjer je spregovoril o njegovi življenjski poti tajnik kluba Jože Natek. Ko je orisal pokojnikov lik, je v imenu Kluba koroških Slovencev v Mariboru položil na grob venec in dejal: »Na trak venca smo zapisali: Vam v spomin – nam v opomin. Da, Vam v spomin za vse, kar ste, pokojni gospod župnik, v življenju storili za koroške Slovence, nam vsem pa v opomin, da se bomo tudi v prihodne ravnali po vzgledu, ki ste nam ga nakazali, in se složno in enotno borili za pravice koroških Slovencev.« Domači slovenski otroški pevski zbor je pod vodstvom Helke Mlinarjeve zapel pokojniku v spomin.

Dobro uro smo se še zadržali v pogovoru z rojaki, ki so nam podrobno orisali trenutni položaj koroških Slovencev. Mnogo bi si bilo še za povedati, vendar ni bilo več časa. Prijateljsko smo si stisnili roke z željo, da se kmalu zopet srečamo. Pohiteti smo morali, da bi pravočasno prišli v Vogrče. Ustavili smo se le še v Podkanji

vasi in ogledali slap pod Obirjem. V Skočjanu se nam je pridružil tudi Dominik Šmid s soprogom. Mnogo zanimivega nam je med potjo povedal o krajih, skozi katere smo se vozili.

V Vogrčah smo se srečali s člani ljubljanskega kluba, ki so tja prispeli preko St. Pavla in St. Andraža, kjer so si ogledali zgodovinske zanimivosti teh krajev. Z njimi je prišel tudi oktet Lesne iz Slovenj Gradca, ki je sodeloval pri popoldanski kulturni prireditvi, ki je trajala dve uri. Oblikovali so jo gojenci Slovenske glasbene šole na Koroškem, oktet Lesne iz Slovenj Gradca, mladinska godba na pihala in Ivanka Hudlova, ki je brala iz svojih del. Zbrane pa je med prireditvijo prisrčno pozdravil Jože Partl, slovenski občinski odbornik iz Pliberka.

Klub koroških Slovencev v Mariboru je za svoje šestdesetletno delo prejel priznanje dr. Petka, ki mu ga je podelila

Klub koroških Slovencev je bil ustanovljen 14. oktobra 1928 v Celju na prvem zborovanju slovenskih koroških emigrantov. Takrat si je zastavil predvsem dve glavni nalogi: podpirati narodnostne in kulturne težnje Slovencev na avstrijskem Koroškem ter širiti zanimanje za koroške Slovence v Jugoslaviji. Med ustanovitvi najdemo znana imena, kot so dr. Franc Sušnik, dr. France Kotnik, dr. Julij Felaher, Anton Müller, dr. Zvonko Janežič, France Uršič, Ivan Hochmüller, Anton Brandner in drugi. Klub je imel svoj osrednji odbor v Ljubljani ter podobore v Mariboru, Celju, Dravogradu, Trbovljah, Jesenicah, Zagrebu in Beogradu.

Predsedniki kluba so bili: dr. Julij Felaher (od ustanovitve do svoje smrti 1969), Lovro Kuhar – Prežihov Voranc, dr. Janko Kotnik, Janko Černut in Lojze Ude. Dr. Bogo Grafenauer, dolgoletni odbornik kluba, je prevzel vodstvo let 1977.

Klub je samostojno ali v sodelovanju z znanstvenimi institucijami izvajal številne študije in raziskave o manjšinski problematiki zamejskih koroških Slovencev ter z rezultati teh raziskav prvi v Jugoslaviji seznanjal javnost, politične organizacije in pristojne državne organe s številnimi resolucijami, memorandumi in protesti. Poleg tega je organiziral turnee zamejskih koroških pevskih zborov po Sloveniji in Jugoslaviji, sodeloval s predavanji na znanstvenih posvetih doma in v tujini, organiziral izlete s kulturnimi prireditvami na Koroškem, zbiral denarna sredstva in knjige v pomoč kulturnim društvom na Koroškem, koroškim rojakom, pa tudi lastnim članom v stiski.

Klub med vojno ni deloval, ker se je priključil kulturnemu molku tedaj poteptanega slovenskega naroda. Ministertvo za notranje zadeve Narodne vlade Slovenije je z odločbo z dne 11. septembra 1945 dovolilo nadaljnje sodelovanje Kluba koroških Slovencev v Ljubljani in njegovih podoborov v Mariboru, Dravogradu, Jesenicah in v Celju.

Mariborski pododbor se je 1. decembra 1976 v skladu

zveza slovenskih organizacij v Celovcu. V njenem imenu ga je predstavniku kluba na prireditvi izročil dr. Avgustin Malle. Isto priznanje so teden dni po prej podelili tudi Klubu koroških Slovencev v Ljubljani. Krščanska kulturne zveze v Celovcu pa je podelila predsedniku mariborskega kluba Janku Kustru in tajniku ljubljanskega kluba Stanetu Uršiču za njuno dolgoletno požrtvovalno delo na kulturno-prosvetnem področju v korist koroških Slovencev »Janežičevo priznanje«. Priznanji je podelil na prireditvi tajnik Krščanske

kulturne zveze v Celovcu Nužej Tolmajer. Srečanje v Vogrčah je potekalo v tovariškem razpoloženju. Prijetno smo se počutili med rojaki. Čas slovesa je le prekmalu nastopil. Polni novih doživetij in novih prijateljskih vezi z našimi rojaki onstran meje smo se vračali v Maribor z zavestjo, da bomo te prijateljske vezi še bolj utrjevali tako, da bodo naši rojaki vedeli, da v svojem boju niso sami.

Tajnik kluba koroških Slovencev Maribor Jože Natek

s takrat veljavnim zakonom o društvih konstituiral kot samostojni klub, ki še vedno tesno sodeluje z bratskim in matičnim ljubljanskim klubom. Mariborskemu pododboru je pred vojno in po osvoboditvi do leta 1947 predsedoval Ivan Hochmüller, ki sta mu sledila Andrej Plajer (1947–48) in Anton Brandner (1948–76), častni predsednik ljubljanskega in mariborskega kluba. Od leta 1976 je predsednik mariborskega kluba prof. Janko Kuster, dolgoletni odbornik mariborskega pododбора in član osrednjega odbora kluba.

Mariborski pododbor in klub sta v obdobju 1931–1987 organizirala 41 koncertov zamejskih koroških pevskih zborov v Mariboru, Ptuj in okolici. Mariborski klub je tudi idejni pobudnik jesenskih prireditev »Koroški dnevi« v Mariboru pod pokroviteljstvom Mestne konference SZDL in Skupščine mesta Maribor.

Ob obstoju družbenih institucij, ki se ukvarjajo s problematiko slovenske manjšine v zamejstvu, želita oba kluba tudi danes obdržati svoje mesto v skupnih družbenih prizadevanjih za dosledno uresničitev 7. člena avstrijske Državne pogodbe. Zato se tudi tvorno vključujeta v stike s slovenskimi kulturnimi društvi in političnimi organizacijama na Koroškem in ob tem nadaljujeta svoje poslanstvo.

V oba kluba so se po vojni včlanili tudi koroški partizani, na čelu z Matjažem Zaucarjem, pa tudi drugi »nekoroski«. Član kluba lahko postane, vsak, ki ga zanima in čuti z našo narodnostno manjšino na avstrijskem Koroškem.

Obema kluboma je Zveza slovenskih organizacij v Celovcu podelila najvišje priznanje, Krščanska kulturna zveza pa je predsedniku mariborskega kluba Janku Kustru in tajniku ljubljanskega kluba Stanetu Uršiču za njuno dolgoletno požrtvovalno delo na kulturno-prosvetnem področju podelila Janežičevo priznanje.

J. K.

Kratka poletna zgodba

Kakšna sreča!

Irena in Iztok sta si rekla da že v prvem semestru. Čeprav je Irena med študijem dvakrat rodila – Iztoka in Ireno – sta na vsak svoji fakulteti hkrati diplomirala: Irena biologijo in kemijo, Iztok črno metalurgijo. Fantka je imela v oskrbi Iztokova mati, Irencu pa Irenin oče.

Po študiju pa ne dela in ne stanovanja. Oba sta se takoj prijavila zavodu za zaposlovanje: Iztok sezonsko pri gradbenem podjetju, Irena začasno pri komunalnem; pogosto pa nikjer in takrat sta dobila socialno podporo.

Stanovanje? Zdaj v luknji pri očetu, zdaj v luknji pri materi, kar dobro leto. S prošnjo in pritožbo na ZIS sta naposled dobila garsonjero v solidarnostnem bloku. Zaposlitve pa še nobene primerne: zdaj sta pometala pločnike po ulicah malega mesta, zdaj z vrtno kosilnico strigla angleško travo, plela in zalivala zele-nice...

Nato pa je spet nastopilo obdobje socialnih podpor. Na srečo so bili vsi zdravi in čili, zobje v redu, zbirčnosti pri hrani niso poznali. In so živeli. Z mladih nog sta Irena in Iztok hodila v hribe in gore. Kot dijaka in študenta sta hodila v gore, na morje – največkrat z dvignjenim palcem. Če sta le mogla, pa sta si našla ob morju zaposlitev v družbenem ali privatnem gostišču, celo v hotelu A kategorije.

Potem dolgo nič: ne hribi in gore, ne morje. Otroka sta rasla, vse se je dražilo, denarja pa vedno manj. Pa je Iztok prav letos sklenil, da gredo vsi štirje na morje. Kako? Z avtostopom! Irena je trdila, da je to pravi nesmisel, otroka – Iztoček sedem, Irencu 5 let – pa sta očeka priganjala: Oči, morje, morje! Huraaa, na morjeeee!

Iztok se je odločil: štopali bomo veliko prostorno limuzino, ki jo bo vozila ženska. Ženske so se mu zdele bolj usmiljene kot moški. In tako vsi športno oblečeni stoji na robu glavne ceste, malo ven iz mesteca, z eno samo močno nabasano potovalko. Mimoidoči znanci so spraševali: Kramerji, kam pa kam?

– Na morjeeee! sta vsakomur odgovorila otroka.

– Zdaj! krikuje oče Iztok, ko je že najmanj sto limuzin zdrselo mimo njih. Pomahal je, mercedes zapelje na rob pločnika. Kam? vpraša po nemško nekako tridesetletna Nemka, simpatična, športno oblečena, čudovita pač.

– Proti morju, kraj ni pomemben! pove Iztok v zares gladki nemščini. Nemka je bila morebitnih sopotnikov vesela. Pripeljala se je bila iz Münchna, mora do Ulcinja; avto naj bi nato odložila na obalno ladjo in z njo počasi vse do Pirana.

– Iztok, saj nimava toliko denarja! Irena dregne moža v hrbet.

– Gospa, nič skrbi, nič skrbi, je tolažila prikupna Nemka. Znete voziti? Pogleda krepkega Iztoka. On pa veselo: Znam, seveda znam, izpit imam, tudi voziško imam s seboj. O, kakšna sreča! je vzkliknila Nemka. Kaj pa gospa, tudi vi vozite? Seveda! se je Irena oddahnila.

Po Jugoslaviji

Pobegnili so sto kilometrov, se ustavili, okrepčali, oddahnili, opravili s toaleta, se presedli in spet dvesto kilometrov, pa spet sto in spet dvesto. Šlo je gladko: Iztok in Irena sta nemščino dobro obvladala, kramljali so kot stari znanci. Nemka Maria je povedala, da je zdravnica splošne prakse, da pa na vsak način hoče postati kirurg.

Beograd. Obiskali so hišo cvetja. Priključili so se neki delegaciji. Vsi so položili vsak svoj šopek nageljnove. Vse je nakupila Maria. Vpisali so se v knjigo obiskov, nato so se nekaj časa sprehajali po beograjskih ulicah, posedli zdaj v slaščičarni, zdaj v kavarni ali kakem drugem gostišču. V Svetozarevu so prenočili. V hotelu nadvse prijazno osebje, govorili so nemško, le Iztoček in Irena sta zebrale po slovensko. Zdaj so že vedeli, kaj kdo je, Iztok in Irena pa sta sumila, da lepa Marie nosi v sebi skrivnost, ki bi jo rada čimprej povedala, razodela.

Očitno receptor ni vedel, da je Žalec slovensko mesto, bolj je buljil v priimek Kramer, ki zveni nemško, za otroško čebljanje pa se še zmenil ni.

Jutro je bilo sveže, jasno, poizdatnem zajtrku so nadaljevali z vožnjo. Zdaj je vozil Iztok, ker je Maria na vsak način hotela skozi Kosovo, Iztok pa je blizu Dečanov služil vojaški rok. Zazirala se je levo in desno, opazovala divjo a lepo pokrajino. Ravno tako, ko so drveli skozi Črno goro.

Končno – Ulcinj! Mesto in sedež v Črnogorskem primorju z poldevet tisoč prebivalci, eno najpomembnejših mor-

skih kopališč na južnem Jadranu, pristanišče in lepa peščena plaža, veliko ribiško podjetje Bojana, vsenaokoli lepi oljč-ni gaji.

Nov član družine

– Morje, morje! sta vreščala otročiča. Po izdatni malici najprej počitek, nato pa kopanje, kopanje. Tukaj je Mario pozdravil visok in eleganten gospod in ker jo je goreče poljubljal na usta, sta Irena in Iztok koj ugotovila, da gre za veliko ljubezen. Imela sta prav: To je bil njen zaročenec, tudi zdravnik po poklicu, ki je tukaj že dlje časa na nekem mednarodnem simpoziju. Gospod Herbert je bil topel in priazen sogovornik, Irena in Iztok pa sta opazila, kako mu je Marie nekaj šepetala na uho.

– Mami, je tudi gospod Nemec? sprašuje sinček.

– Tati, so tudi tukaj morski psi? je radovedna Irena.

Nato sta Marie in njen – kaj je pač bil – šla urediti zadevo z avtomobilom in prenočiščem. Vrnila sta se s polno košaro najrazličnejših dobrot: pršut, kruh, vino, coca cola, bonboni, čokolado, zanimivo, nihče od njih pa ni kadil.

Na čudoviti plaži so jedli in pili, natakari in natakari so bili vljučno nadležni, večerja enkratna, spanje prav tako. Ireno pa je ponoči le skrbelo.

– Kako bova povrnila, plačala. Iztok?

– Ti jima samo pusti besedo, prikimavaj, boji dobre volje. Še dobro, da sta otroka tako pridna. Mislim, da bova v Piranu oba zelo presenečena.

Ljudje, ki niso videli, čutili lepote jadranske obale, pač ne vedo, kaj je na svetu sploh lepo, enkratno. Ladja se je ustavila: Boka Kotorska, Dubrovnik, v Splitu daljši počitek. Ogled, prenočitev. Lahko bi prespali kar na elegantni ladji Jugolinije, pa so šli v mesto.

– Ali sploh veste, kaj imate vi, Jugoslovani? je vprašal Herbert.

– Vedo, vedo, pa ne znajo ceniti! ga je popravila Maria.

– Na večer so dospeli v Pulj. Kapetan je oznanil, da bodo nadaljevali točno opolnoči, da bodo cenjeni turisti počasi čeni tudi s počasno nočno vožnjo.

– Goli otok, jugoslovanski Dachau!

– Piraan! Slovensko mesto, slovenska obala! Ne, ne v Bernardin! V neko privatno krčmo, so si bili enotni.

Zgodba

Ali nekaj čudnega se dogaja: Maria in Herbert poznata Piran, kot da sta tu doma. Ko se posedejo, pa se Herbert in Marie razkrijeta: naenkrat sta začela govoriti slovensko, s primorskim naglasom.

– Vidva sta pa Slovenca! se čudita Irena in Iztok.

– Oba Pirančana. Oba sva doštudirala v Ljubljani, na medicinski fakulteti! pove Herbert.

– Vidva v prvem semestru, midva v četrtem, pove Marija, ko so izpraznili že tretji kozarec terana.

– Ja, se je pač zgodilo. Najina očeta sta bila zdravnika. Po italijanski okupaciji sta morala v vojsko, oba kapetana. Humanista. Nista gledala, kdo je kdo. Vsa-komur sta pomagala, tudi partizanom, ustašem, domobrancem. Ko so prišli Nemci, pa tudi Nemcem. Jasno.

– Konec leta 1944 sta bila izdana. Skri-vala sta dve ustaški družini, oba očeta sta bila zdravnika. Nista se strinjala s Paveli-čevim zverinstvom. Ne s Hitlerjevim, je

povedala Marija. Toda, partizanski komandir je verjel izdajalcu. Smrt na licu mesta! je zagrozil. Pa dejanja ni storil. Naši pa v beg proti Ljubljani. Tam so sorodniki. Po čudnem naključju so ostali živi, dočakali svobodo in oba očeta sta se takoj zaposlila v bolnišnicah. V Ljubljani sva se leta petdesetega rodila midva s Herbertom. Težko in dolgo sva študirala.

Po študiju sva delala v bolnišnici, po ambulantah, nato pa sva se že kot zaročenca brez dokumentov prebila k znan-cem v München. Rečem vama, tukaj so zdravniki bili čisto navadni hlapci. Tudi v Nemčiji sva najprej sprejela vsako ponujeno nama delo, vse dotlej, dokler niso opravila diferencialnih izpitov. Še preden sva se poročila, nama je Herbertov oče, politično takrat izredno vpliven človek, preskrbel vse dokumente-poročila sva se kot Nemca. Herbert je bil prej Jano Janša, jaz pa Marija Čehovin. Zdaj pa sva že nekaj let Herbert in Maria Praterner. Oba delava v isti bolnišnici. V Jugoslavijo, v Slovenijo prihajava vsako leto, če ne na simpozije, pa na počitnice.

Bo čas, ko bova tudi midva zadihala

– Vse, kar je bilo naše, je bilo tu, v Piranu, nekaj pa tudi v Ljubljani, podružbljeno. Naposled se je namreč vendarle potrdilo, da sta očeta bila v službi okupatorja. Torej, sva in nisva doma. Se nasmeje širokopleči Herbert in visoko dvigne kozarec.

– Irena, Irenči, Iztok, Iztoček – na zdravje!

– Na zdravje!

Ni bila samo materialna razlika, bila je tudi moralna. Irenini in Iztokovi starši so vse skozi bili aktivni enobejevc. In zdaj še izobrazba. Vsi imajo visoko, vsi bodo kmalu magistri, toda medicina je še vedno privilegirana veda. Herbert in Maria krepko zaslužita, imata udobno stanovanje, najnovejši mercedes, Irena in Iztok pa sta s pretesno garsonjero občasna socialna podpiranca.

– Pridita k nam! je rekel Herbert. Toli-ko vpliva z Mario pa že imava, da bosta poštene službi dobila.

– Saj res, pridita, pridita! Nekako pri-ganja Maria.

– Ne, je dejal Iztok odločno. Bo prišel čas, ko bova tudi midva zadihala...

Ko so se potem končno v Celju poslovili, so si obljubili, da se še obiščejo, si stisnili roke. Ko sta jo Herbert in Maria stiskala otrokoma, jima je ostala v roki kepa papirja. Ko je mercedes zavil proti Mariboru, sta Irena in Iztok pogledala, kaj imata otroka v roki. Štiri tisoč zahod-nonemških mark!

– Irena, skoraj 400 starih milijonov! se od sreče prime za glavo in se vrti pred avtobusno postajo.

– Hej, vi, ste znoreli! je dejal miličnik, celo legitimiral ju je in hotel preveriti, če sta opita.

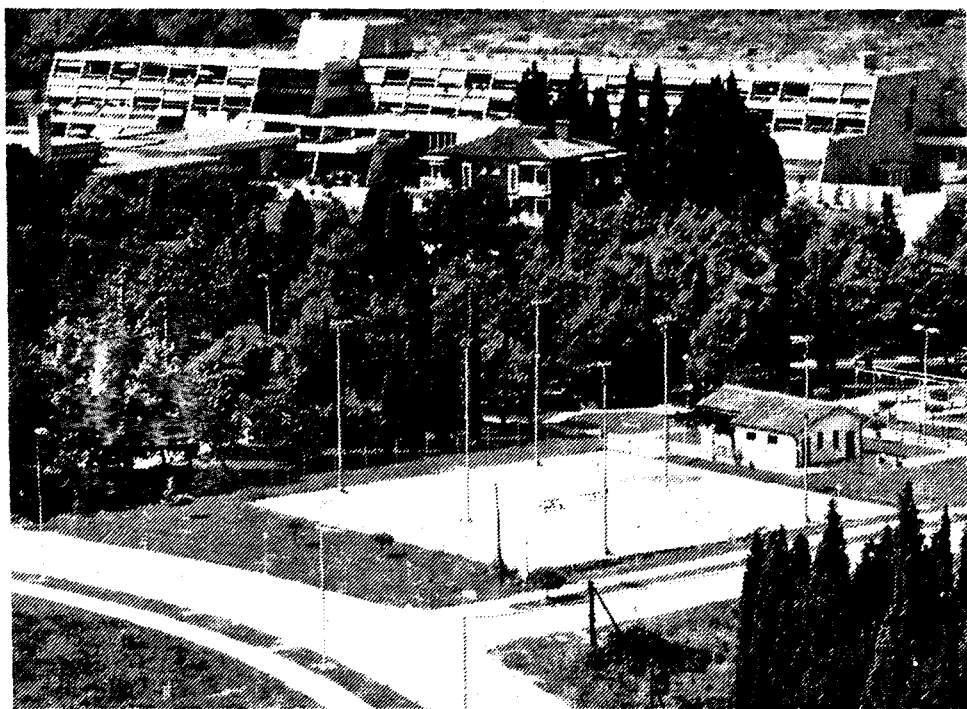
Po nekaj dneh sem bil v družbi, ko je Iztok vso zgodbo pripovedoval. Bilo je v točilnici moderne samopostrežbe; vsi smo pili pivo, vodko ali vino, le Iztok je počasi srkal brizganec, si z desnico podpiral glavo, razmišljal in razmišljal, nato pa kriknil.

– Čudež, za našo družino čudež, vam pravim! in jadrno odvihral skozi vrata.

Govorice so take, da sta končno pravo delovno mesto le dobila. Za mlado Kramerjevo družino se je v tej veliki krizi začelo povsem novo življenje...

Drago Kumer

Krka TOZD Zdravilišča, Zdravilišče Strunjan

Zdravilišče Strunjan

Hotel Svoboda

66320 Portorož – Portorose, Jugoslavija

Tel. (066) 75-881

MERKUR

TRGOVINA IN STORITVE
n. sol. o. KRANJ, Koroška 1

Dejavnost:

- trgovina na debelo in drobno
- javna skladišča in ostale storitve v blagovnem prometu
- izvoz in uvoz ter zastopanje tujih firm s konsignacijami

Merkur ima v svojih zalogah okrog 60 000 različnih artiklov, namenjenih industriji, gradbeništvu, obrti, trgovini in potrošnikom.

Izšla bo monografija o zgodovini Narodne zaštite na Primorskem

Prvo tovrstno delo na Slovenskem

Skupnost borcev Narodne zaštite za Primorsko se je oblikovala leta 1982, v svojem programu pa je kot temeljno nalogo sprejela izdajo monografije o Narodni zaščiti med NOB na Primorskem. Program so potrdili njeni borci na svojem prvem srečanju ob podelitvi domicila in razviti prapora v Ajdovščini leta 1984. Pisanje monografije so poverili poštvalnemu zbiralcu gradiva o Narodni zaščiti in nekdanjemu načelniku okrožnega načelstva Narodne zaštite za severno Primorsko Francu Hvali-Petru, ki ga primorska javnost pozna iz številnih člankov.

Ob vsestranski tehnični, moralni in materialni pomoči RSNZ SRS in UNZ Nova Gorica so avtor in skupnost borcev, še posebno njen ožji odbor, zbirali gradivo, ga analizirali in dopolnjevali. Težav je bilo zelo veliko. Območje Primorske je namreč obsežno, zgodovinsko gradivo pa neenakomerno ohranjeno, problematika zelo peštra in raznovrstna. S prizadevnim delom in zbiranjem spominskega gradiva, ki je dopolnjevalo manjkajoče pisne dokumente, je avtor ob strokovni pomoči profesorice Slavice Plahuta opravil veliko delo in orisal organizacijo, razvoj, delo in problematiko Narodne zaštite na Primorskem. Spremljal jo je od njenih prvih pojavnih

oblik kot organa varnosti aktivistov v letu 1941-1942, do široke razvejane organizacije kot izvršilnega organa ljudske oblasti v okviru narodnoosvobodilnih odborov.

Avtor je tako prikazal vsa razvojna obdobja Narodne zaštite na Primorskem, označil njeno delo, vlogo in pomen in razložil njeno povezanost s prebivalstvom med narodnoosvobodilnim bojem in v prvem povojnem obdobju. Prikazal jo je tudi pod vojaško upravo, ko se je v coni B razvijala, za Jugoslavijo značilno organizacijo Ljudske milice, v coni A pa so jo zavezniške vojaške oblasti, ki so postopoma odpravljale vse med narodnoosvobodilnim bojem oblikovane organe ljudske oblasti,

ukinile. Nasilna ukinitvev Narodne zaštite in izsiljen prehod njenih pristojnosti na civilno policijo sta bila hud udarec po priborjeni demokraciji in svobodnih slovenskega prebivalstva v coni A. Zanimivo je opisana vloga in sodelovanje narodnih zaščitnikov v oboroženih akcijah proti okupatorju in njegovim sodelavcem, ki so posebno zadnje leto vojne zahtevali številne žrtve. Njihova imena avtor navaja na koncu knjige v posebnem poglavju.

Današnja organizacija Narodne zaštite v Sloveniji kot najširša samozaščitna organizacija občanov ima svoje korenine v medvojni organizaciji Narodne zaštite.

Pisec monografije Franc Hvala-Peter je ob koncu prejšnjega leta zaključil s pisanjem besedila monografije, ki obsega 409 strani. Vse nejasnosti in pojasnila v delu so zapisana v 415 opombah. Veliko obogatitev besedila pa pomeni 15 fotografij vodilnih oseb takratne organizacije oziroma objektov, kjer so vodstva organizacije dalj

časa delovala, ter 7 faksimilov izvirnih dokumentov. Na koncu velja poudariti še to, da je to prvo tovrstno delo na Slovenskem.

Ob materialni pomoči RSNZ SRS, Kulturne skupnosti Slovenije RS ZSS, občinskih in medobčinskih svetov ZSS Primorske, občinskih in medobčinskih komitejev za SLO in DS Primorske je delo tik pred izidom. Tiska ga tiskarna RSNZ SRS. Knjiga bo založena v 700 izvodih, od katerih je več kot polovica že prodana v prednaročilu. Opozorjamo vse že obveščene institucije, sindikalne organizacije v delovnih organizacijah in komiteje za SLO in DS, da opravijo svoja naročila na žiro račun Založbe Borec (50102-603-45-772, Ljubljanska banka, Gospodarska banka Ljubljana).

Borci skupnosti Narodne zaštite za Primorsko bomo monografijo o Zgodovini Narodne zaštite na Primorskem slovesno predstavili javnosti 7. septembra letos in s tem počastili novogoriški občinski praznik in 40. obletnico nastanka Nove Gorice.

Odbor skupnosti borcev in bork Narodne zaštite na Primorskem

Književniki-udeleženci NOB

Ivan Rob

Ob 80-letnici rojstva

Pesnik, pisatelj, igralec in prevajalec Ivan Rob je zagledal svet 17. avgusta 1908 v Trstu, umrl je 12. februarja 1943 v Ligojnih pri Vrhniki. V petintridesetem letu življenja so ga ustrelili kot talca.

Živel je kratko, a bogato in častno življenje. Kot primorski rojak je že zgodaj okusil fašistični režim, saj je že prvo svetovno vojno moral preživeti kot begunec z roba slovenskega ozemlja pod Italijo. Brez pomoči in javnih podpor se je prebijal skozi gimnazijska in akademska leta kot študent-slavist na ljubljanski univerzi. Že kot študent je v tednikih in mesečnikih objavljali izvirne satire v verzih ter paradije in travestije slovenskih poetov. Svoje nezadovoljstvo s tedanjimi razmerami je izražal s posmehljivimi in ostrimi satiričnimi verzji, čeprav je pisal hkrati tudi intimno, čustveno občuteno liriko.

Zaslovel je z duhovito travestijo Jurčičevega Desetega brata, ki je pred bralce prišla tudi v knjižnični obliki. Bil je vsestransko nadarjen umetnik (recitator, igralec, pevec songov in glasbenik-kitarist), vendar se je največ (in tudi najuspešnejše) posvečal humorju in satiri. Bil je stalni sodelavec in nekaj časa tudi sourednik predvojnega mariborskega Totega lista, ki je že zdavnaj pred prihodom Hitlerja na oblast opozarjal na peto kolono, ki je pripravljala nacistom prihod na oblast. S svojimi humorističnimi in satiričnimi besedili je sodeloval tudi pri Totem teatru, ki ga je vodil Božo Podkrajšek in se je v prvem letu italijanske okupacije preimenoval v Veselo sceno. Tudi tu je pomagal Ivan Rob smešiti okupatorja, čeprav na prikrit način.

Njegov svobodoljubni in uporniški duh ga je privedel v vrste narodno-svobodilnega gibanja, v Osvobodilni fronti je delal od prvih dni okupacije. Leta 1942 je odšel v partizane na Dolenjsko. V Agitpropu, kamor so ga dodelili, se je uveljavil v Agitteatru kot igralec, recitator in pevec izvirnih kupletov, ki jih je sam napisal in se spremljal na kitari. V Agitteatru je bil najmarkantnejša figura Ivan Rob, ki je v tem partizanskem prvem teatru pokazal vse svoje raznovrstne darovitosti. Žal pa je razcvet Agitteatra zaustavila in razbila italijanska roška ofenziva, v kateri so izgubili življenje skoraj vsi njeni člani, razen Roba in Cevca.

Iz Agitteatra je odšel Ivan Rob v Cankarjevo brigado, kjer je urejal brigadno satirično glasilo »Cankarjev bobnar«.

Januarja 1943 so ga zaradi izdaje zajeli Italijani in so ga 12. februarja 1943 ustrelili v skupini talcev na Ligojnih pri Vrhniki. Rutinirani oku-

patorski zaslisevalci z njim niso imeli lahkega dela. Skušali so ga ukloniti s sladkimi besedami in obljubami, da bo ostal pri življenju, če bo izdal svoje tovariše, pa se je samo prezirljivo nasmešnil. Ko pa so ga začeli mučiti s preizkušeni fizičnimi metodami, jim je zabrusil v obraz besede iz italijanskega narodnoosvobodilnega boja iz prve polovice 19. stoletja: »Kdor umre za domovino, je živ!« Te besede so postale geslo mnogih borcev in talcev, ki so Robu sledili...

Literarna zgodovina ga obravnava kot pesnika, ki je napisal vrsto parodij na sodobno življenje, njegova satirična kritičnost je bila naperjena zoper malomeščanstvo in politično nenačelnost. (Ptič Feniks, Zgodaj mojster se uči, Mati zveza narodov, Cankar v Ameriki – Družinski tednik 1936). V slovensko slovstvo se je zapisal zlasti s travestijo Jurčičevega Desetega brata v verzih (1938), manj znana je njegova intimna lirika, v prozi pa pomembnejša povest Matajurski plazovi. Za slovensko dramsko gledališče je prevedel Goldonijev »Laznika«. Slogovno je bil sprva pod Cankarjevim vplivom, pozneje pa je našel svoj izvirni slog. Sam je pisal, razmnoževal in širil litografrane humoristični list »Ščipalec«.

Literarna zgodovina ugotavlja, da je bil Ivan Rob posebnost in izjema v slovenski literaturi, nabrušen na iskriv dovtip in na neprizanesljivo satiro. S tem orozjem je bil kot avtor nepodkupljiv, drzen, življenjski, kritičen, napreden in učinkovit. Resnice je brusil v obraz malomeščanski družbi, njemu političnemu režimu, družbi in posamezniku. Satira je bila njegova glavna domena. Čeprav je s svojo satiro plačeval dolg čas, trenutnim razmeram in prigodništvu, je bila njegova satira kljub tej živi aktualnosti vedno tudi dovolj umetniško močna in prepričljiva.

Ivan Rob, ko so ga ujeli Italijani in belogardisti.

Krokarjeva jesen pisca Janka Perata

Knjiga dveh stilov

Navadili smo se že, da nas Janko Perat vsake dve, tri leta preseneti z novo knjigo. Tokrat je pri založbi Borec (glavni urednik Janez Mušič) v Ljubljani izšla njegova knjiga z naslovom Krokarjeva jesen. Opremil jo je Jure Jančič, natisnila pa tiskarna Mladinska knjiga v nakladi 2000 izvodov. Janko Perat je knjigo posvetil nekdanjim sobojnikom, posebej pa borcem Prve tankovske brigade NOV Jugoslavije.

Snov, ki jo Janko Perat črpa za svoje romane, se nanaša na zgodovinska dejstva razvoja NOB med našimi sonarodnjaki na Bližnjem vzhodu. Znano je, da so italijanske in nemške oblasti med drugo svetovno vojno poslale na afriška bojišča mnogo Primorcev, Istranov in pozneje tudi Štajercev, Gorenjcev in Korošcev, ki so bili mobilizirani v nemško vojsko. Ogromna večina naših sonarodnjakov je ob prihodu na afriško bojišče našla pot k zaveznikom in prostovoljno vstopila v poljske (Samodzielna Brygada Strzelcow Karpaczych – Samostojna brigada Karpatskih strelcev, ki je od oktobra 1940 do marca 1942 sodelovala v bojih britanske 8. armade v severni Afriki) in češkoslovaške oborožene enote, ki so se borile na strani zahodnih zaveznikov.

Po aprilskih dogodkih leta 1941 je na Bližnji vzhod prišla bivša jugoslovanska vlada in del oficirskega kadra. Tu se je začela ustanavljati bivša jugoslovanska vojska, v katero so vstopali Slovenci (predvsem s Primorske) in Hrvati (predvsem iz Istre) z namenom, da se priključijo zavezniški antihitlerjevi koaliciji.

Ko so se seznanili z razmerami v tej vojski ter se prepričali o izdajstvu kralja in Draža Mihailovića, so vstopili v partizansko vojsko Jugoslavije. Tako so 10. julija 1943 uprizorili vojaški upor, se odrekli kralju

in vladi ter ustanovili prvi partizanski odred na Bližnjem vzhodu. Podobno stanje je bilo v alžirskih taboriščih, kjer so se prav tako že leta 1943 opredelili za NOV in pozneje bili poslani v partizanske prekomorske brigade.

Skupaj je leta 1943 in v začetku leta 1944 prišlo v partizanske prekomorske brigade nad 6000 borcev, v glavnem Slovencev s Primorske, Štajerske, Gorenjske in Koroške ter Hrvatov iz Istre. Razporejeni so bili v 1. in 2. tankovsko brigado (Druga tankovska brigada je bila ustanovljena v SZ, toda kadrovsko jedro je sestavljalo 600 borcev, ki so bili poslani iz partizanskega tabora Gravina), 251. in 252. letalski eskvadron ter letalske divizije na sremski fronti, topovske enote 8. udarnega korpusa, razne mornariške enote, 3., 4. in 5. prekomorsko brigado; kompletan bataljon je bil dodeljen 11. dalmatinski brigadi. Veliko borcev je bilo razporejenih v razne strokovne enote NOVJ ter so se udeležili zadnjih bojev, veliko pa jih je še padlo, zlasti pri osvoboditvi Stona na polotoku Pelješcu, v Drnišu, Kninu, Mostarju, Gospiću, sremski fronti in drugje.

Janko Perat s tem novim romanom zaokrožuje svoj ciklus o prekomorcih, ki so v NOV Jugoslavije prišli iz Afrike in Bližnjega vzhoda. Ta opus je začel z romanom Umirajoči čas (založba Lipa, Koper,

Janko Perat, pisec nove knjige, kot sekretar SKOJ. Prve eskadrilje NCVJ septembra 1944 v Bariju.

Janko Perat je bil rojen 29. aprila 1921 na Livku pri Tolminu. K vojakom je odšel 27. marca 1941 in bil poslan na afriško bojišče. Že novembra 1941 je pobegnil k zaveznikom in bil sprejet v njihovo vojsko. Dne 2. februarja 1942 je bil premeščen v gardni bataljon krajeve vojske Jugoslavije in se je s to enoto (4. četa) udeležil bojev na Libijsko fronti proti silam osi. Bil je med organizatorji in pobudniki upora proti jugoslovanski begunski vladi v Atiri in Kasfaretu, kjer so 1. decembra 1943 ustanovili prvo enoto NOV Jugoslavije na Bližnjem vzhodu. V NOV je Janko Perat prišel kot prekomorec. Ves čas je bil v 1. letalski eskadrilji NOVJ, kjer je kmalu postal sekretar skupejske organizacije in kasneje član partiroja, najožjega partijskega vodstva. Kmalu po vojni se je oglašal kot novinar in publicist, sicer ne poklicno – bolj iz osebne angažiranosti, saj je sicer zavzemal odgovorne položaje v družbenopolitičnih organizacijah in upravi. Poleg tega je še študiral in diplomiral na Višji šoli za socialne delavce v Ljubljani. Zatem je še nekaj časa študiral sociologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

1970), v katerem je opisal pot primorskih Slovencev in istrskih Hrvatov iz italijanske vojske k zaveznikom, njihov prihod v NOV Jugoslavije in boje v Dalmaciji (5. bataljon 11. dalmatinske udarne brigade). Z romanom Reci mi Sandro (založba Borec, Ljubljana, 1977) in baladno povestjo Gora (objavljena v knjigi Utrinki iz lovske koč, Zlatorogove knjižnice, Ljubljana, 1980) se spominja letalcev, saj je bil sam letalec v 1. lovske eskadrilji in nato v 1. lovske polku JA. V romanu Krokarjeva jesen pa govori o tankistih prekomorcih. Omeniti moramo tudi to, da je Janko Perat napisal knjigo Odločitev v puščavi (založba Lipa, Koper, 1980), v kateri je opisal doživljanje in

pričevanja o Jugoslovanskem bataljonu v Afriki in o doslednem protifašističnem boju Primorcev in Istranov, ki so se globoko zavedali pomembnosti zgodovinskega trenutka, ki jih je pripeljal v NOV Jugoslavije.

Janko Perat v svojem novem romanesknem besedilu Krokarjeva jesen obuja vojne spomine. Pri tem je združil dva znana slogovnoidejna literarna obrazca: prvega bi imenovali hemingwayevski in drugega finžgarjevsko jalnovski. Prvi je, torej, iz svetovnih in drugi iz domačih literarnih logov. Prvi se opaja iz močate, smrt prezirajoče, romantično samotne akcije kot odseva filozofije volje do moči, drugi iz domačij sklene, z domovinsko ljubeznijo prežete zagledanosti v (našo, slovensko) gorsko naravo, v kateri so vsi življenjski elementi v stvarstvo potrjujočem skladju. Skupna vez med obema uglašnostima, kar na zoro, je lov. Na ta način pojmovani lov je leit-motiv Peratovega gladko tekočega, s pripori iz narave pretkanega romana, sestavljenega iz romantično usodnih srečevanj nastopajočih junakov.

Dva nekdanja vojna tovariša (najprej italijanska vojaka na severnoafriškem bojišču, potem borca-tankista na angleški strani in nazadnje tankista prekomorca) tudi po vojni povezuje nerazdružno prijateljstvo, skovano v bojih in na bojiščih. Smrtonosni boj z vso možato romantiko, ki jo je prinašal, je to prijateljstvo pogojil in samo v tem in takem okolju in vzdušju lahko traja naprej. Bojišče v povojnih funkcionalnih letih zato zamenja visokogorski lov. Prej ostrorelca, zdaj ostra strelca z vedno bolj grenkim priokusom v hribovskih samotah še nadalje okušata prvinsko slast pretakanja življenja v smrt in skušata na ta način – z nenehnim, domala že obsedenim obnavljanjem »pranagonskega« lovskega tveganja – očitno kompenzirati svoja huda vojna doživetja in dejanja, življenje spodaj v dolini pa se jima sesipa. Prvi umre za rakom, drugi – fingirani pisec romana – pa po ljubezenskih razočaranjih kot zagrenjen samotar zmrzne v gorski lovske koč. »Lovski« vitalizem izven v svetobolni življenjski pesimizem.

Peratov roman je mestoma pretresljiv, drugod očarljiv: pretresljiv pri opisih vojnih doživetij, očarljiv pri opisih lova in narave.

Današnjemu bralcu na prepričljiv način pripoveduje o grozi vojne in ubijanju in o posamezniku, ki je usodno vključen v njuno resničnost.

Albert Klun

Pri založbi Lipa v Kopru je leta 1973 izšla knjiga »Polda«, v kateri Janko Perat opisuje Janeza Poldo (1924–1964), vrhunskega smučarskega skakalca, katerega bleščeč vzpon in tragičen življenjski konec sta v zavesti slovenske športne javnosti še zmeraj živa.

Pri isti založbi je leta 1976 izšel roman »Golo upanje«, v katerem Janko Perat opisuje boj Primorcev pripadnikov organizacije TIGR, proti italijanskemu fašizmu v dobi pred drugo svetovno vojno. Zelo pomembni, pravzaprav temeljni so nekateri njegovi memoarski spisi o NOG na Bližnjem vzhodu, kot so feljton Brez krivde krivi, Narodnoosvobodilno gibanje v Afriki, Puščavske bitke ter drugi članki in razprave. Odmevni so bili tudi njegovi številni članki in razprave s področja socialne gerontologije, kakor tudi o lovstvu in planinstvu. Njegov feljton Planine umirajo počasi je živo opozoril na problem izumiranja starega sveta in planšarstva. Iz njegovih literarnih del veje predvsem velika povezanost z naravo, razčlemba vzrokov človekove odtujenosti in njegove zasvojenosti od porabniških dobrin ter globoka prizadetost in občutljivost za izkrivljanje ciljev naše revolucije, za kakršne se je boril vse svoje življenje.

Skopje pred petindvajsetimi leti

Preteklost, ki je ni moč pozabiti

Zgodnje jutranje ure. Le tu in tam je kdo prekrizal skopske ulice. Mesto je še spalo. Nikomur ni niti na misel prišlo, da se bo ob natanko peti uri, sedemnajst minut in petnajst sekund zgodilo nekaj strašnega, da se bo tega nesrečnega 26. julija 1963 »odprla« zemlja, da bo prenehalo biti srce tisočsedemdesetih ljudi, ki jih je potres presenetil v spanju... Ljudje so premišljevali o zasluženem dopustu, siti vročine...

Tega dne je potres od 36.578 stanovanj popolnoma uničil 3152, 12.614 pa jih je bilo tako poškodovanih, da jih ni bilo več mogoče uporabljati. Tako je bilo torej izgubljenih 15.766 stanovanj, kar pomeni 46 odstotkov vsega stanovanjskega sklada Skopja. Celotna škoda je znašala 3,5 milijarde dinarjev.

Največja tragedija skopskega potresa so seveda žrtve in več kot tritisočtristo poškodovanih, ki si nikoli niso opomogli.

Skopske ulice so v tistih dneh kazale pretresljivo podobo. Jok in kriki otrok, žena, hrup težkih strojev, ki so očistili ulice in podirali napol podrte stavbe, pravcati mali Babilon – pomoč je prišla z vsega sveta – takšna je bila stvarnost tistih dni. Svet ni pozabil na Skopje: v mesto so prišle številne medicinske ekipe, pomoč so ponudile vse republike in pokrajini, na surčinsko letališče so domala vsako minuto prihajala in odhajala letala, več ali manj tujih letalskih družb, ki so vozila pomoč v vseh možnih oblikah. Podobno je bilo tudi na drugih jugoslovanskih letališčih.

Ob vsestranski pomoči domačih ljudi in tujine so kaj kmalu začele z vsakdanjim delom tudi delovne organi-

zacije, življenje se je začelo normalizirati. Mladi brigadirji triindvajsetih delovnih brigad so delali noč in dan, čistili ruševine, pomagali, kjer je bila pomoč potrebna in bili hkrati priče žalostnih, za vselej nepozabnih dogodkov, ki jih je vsilila neusmi-

ljena naravna stihija.

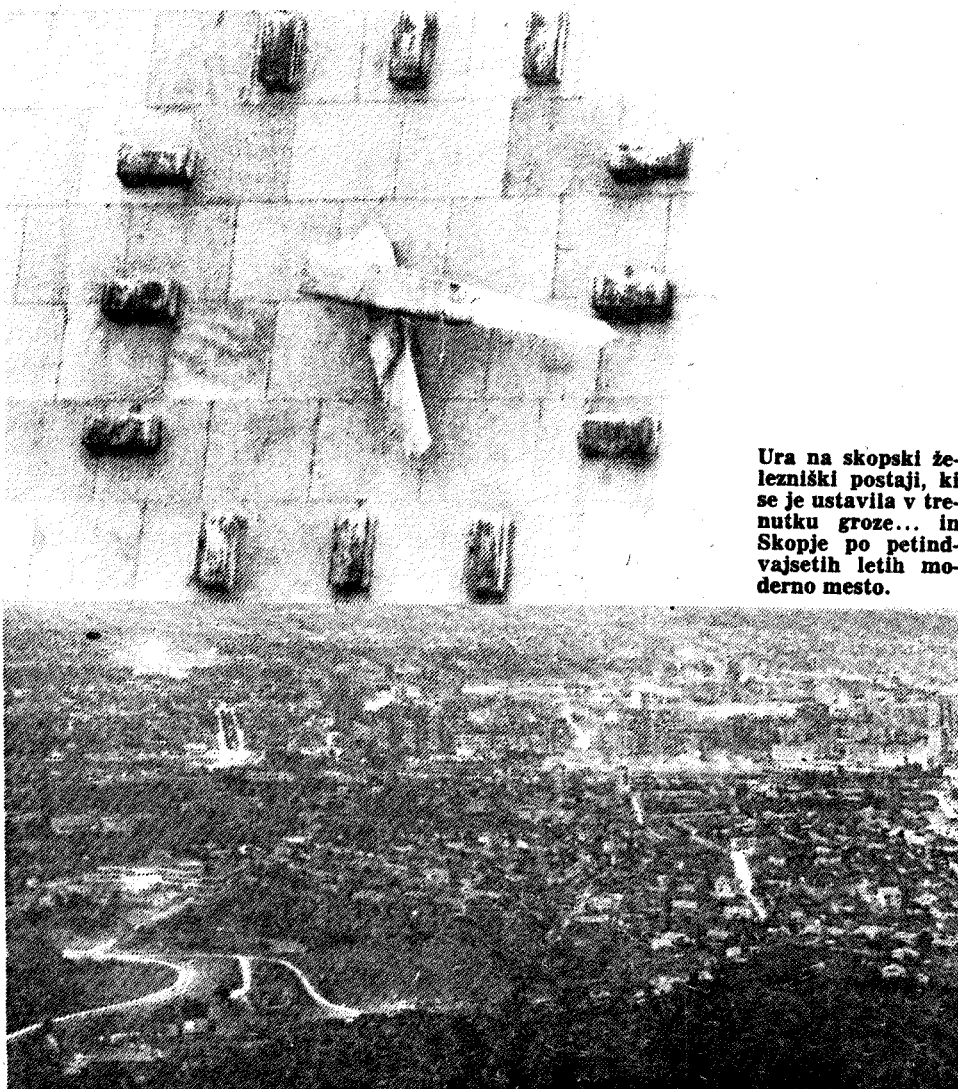
Leto pozneje je bilo zgrajenih že okoli 13.000 montažnih stanovanj, sanirali pa so več kot 10.000 stanovanjskih enot.

Le deset sekund pa je bilo potrebnih, da je bilo zravnanost z zemljo veliko število

stavb, kulturnozgodovinskih znamenitosti, bogate dediščine nekega naroda, ne le Skopja, cele Makedonije...

Spomin ni zamrl. Nesebična solidarnost živi v srcih makedonskega ljudstva skupaj s hvaležnostjo, brez katere bi bili nemočni. Danes je glavno mesto Makedonije veliko, sodobno mesto, spomenik človeške solidarnosti, vezi med narodi vsega sveta.

P. Nikolić

Ura na skopski železniški postaji, ki se je ustavila v trenutku groze... in Skopje po petindvajsetih letih moderno mesto.

Akcije brez brigadirjev?

Dober mesec po tem, ko se je začela prva letošnja klasična mladinska delovna akcija, potekajo pa tudi že vse ostale, je že mogoče oceniti prve rezultate in opozoriti na težave mladinskega prostovoljnega dela, ki prevladujejo v letošnji brigadirski sezoni. Rezultati niso nevzpodbudni, a je problemov mnogo preveč – pa še majhni niso: pomanjkanje brigadirjev, (ne) vključenost brigadirskega dela v razvojne načrte, materialna in politična (ne)učinkovitost klasičnega prostovoljnega dela...

Tako nekako je izzvenel nedavni sestanek Centra za mladinsko prostovoljno delo pri RK ZSMS.

Brigadirstvo se sooča z vse večjim kadrovskim osipom. Za udeležbo na klasičnih akcijah se odloča (zaradi različnih, a tudi nadvse podobnih) razlogov. Vse manj se udeležuje akcij brigadirjev, ki so na njih že bili, več pa je novopečenih, po letih silno mladih brigadirjev – a tudi teh je malo. O tem govori tudi podatek, da se je v lanskem letu mladinskih delovnih akcij udeležilo blizu 100 brigadirjev iz Slovenije, letos pa bo ta številka kar enkrat manjša. Do sedaj je na akcijah delalo (ali še dela) 353 slovenskih brigadirjev, do konca brigadirske sezone pa jih bo še največ enkrat toliko. Tako se na mnogih akcijah zares zastavlja vprašanje političnega in materialnega učinka klasičnega brigadirskega druženja in dela.

Zelo zgovoren je podatek z MDA Brkini. V dveh izmenah akcije naj bi se zvrstilo približno 120 brigadirjev iz 14 slovenskih občin. V prvo izmeno je prišlo organizirano le pionirska brigada iz Kopra, trije brigadirji pa so prišli iz Kopra, Tržiča in Hrastnika. Le nekaj dni pred začetkom druge izmene pa kaže, da se akcije namerava udeležiti še največ deset brigadirjev iz treh občin.

Podobne (a manj ekstremne) so tudi razmere na drugih slovenskih akcijah, predvsem na tistih, ki so republiškega značaja. Na akcijah

zveznega značaja se manjša število brigadirjev iz Slovenije porazgubi ob večji udeležbi brigadirjev iz drugih jugoslovanskih republik in pokrajin – kar pa zopet prinaša vrsto negativnih posledic.

Opaziti je mogoče tudi pojav organiziranja akcij – zaradi akcij samih, ko brigadirji opravljajo dela, ki bi jih mnogo hitreje, lažje (in ceneje?) opravili stroji. To se sicer ne zgodi več tako pogosto, pa vendar meče slabo luč na klasične akcije, ki so vse manj podobne tako nečemu tradicionalnemu kot nečemu novemu.

Odgovori na vprašanja o tem, kdo sploh še prihaja na akcije, kaj od akcij pričakuje brigadirji, kaj od akcij pričakuje »gostujoče« oko- lje, so vse manj očitni in znani. Za to je tudi težko zanesljivo reči, kakšne so alternative klasičnim mladinskim delovnim akcijam, kakšne naj bodo nove zasnove, kje so perspektive takšnega prostovoljnega dela, kako naprej.

Dosedaja praksa pri organizaciji in izvedbi taborov je sicer pokazala izjemne (in velikokrat nepričakovane) rezultate, nemogoče pa jih je imeti za nadomestne oblike za klasično mladinsko prostovoljno delo.

Rešitve bo treba poiskati v najkrajšem času, ne samo v okviru Centra ali mladinske organizacije nasploh, temveč v širših družbenih okvirih, tudi na ravni federacije. Torej brigadirstvo – da ali ne? In če da – kakšno?

Priznanja za aktivnost pri ZB v prave roke

Med dobitniki priznanja, ki ga vsako leto mariborska mestna borčevska organizacija podeljuje dvajsetim posameznikom in organizacijam, so letos tudi trije zaslužni Rušani – Anica Jug, Franc Hribernik in prof. Tone Gorjanc. Priznanja so prejeli ob letošnjem dnevu borca. Prirčne čestitke!

I.B.

prof. Tone Gorjanc – glasbeni pedagog na OŠ »Janka Glazerja« v Rušah.

Že takoj po končani akademiji za glasbo v Ljubljani in po odsluženih vojaščini se je v Rušah aktivno vključil v številna dogajanja na področju družbenopolitičnega življenja in na svojem poklicnem področju.

Med drugim je član OS ZSS Maribor-Ruše, član Mestnega sveta ZSS Maribor, član DPZ Maribor-Ruše, predsednik SIS za kulturo pri KS Ruše, član štaba TO Maribor-Ruše in član Sveta za razvijanje in negovanje tradicij NOB pri OK SZDL Maribor-Ruše. V teh organih pa ni samo navzoč, ampak tudi prizadeven dela.

Je uspešen dirigent MPZ Svoboda v Rušah, MPZ društva upokojencev in dveh mladinskih pevskih zborov na OŠ.

Vseskozi je prof. Gorjanc tudi organizator ali soorganizator vseh proslav in prireditev na območju KS Ruše in Smolnik-Fala.

Aktivno in tudi brezplačno sodeluje s tukajšnjimi organizacijami ZB pri proslavah in odkritjih pomnikov NOB.

Zelo pomembno je, da goji pri vseh pevskih zborskih, še posebej pri pevskih mladega rodu, narodno in partizansko pesem.

S svojim predanim delom in izjemnim odnosom do ljudi pa uživa med krajani poseben ugled.

Anica Jug – izhaja iz znane partizanske družine Sernčevih, po domače Zampovih nad Rušami. Aničina mati (sestra narodnega heroja Alfonza Šarha) in sestra Danica sta umrli v nemškem taborišču. Leta 1941 in 1942 sta na domačiji Zampovih imeli svojo postojanko Pohorska in pozneje Ruška četa. Tu so se oglašali prvi ruški ilegalci, saj je bila pri Zampovih pomembna obveščevalna postaja.

Anica je bila kot enajstletno dekle kurirka prvega odbora OF. Po pobegu treh Šarhovihih sinov iz nemškega taborišča, je za njih skrbela Anica, ki je vzpostavila zvezo z Ruško četo in očetom Šarhom, ki jih je vzel seboj v partizane.

Jeseni 1944 je bila sprejeta v SKOJ. Udeleževala se je sestankov in tečajev za politične mladinske aktiviste, ki so bili organizirani na njihovi domačiji.

9. aprila 1945 – na pragu svobode – so domačijo obkolili Nemci, družino pa v kuhinji obsodili na smrt. Anica, drobno dekletce, se je Nemcem iztrgala iz rok in pobegnila. Na begu so jo dvakrat ranili. Njen beg je med Nemci povzročil veliko zmedo, ki sta jo izkoristila še oče in brat Franc ter pobegnili v bližnji gozd. Sestro Mileno so ustrelili, gosposdarsko poslopje, v katerem je bil tudi stric Jože, pa zažgali.

Po vojni se je Anica kljub slabemu zdravju aktivno vključila v družbeno politično dejavnost v KS. Še danes opravlja pri organizaciji ZB pomembne in odgovorne naloge. Je član KO ZZB Ruše, tajnik komisije za zdravstvo in socialno varstvo borcev in vojaških invalidov. Kljub težki boleznini namenja posebno skrb ostarelim in bolnim članom ZB in jih obiskuje na domu ali v bolnišnici. Aktivno deluje tudi na področju razvijanja in negovanja tradicij NOB, na pohodnih urah zgodovine, v OŠ Ruše, kjer mladim pripoveduje svoje spomine iz NOB.

Anica Jug je tiha, vendar predana aktivistka, ki se je kljub lastnim težavam vselej pripravljena razdajati za svoje tovariše in občane.

Franc Hribernik – iz Smolnika, zagnan družbenopolitični delavec na različnih področjih v svojem kraju in izven njega.

Že kot majhen fantič se je navezal na zgodovino NOB. Samoiniciativno je namreč vodil posamezne skupine obiskovalcev na prizorišče poslednjega boja I. Pohorskega bataljona pri Treh žeblih, saj je bival s starši v neposredni bližini bojišča.

Kasneje je aktivno deloval v vaškem odboru SZDL in mladino na Zgornjem Smolniku, kjer je bil organizator številnih proslav in prireditev ob državnih ali krajevnih praznikih.

Po formiranju nove KS na Smolniku je tam opravljal razne odgovorne naloge na področju družbenopolitičnega življenja. V borčevski organizaciji je kot predsednik širšega odbora za označitev krožne partizanske poti Po poteh pohorske in ruške čete, opravil s sodelavci mnogotere raznovrstne dejavnosti, ki so zahtevale ogromno časa in prizadevanj za dokončno izvršitev.

Kot strokovnjak za fotografijo je posnel vsa obeležja NOB na območju ruške občine, s čimer je postavil temelj današnji razstavi v muzeju narodne osvoboditve v Rušah Spomeniki in spominska obeležja naše občine.

Medtem se je pripravljala že na tretjo zahtevno nalogo iz NOB – predavanja z diapozitivi Po poteh pohorske in Ruške čete.

Po lastni zamisli je obiskal in posnel mnoge velike pomnike naše revolucije po vsej Jugoslaviji in z njimi pripravil predavanja na temo Tito in revolucija. Predavanja, ki jih je pripravil v številnih krajih in šolah ob raznih jubilejih in praznikih, so bila vselej zelo obiskana.

Je izreden ljubitelj planin, zato je z mladimi planinci obiskal mnoge naše in tuje gore, med njimi številne v Evropi, Aziji in Afriki. Vse je skrbno ujel v svoj fotografski objektiv in o tem pripravil zanimiva predavanja, s katerimi je uspešno gostoval domala po vseh krajih Štajerske. Svoje potopise objavlja tudi v lokalnem časopisu delovnih organizacij v Rušah.

Množica na vsakoletni prireditvi Blejska noč

Največja vsakoletna turistična prireditev Blejska noč, ki jo turistični delavci organizirajo ob zaključku krajevnega praznika in v počastitev dneva vstaje slovenskega naroda, je bila v soboto, 23. julija. Zaradi izredno lepega vremena je bilo število obiskovalcev tokrat daleč nad vsemi dosedanjimi. Organizatorji cenijo, da se je na obalah Blejskega jezera gnetla petdesettisočglava množica z blizu in daleč. Vsa parkirišča in druge površine tja do sosednjih vasi Selo, Ribno, Bodešče in Zasip so bila dobesedno zatrpna s tisoči vozili. Gostinci in obrt-

niki so se, kot vse kaže, dobro pripravili. Kar se je dalo dobro so obiskovalcem postregli z domačimi jedmi, pi-jacami in raznimi obrtniškimi izdelki.

Najlepši vtis na obiskovalce Blejske noči je zagotovo napravila mogočna razsvetljava z raznobarnimi raketa-mi in drugimi svetlobnimi okrasitvami gradu in jezera, predvsem pa z migljajočimi plamenčki nad 16 tisoč lučk na jezerski površini, ki jih že dolga leta iz jasnih lupin izdeluje Andrej Vidic, nekdanji partizan in domačin z Bleda.

JR

Obujanje spominov borcev pod Uršljo goro

Ko omenjamo Sele in nasploh kraje »pod Goro«, smo z mislimi tudi pri velikanih slovenske besede in na sploh zgodovine: pri Lovru Kuharju-Prežihovem Vorancu, ki je zagledal luč sveta prav tu v bližini, v »Kotnikovi bajti« pod Uršljo goro. To goro, te kraje in predvsem življenje in trpljenje teh ljudi, teh malih ljudi, je opisoval v svojih velikih in priljubljenih delih. Ti kraji, ta gora, pa so tudi domovina našega drugega velikana lepe slovenske besede, ki počiva na bližnjem pokopališču v Selah, Frana Ksaverja Meška, ki je doživel to opisoval življenje in ljudi prelepega Korotana.

Širše območje med Uršljo goro in Plešivca je bogato tu-

di po zgodovinskih dogodkih NOB. Tod je taborila II. udarna brigada Ljube Šer-cerja, nekatere enote 14. udarne divizije so svoj zadnji pohod opravile prek Sel. Spomladi 1943 je potoval čez Razbor, po obronkih Plešivca na Peco komandant slovenskih partizanov Franc Rozman Stane. Izvedel je reorganizacijo koroških partizanskih enot in sodeloval pri napadu na Mežico. V veliko pomoč so bili partizanskim enotam tudi okoliški kmetje in spominska plošča na bližnji Zageršnikovi domačiji bo trajen spomin na padle borce in na slaven narodnoosvobodilni boj na Selah pod Uršljo goro.

Adolf Ankon

Politkomisar Sime zbira in komentira

Slovenija si je prisvojila 650 milijard!

Za mr. Lazarja Drakula, viceguvernerja Narodne banke Jugoslavije, si upam brez pretiravanja zapisati, da mu je zaradi česar je bil že nekajkrat moj »gost«.

Vztrajno in nepopustljivo namreč »dokazuje«, da si Slovenija nezakonito prisvoja družbeni proizvod ostalih delov Jugoslavije, zlasti nerazvitih, kar je danes seveda dobrodošlo določeno, zlasti beograjskim krogom, ki Sloveniji že nekaj časa sistematično in vztrajno pripisujejo vse mogoče grehe...

Pa si oglejmo najnovejši prav drakulski napad na Slovenijo. Beograjske Večernje novosti so objavile pogovor novinarja S. Stepanovića z Lazarjem Drakulom, v kateri je leta izjavil (navajam dobesedno): »Upravo na osnovu visoke inflacije, na osnovu visokih kamata, kakvu politiku nije vodila ni jedna razvijena zemlja, kao i na osnovu visoke devaluacije dinara, koja nije doprinela povećanju izvoza, došlo je do toga da su, na primer, privreda i drugi subjekti u SR Sloveniji u 1986. godini prisvojili 600 do 650 milijardi dinara društvenog proizvoda više nego što im prema proizvodnji pripada. To predstavlja više od

14 odsto društvenog proizvoda SR Slovenije u toj godini«.

Ob tej navedbi pa se objektivno razmišljajočemu bralcu vsiljuje naslednja vprašanja:

Če si je sorazmerno mala Slovenija prisvojila 600 do 650 milijard dinarjev, koliko pa so si jih prisvojile Hrvaška, Vojvodina in še zlasti Srbija, ki je gospodarsko znatno pomembnejša kot Slovenija? Zakaj Drakul ne objavi še teh podatkov?

Drakul s svojim pisanjem nenehno ustvarja vtis, daje obstoječi gospodarski sistem takorekoč napisan na kožo Sloveniji, ker ji omogoča, da, povedano po domače, pobira smetano jugoslovanskega gospodarstva.

Če si mala Slovenija takole kar z levo roko na lahko prisvoji letno od 600 do 650 milijard dinarjev, kako bo potem spoštovani učitelj ekonomskih znanosti Lazar Drakul pojasnil, da se ista »izkoriščevalska« Slovenija že leta vztrajno bori proti obstoječemu gospodarskemu sistemu in vztrajno zahteva gospodarsko reformo in uvedbo tržnega sistema, kjer naj bi se država čim manj vmešavala?

Ob tem pa si ne morem predstavljati, da Drakul kot viceguverner Narodne banke Jugoslavije, spriču podatkov, ki so mu dostopni, ne ve, da je Slovenija najmanj udeležena pri nastajanju strahotne gospo-

darske krize, ki pretresa Jugoslavijo.

Hkrati naj znova spomnim, da je Lazar Drakul neomajni zagovornik Mikuličeve programirane inflacije, ki se je tudi po ocenah vrste evropskih gospodarstvenikov izkazala za eno najpomembnejših ekonomsko-političnih zmot Jugoslavije v zadnjih letih! Toda vztrajni Drakul ne odneha in ne odneha...

Sicer pa je po mojem mnenju že prišel čas, da se Skupščina SR Slovenije resno loti vprašanja številnih dajatev in prispevkov (oblika ni pomembna), ki jih mora SR Slovenija plačevati jugoslovanski skupnosti. Po nekaterih podatkih te obveznosti neverjetno hitro naraščajo, pri čemer ni treba posebej poudarjati, da s tem siromašijo že tako skromno akumulacijo zastarelega slovenskega gospodarstva, ki nima sredstev za posodobitev...

V prestolnici ob izlivu Save v Donavo sprejemajo vse, kar prihaja iz Slovenije, s precejšnjo mero nezaupljivosti, dvomov in celo z groženostjo, za kar je na voljo dovolj dokazov. Edina stvar, ki jo tam sprejemajo iz Slovenije brez pripomb, je njen denar...

Sava pač še vedno teče proti Belemu gradu, če mi je dovoljen izraz dobrega vojaka Svejka...

»Cik cak«

»Odgovorili so mu, da ni pravič, ko ZIS odstopa od lastnih proklamacij; od tod strah, da bo sedanja zvezna vlada tudi v prihodnje nadaljevala takorekoč cik-cak politiko, ki vnaša precejšnjo negotovost in povzroča težke posledice.« (Nedeljani Vjesnik, Zagreb, 15. maja 1988)

Na to vest je hrvaška pesnica Vesna Parun objavila pesem Cik-cak, ki je po mojem mnenju ni potrebno prevajati.

Cik - cak, cik - caka. Nek od vrapca - bude svraka. Cak - cik, cik - cak.

Hočeš ljutić, nečeš mak. Propal budeš tak i tak.

Al ne puščaj kadilak. Cik - cak, cik - caka. Oho, na vuku se mijenja dlaka!

Al ne mijenja vučuć čud cika - caka sistem hud. Mislili ste past će vlada?

Sto ti, družo, na um pada! Cika - caka krma - pramac. Podmetli su SIV-u mamac.

Inflacije, bune, krize. Omirisa. Al ne grize! Zna on svoje, nije lud.

Zrtvovat će jedan ud. Ako treba, organ jedan. I opet će krotak, čedan u svoj mandat cika - caka mirno leći, srca laka,

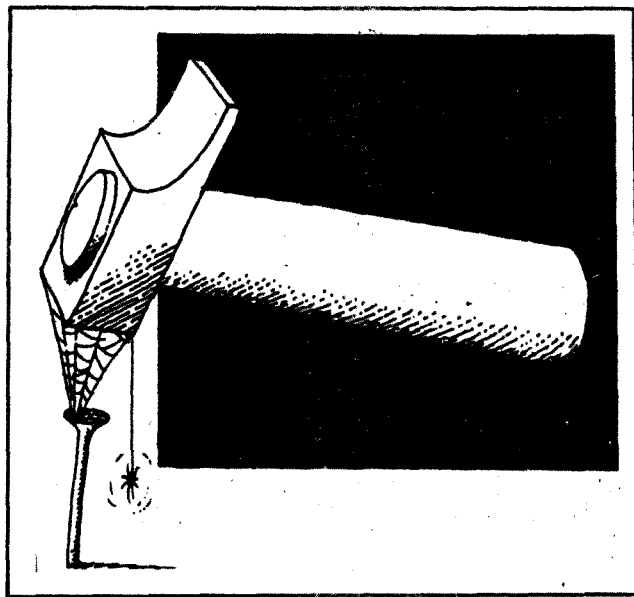
čekajući da iz oblaka munja sijevne cika - caka. Da tom filmu pukne traka, pukne traka, cika - caka...

Včeraj, danes

Pred zimskimi olimpijskimi igrami v Sarajevu so govorili:

»Olimpijske igre so za nas predvsem spodbuda k hitrejšemu razvoju celinskega in še zlasti zimskega turizma ter turističnega gospodarstva, terciarnih dejavnosti in proizvodnje manjkajočih dobrin, za dosego večjega turističnega prometa in neto deviznega priliva, za združevanje dela in sredstev v jugoslovanskem gospodar-

stvu na donoskovnih odnosih, za bolj intenzivno in vsestransko sodelovanje turističnih organizacij v Jugoslaviji, ter njihovo skupno nastopanje na tujem in domačem trgu s komplemenarnim in kompleksno turistično ponudbo, za hitrejši razvoj dela z lastnimi sredstvi občanov, za večjo stopnjo zaposlenosti prebivalstva,« je med drugim dejal član predsedstva CK ZK Jugoslavije in predsednik organizacijskega komiteja 14. zimskih olimpijskih iger Sarajevo 1984 Branko Mikulić, ki je govoril političnemu aktivu Sarajeva o družbeno-ekonomskem pomenu te

največje športne prireditve v državi. »Gre torej«, je dejal Mikulić, »za razvojni program, ki nikakor ni v nasprotju s politiko stabilizacije, temveč ravno nasprotno, je na liniji te politike in predvsem zahtev po dosegi večjega neto deviznega priliva.«

Raif Dizdarević, predsednik predsedstva SR Bosne in Hercegovine, pa je v pogovoru za sarajevsko televizijo poudaril gospodarski pomen tamkajšnje olimpiade. Na vprašanja, zakaj se lotevamo tako drage športne prireditve, je predsednik odgovoril, da gre predvsem za gospodarsko naložbo, katero olimpiada samo omogoča in daje pobude zanjo. Gre za naložbo, je dejal predsednik Dizdarević, ki nam bo, Bosni in Hercegovini ter Jugoslaviji, omogočila določen - velik - prodor na turističnem področju. Gre za uveljavitev tako imenovanega jugoslovanskega kontinentalnega turizma, ki naj bi bistveno dopolnil jadransko ponudbo.

Kaže, da kanijo turistični delavci v Bosni in Hercegovini naložbo ob olimpiadi izkoristiti za načrtovani prodor, saj je to cilj bosansko-hercegovskih prizadevanj na področju turizma že več let. Tudi lahko rečem, da so ta prizadevanja že uspešna in da je vodstvo turistične politike v tej republiki v rokah ambicioznih delavcev, ki vedo kaj hočejo in ki se zgledujejo tam, kjer se je treba (ne več v Sloveniji!) in kjer se imajo kaj naučiti.

Uspehi turizma v Bosni in Hercegovini kažejo, da je v tej republiki turizem deležen pravega vrednotenja in učinkovite ter premišljene podpore vseh dejavnikov.

Sarajevska olimpiada je veljala jugoslovansko gospodarstvo težke milijarde in veliko deviz. Temeljno vprašanje, ki se mi vsiljuje ob tem, ali so bili doseženi cilji, s katerimi sta utemeljevala to ogromno športno prireditev spoštovana Branko Mikulić in Raif Dizdarević?

Odgovor, vsaj tako mislim, sem našel v naslednjih uradnih izjavah. Nedeljko Mandić, član predsedstva CK ZK Bosne in Hercegovine 22. junija na sestanku predsednikov in sekretarjev občinskih in medobčinskih konferenc ZK Bosne in Hercegovine: »Teško je pojasniti, zakaj SR Bosna in Hercegovina ni deležna ekonomsko-financijske konsolidacije gospodarstva in bank, ki veljajo za Črno goro, Makedonijo in SAP Kosovo!«

Sarajevo, 24. junija: Zaradi poraznih poslovnih rezultatov svojega gospodarstva, izgub in finančne nelikvidnosti, ki jih je povzročila afera Agrokomerc, bo Bosna in Hercegovina zahtevala, da ji federacija zagotovi pomoč in olajšave, kakršne imajo Črna gora, Makedonija in Kosovo. Takšen status bo ob ostrih ukrepih v republiki omogočil, da bodo v prihodnjih treh letih sedanje težave spravili na razumno raven.

Spriču izkušeni lahko utemeljeno pričakujemo, da se bo klubu »bankrotiranih republik in pokrajine« v kratkem pridružila še SR Bosna in Hercegovina, ki je tako uspešno izvedla sarajevske zimske olimpijske igre...

padli v roke Francozem, ki so jih odrl. Ta pogodba je veljala 437 milijonov dolarjev, medtem ko trdim, da je bila največja vrednost le 80 milijonov dolarjev!«

Kolikor sem mogel ugotoviti, še ni nihče z državno-političnega in gospodarskega vrha Makedonije protestiral proti Popadičevi izjavi in jo spodbijal kot neresnično...

Naj ob tem spomnim, da je Momirka Andjić, delavka zemunškega Zmaja pred Skupščino SFRJ, dejala: »Dosti nam je že tega, da smo vsi krivi, da smo se vsi zadolževali in da moramo vsi vračati. Vemo, da bo moral delavski razred vračati dolge, toda nočemo jih, dokler bodo na čelu oni, ki so jih delali!«

Nepokvarjeni ljudski občutek za pravico, ki je enak od Ohridskega jezera do Triglava, neizprosno zahteva, da sedejo na zatožni klopi poleg tvorcev afera Agrokomerc še tvorca strahotnih zgrešenih investicij (Feni, Obrovac, Körtling, Smederevo, Kosovo, Medlapan in številnih drugih), ki so Jugoslavijo pripeljali prav do roba gospodarske katastrofe...

Na zatožni klopi bi po mojem mnenju morala tokrat sedeti tudi vsa neodgovorna in podkupljiva tehnična inteligenca, ki je brez konca vesti in sramu podpisovala strokovne in znanstvene ateste zgrešenih investicij...

Zaleglo je

V komentarju Nevzdržni privilegiji (TV-15 Naš tovariš 20. julija) sem kritično ocenil preštevne reprezentančne objekte, ki jih imajo federacija, republike in pokrajine. Komentar sem zaključil: »Zato naj brez ovinkov zapišem, da po mojem mnenju danes ni prav nobenega opravičila, da za domače funkcionarje, ki so dobro plačani, obstajajo komfortni objekti »zaprtega tipa« s nizkimi cenami. V današnji hudi - zlasti moralni - krizi, je treba ta privilegij čimprej odpraviti in o tem obvestiti javnost...«

Kmalu zatem sem z zadovoljstvom prebral:

LJUBLJANA, 26. julija - Kot poroča komite za informiranje, je predsedstvo SRS na včerajšnji seji podprlo usmeritev, ki jo je predlagal republiški Izvršni svet, da je potrebno število protokolarnih objektov v SR Sloveniji zmanjšati in ohraniti le tiste, ki so nujno potrebni. Za protokolarne potrebe je treba v čim večji meri uporabljati javne objekte, še preostale protokolarne objekte pa je potrebno odpreti za javno uporabo, da bi jih uporabljali bolj gospodarno in bodo njihove kulturne in naravne krajinske vrednote pod določenimi pogoji dostopne delovnim ljudem in občanom.

Vendar pa nisem zasledil podobnih izjav federacije, republike in pokrajine, še zlasti ne nerazvitih, ki bi morale po mojem mnenju prve ukrepati podobno kot Slovenija.

Nekatere med njimi (Makedonija in Črna gora) pa so hudo zaskrbljene nad razmerami in dogodki v Sloveniji, ki jih, vsaj tak je videz, veliko bolj skrbijo kot pa lastno gospodarstvo, ki je že skoraj povsem na tleh...

Privilegiji vseh vrst so v Jugoslaviji že dolgo zakoreninjeni in tudi temu primerno trdijo. Ugledni revolucionar in sedaj član sveta federacije Svetozar Vukmanović-Tempo je v pogovoru za beograjsko revijo Svet takole obudil spomine na preskrbo vrhunskih politikov tik po vojni: Člani politbiroja so lahko kupovali v tako imenovanih diplomatskih skladiščih, ki jih Grobačev ukinja šele danes. Plačali smo po tisoč dinarjev za vsakega družinskega člana, vsak pa je lahko jemal, kolikor je pač potreboval. Skratka, pravi komunizem!

Pravi socializem pa po nekakšnih statističnih podatkih uživa že kar 65 odstotkov Jugoslovancev, ki že toľkovo lakoto, seveda tudi po zaslugi vrhunskih - nekdanjih in sedanjih - politikov...

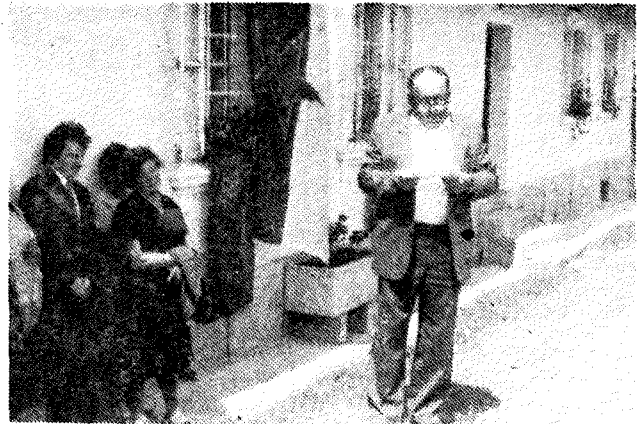
Vaš Sime

Ob 45-letnici smrti narodnega heroja Ivana Kaučiča-Nandeta

Spomin na Desnjaku

Ob napadu partizanskih enot na Sela pri Šumberku 30. julija 1943 je junaško padel narodni heroj Ivan Kaučič-Nande. Rodil se je na Desnjaku pri Ljutomeru. Po osnovnem šolanju se je izučil zidarske obrti ter nekaj časa delal kot zidarski pomočnik v okolici Ljutomera, od koder je odšel v Ljubljano

stal je politkomisar Tomšičeve brigade in bil težje ranjen. Kasneje je postal komandant zahodnodolenjskega operativnega sektorja. Kmalu za tem pa je bil imenovan za komandanta druge notranske operativne cone. Vse do spomladi 1943 je vodil številne operacije in bil nazadnje imenovan za na-

no in se povezal z naprednim delavskim gibanjem. Tako je že leta 1935 postal član zveze gradbenih delavcev Jugoslavije in se še istega leta udeležil velike organizirane stavke gradbenih delavcev v Ljubljani. Leta 1938 pa je postal član KPJ in se od takrat naprej še bolj zavzeto in pogumno boril za pravice delavcev.

Ob razpadu kraljevine Jugoslavije se je pridružil narodnosvobodilnemu gibanju. Organiziral je številne sabotažne skupine ter v juliju 1942 odšel v partizane. Po-

mestnika politkomisarja pri Glavnem štabu narodnosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije.

Krtajani Stare ceste in širše okolice, ter borci NOB in pripadniki OŠTO Ljutomer so ob prazniku KS Stara cesta počastili spomin na ta 30. julij. 45-letnico smrti narodnega heroja Ivana Kaučiča-Nandeta so postavili ob njegovi rojstni hiši in pred Domom gasilcev na Stari cesti pri Ljutomeru. (na posnetku)

Stane Feuš

Tek okrog Bohinjskega jezera v počastitev praznika

V počastitev praznika vstaje slovenskega naroda 22. julija je Taboriška zveza Slovenije v sodelovanju z bohinjskimi turističnimi in športnimi delavci tudi letos organizirala tradicionalni tek okrog Bohinjskega jezera, že 14. po vrsti. Na teku je sodelovalo kar 220 športnikov in tabornikov različnih starostnih

skupin in kategorij. Tek je izredno lepo uspel. Organizatorji pa so lahko povsem zadovoljni, saj je spet postavljen nov rekord teka: nekaj sekund nad 35 minut. V tisti utrjujoči vročini to vsekakor ni zanemarljiv izid, dosegel pa ga je tekač Albin Gaber.

J R

Intervju s predsednikom občine Pesnica

Pri uri družbenomoralne vzgoje sem dobila nalogo, da naredim intervju s predsednikom naše občine, tovarišem Zoronom Lešnikom. Popoldne sem se s kančkom treme odpravila k njemu. Trema je kmalu minila. Predstavila sem se, nato pa sem ga začela spraševati:

Kakšni so pogoji za kandidiranje za predsednika občine?

Tov. Lešnik: Težko vprašanje. Pogoji so, da je človek moralno politično neporečen, pripravljen delati, da imajo ljudje zaupanje vate.

Kako vam ugaja delo, ki ga opravljate kot predsednik občine?

Tov. Lešnik: Delo je po svoje naporno, toda če imaš pred seboj določene cilje, da se kljub težkim pogojem da kaj uresničiti, potem lahko zase rečem, da opravljam to delo z veseljem, in če so prizadevanja kronana še s kakšnim uspehom, je to še dodatna spodbuda.

Zakaj ste se odločili za ponovno kandidiranje?

Tov. Lešnik: Preprosto zato, ker človek v dveh letih praktično ne more uresničiti vseh tistih nalog, katere sem si zamislil pred dvema letoma, da bi jih na območju te občine kljub vsem težavam lahko uresničili. Nenazadnje pa sta ti dve leti ponovno dokazali, da so ljudje pripravljeni delati in prispevati. In ker so željo, da bi ponovno kandidiral, izrazile tudi družbenopolitične organizacije, to željo pa so občani na kandidacijski konferenci potrdili, sem se odločil, da ponovno kandidiram.

Kakšna je prihodnost pesniške občine, s tem, da je kmetijskega značaja?

Tov. Lešnik: Z ozirom na območje bo naša občina tudi v prihodnje kmetijska, čeprav je res, da nam daje največ narodnega dohodka Sladkogorska. Kmetijstvo moramo pospeševati, posodabljati in povečevati pridelavo in prirejo. Prirodne danosti so takšne, da imamo tu ugodne možnosti za pridelavo grozdja in sadja ter za prirejo mleka in mesa. Pridelava poljščin

pa je in bo tudi v prihodnje podrejena potrebam živinoreje. Seveda pa razviti občine ne bomo dosegli samo s kmetijstvom, ampak tudi z manjšimi industrijskimi obrati, z razvojem obrti in turizma.

Ali je v planu gradnja kakšnega industrijskega ali pogodbene objekta?

Tov. Lešnik: Letos naj bi delovna organizacija Surovina zgradila prvi obrat v povojnem obdobju na območju občine in ta je zaenkrat tudi edini industrijski objekt, ki naj bi ga zgradili na območju naše občine.

Kakšno je vaše mnenje o prihodnosti mladine?

Tov. Lešnik: Mislim, da ima mladina verjetno boljšo prihodnost, kot smo jo imeli mi. Ko razmišljam o prihodnosti, seveda nimam v mislih samo sedanjega težavnega trenutka, ampak predvsem, kako bo potem, ko bomo te težave prebrodili. Seveda pa je prihodnost mlade generacije odvisna tudi od mladih samih, od njihove zavzetosti pri učenju in delu, pa tudi od aktivnega vključevanja v samoupravno in družbenopolitično življenje.

Kakšna možnost zaposlitve čaka nas, ki zaključujemo osnovno šolo in se še mislimo šolati?

Tov. Lešnik: Za kakršnokoli zaposlitev bo potrebna strokovna usposobljenost, zato mladini priporočam, da si pridobi potrebno strokovno izobrazbo. Vedeti namreč moramo, da bo pri zaposlovanju vedno težje, kar pa seveda ne pomeni, da bi bili mladi zaradi tega črnogledi, kajti pridni, dela željni in voljni ter strokovno usposobljeni bodo nesporno dobili delo.

Ali v bližnji prihodnosti dobimo kake prostore, pomembne za naš kraj?

Tov. Lešnik: Vsaj zaenkrat ni v načrtu, da bi na Pesnici gradili kakšen pomemben objekt, čeprav vemo, da bi potrebovali večjo in lepšo telovadnico ali kakšen oddelek otroškega vrtca, zdravstveno ambulanto in morda še kaj.

Je sodelovanje med občino in občani zadovoljivo?

Tov. Lešnik: Osebo lahko rečem, da je sodelovanje med občino in občani zelo uspešno. Lep primer za to trditev je sodelovanje občanov pri asfaltiranju cest. Omeniti velja tudi izredno uspel referendum za četrti samoprispevek. Lahko pa bi bilo to sodelovanje še bistveno bolj uspešno, če bi lahko občani več stvari kot doslej uredili na občini. Naša in moja osebna želja je, da bi se to uresničilo.

Kakšne načrte imate v naslednjem mandatu?

Tov. Lešnik: Da bi na območju občine uresničili tisto, kar smo zapisali v srednjeročni načrt. To pa pomeni, da bi čimveč novih domačij dobilo zdravo pitno vodo, da bi v krajevnih skupnostih uresničili načr-

te razvoja telefonije. Nadalje, da bi ustvarili pogoje za zidavo hiš v strnjenih naseljih. Nujno moramo izboljšati tudi oskrbo prebivalstva, se pravi zgraditi trgovine v Zgornji Kungoti, na Pesnici, v Jakobskem dolu, v Ceršaku. Pomembno bo tudi vsako novo delovno mesto. Bolj smelo bomo morali posodabljati tudi pridelavo in prirejo. V okviru možnosti moramo misliti tudi na telovadnice v osnovni šoli Jakob in Jarenina. Da pa bo čimveč otrok vključenih v varstvo, si bomo morali prizadevati tudi za povečanje vrtcev predvsem na Sladkem vrhu in na Pesnici, kjer je že zdaj največja prostorska stiska.

Domov sem se vračala zadovoljna in ponosna, saj sem tudi jaz dobila odgovore na vprašanih, ki se podijo tudi v moji glavi.

BRANKA TRČAK, 8. a
OŠ Kerenčičevih Pesnica

Skupinsko delo

»Oh!« sem zaslišala nezadovoljne glasove, ko smo izvedeli, da gremo mladi v soboto čistit gasilskidom v Hotemazah. Dogovorili smo se, da eni prinesemo krpe in krtače, drugi pa vedra in milo.

Kakor smo se dogovorili, smo bili ob osmih jutraj vsi zbrani pred gasilskim domom. Hiša ni bila še dokončno obdelana in razen v kleti še ni imela vgrajenih oken, zato smo takoj ob vstopu v garažo začutili prepih. Zagledali smo prepletkane stene, na ploščicah po tleh pa so ostali sledovi mešanice apna, cementa in vode. Brez obnavljanja smo začeli z delom. Fantje so prestavljali deske in jih pribijali, dekleta pa smo čistile tla in okna. Nekaj časa smo delali tiho, potem pa je tišino predrnil krik:

»Au, moj prst! Ti, butec, pa še gledaš tja v tri krasne, ko pribijaš žeblice!«

»Jani, kaj pa ti jaz morem, če držiš prst na žeblico!« se je zadril Simon.

Punce smo bruhnile v smeh, Jani pa se je kremžil ob bolečin v prstu.

»Kako je mraz tukaj...« sem zašepetala Tjaši in klečala na kolenih ter ribala pod.

»Ja, res ni nobene vročine, pa še ta sneg zunaj...«

»Kaj je narobe s snegom? Ti mar ni všeč, ker so kepe preveč trde?« se je vmešal Boštjan.

»O, si duhovit!« ni odnehala Tjaša.

»Tukaj ne velja,« se je zaslislalo vpitje.

»Kaj pa je to?« smo se spraševali.

»Ti loviš,« smo slišali potem in ugotovili, da se fantje lovijo. Zaslislal se je glasen »AU« in pljusk vode. Vsi smo prihiteli v prostor, od koder so prihajali glssovi. In kaj smo zagledali? Simon je sedel na tleh. Na njegovi levi je ležalo vedro, on pa je imel mokre hlače. Takrat se nismo smejali, saj smo vedeli, da se bo prehladil, če bo še nekaj časa sedel na tleh. Poslali smo ga domov.

Čez dve uri smo končali z delom. Premraženi smo se razšli. Naslednji dan sem občutila posledice. Obležala sem v postelji z vročino in glavobolom.

MOJCA PELKO, 8. b
OŠ Matija Valjavec
Preddvor

P.S.: Tole »hladno« zgodbo smo v uredništvu namensko izbrali za osvežitvev sredi poletne vročine. Ž. D.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRA

Delo je največja vrednota

Delo. Delo? Ja, ampak zdaj so vendar počitnice! Ja, seveda so počitnice, drugi mladi prijatelji, ampak tudi med počitnicami gotovo nekaj delate. Nekateri pomagata doma, drugi pri stricu grabite seno, eni mešate po loncih, tretji izdelujete neko čisto vašo igračo, četrti »požirate« knjige, peti kujete kak načrt, se ukvarjate v vašim »konjičkom«, eni ste bili med brigadirji na prostovoljni mladinski delovni akciji, drugi spet ste se za kak teden ali več med počitnicami zaposlili pri kaki delovni organizaciji, da si s svojim delom prislužite kak dinar... Skratka, zdaj je na vrsti vse drugo, razen šole. In vse to je delo. Dostikrat se tega niti ne zavedamo in mislimo, da je delo samo takrat, kadar smo potem hudo utrujeni. Pa ni. Naša dopisnica SIMONA ROBLEK, ki je letos končala osemletko v Preddvoru, takole premišlja:

»Delo. Delo. Ničlikokrat na dan izrečemo to besedo, vendar se dostikrat ne zavedamo njene celotnega pomena. Pri tem mislimo le na fizično delo. Kaj pa umsko? Tudi to je delo; in še kako pomembno! Na njem visi vsa naša prihodnost. Gotovo ste že slišali ljudi, ki trdijo, da delo v pisarnah ni nobeno delo. Pa mislim, da tem ljudem delajo krivico. Res, da umsko delo pokaže rezultate šele čez nekaj časa. Toda zavedati se moramo, da umsko delo ni fizično, kjer imamo rezultat dela takoj v rokah.

Vsako delo je vrednota, pa naj bo takšno ali drugačno. Zato se ni treba sramovati pri izbiri poklica. Vsako delo bi moralo biti cenjeno, kar pa dostikrat pozabljamo in se norčujemo iz ti-

stih, ki opravljajo, kot pravimo, manj vredno poklice – cestar, dimnikar. Posledica tega ni nič drugega kot prazna takšna delovna mesta in naval na šole za »boljša« dela.

Že res, da si pri fizičnem delu pogosto utrujen in tudi umazan. Toda vsi ne moremo biti lepo čisti. Vsi ne moremo samo sedeti in misliti. Zato si je treba delo razdeliti. Vsakemu pomeni delo kaj drugega. Enemu sprostitev, drugemu veselje, tretjemu neznosno trpljenje...

Delo. Delo. Delo! Delo krepi človeka. Zato je prav, da vsi delamo. Vsako delo je vrednota, zato se ga ni treba sramovati.

Da, res je, Simona. In vendar, naj bi delo človeka osrečevalo! Toda, kako, če je takšen problem z zaposlovanjem, da je vsak vesel, če le dobi delo za preživljanje in ne še za »srečo«? Pa še draginja nas pritiska, tako, da marsikdo od tistih, ki je pustil že veliko let na svojem delovnem mestu, dela le še za »zagrenjeni« košček kruha, kar si s svojim pičilim zaslužkom drugega pač ne more privoščiti.

Drugi mladi prijatelji, nočem vam s tem svojim pisanjem zagreniti današnjega dne. Nikakor ne! Nočem pa vam tudi zapirati oči pred tem. Sicer sami vidite. Življenje pač teče dalje tudi med počitnicami. In ker so počitnice, dajte tisto, kar vam je najbolj všeč!

»Kdor je len in raje leži, mu je vedno dolgčas, se mu zeha in se slabo počuti,« pravi sošolka Simone Roblek – to je SIMONA VALTER, in še dodaja: »Lenuhov ljudje ne marajo. Raje se jim izogibajo. Priden človek pa vedno najde družbo in mu vsak pomaga.«

In če za konec napišemo še misel Božidarja Kneževiča: »Najhujša je utrujenost od brezdelja.«

Pa pišite nam, dragi mladi prijatelji, kaj delate.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRA

Zgodba za vas

Knjiga Kleroksev

Ufonijski bil že čisto obupan, zato mu niso bile mar Abordredove groznice. On, zadnji pripadnik nekdanjega množičnega in ponosnega naroda Kleroksev, se ni ustrašil groznice ničvrednega čarovnika Abordreda. Obupan je bil le zaradi knjige Kleroksev, ki jo je imel Abordred. Ta knjiga je bila Kleroksem v poseben ponos. V njej so bile čarovnije, s katerimi si lahko zavladal vsemu svetu. Kleroksem je to knjigo podaril Vesoljec z zelo oddaljenega planeta v znak hvalečnosti, ker so mu pomagali popraviti vesoljsko ladjo, ki je strmoglavila na njihov planet. To se je zgodilo pred nekaj sto leti. Pisavo, s katero je bila pisana knjiga, je razložil Ufonijskemu prapraderu. Ufonijski je bilo v resnici ime Merkur. Ime je dobil po prvem planetu v našem sončju. Merkurjev praprader je to pisavo razložil svojemu sinu, ta spet svojemu sinu in tako se je znanje prenašalo iz roda v rod. Merkur se je začel spominjati zadnje bitke, v kateri so po njegovem mnenju padli vsi Kleroksi. Abordred jih je premagal s svojimi čarovnijami. Merkur je začel premišljati, zakaj je ravno on preživel. Nenadoma se mu je »posvetilo«. Abordred mu je dovolil, da bi mu prevedel knjigo Kleroksev. V glavo mu je šinil načrt. Kot je predvideval Merkur, se je čez nekaj časa prikazal Abordred. V roki se mu je svetila čarobna palica.

»Razloži mi, kako naj to berem. Vem, da si naslednik slavnega Kleroksa, ki mu je Vesoljec razložil to pisavo. Povej, ali pa te za večno uklenem v verige, da boš umrl v ječi ob podganah v strašnih mukah!« je začel groziti Abordred.

»Hm, če umrem, ne boš spoznal pisave in potem ti knjiga nič ne koristi,« je začel izsiljevati Merkur. »Spremeni me nazaj v Kleroksa, če hočeš, da ti razložim pisavo.«

Abordred se je z roko na čelu umaknil v kot.

»Prav,« je rekel čez nekaj časa.

Sova je bila vesela. Vse se je odvijalo po načrtu. Abordred je izgovoril čarobne besede in že se je sova Ufonijski spremenila v Kleroksa. Ko je Merkur videl, da je spet nazaj Kleroks, je zgrabil knjigo, jo hitro odprl, izgovoril nekaj besed in že se je Abordred, ne da bi se zavedal, spremenil v žabo.

»Tako,« je veselo rekel Merkur. »Zdaj so karte v mojih rokah.«

Počasi je začel čarati. Kmalu je s pomočjo knjige oživil vse Klerokse.

Vsi so začeli vzklikati: »Živel, Merkur!«

Vse to pa je Merkurju dalo misliti. Po premisleku je vzel knjigo in jo vrnil v ogenj. Začela je goreti. Ko je zgorela, si je Merkur oddahnil. Ugotovil je, da je knjiga dosegla svoj namen. Rešila je Klerokse, kot so oni Vesoljca. Če jo je ukradel Abordred, bi jo poskušali ukrasti tudi drugi. Tako Kleroksi nikdar več ne bi bili mirni in na zemlji bi se vsi radi bojevali zanj.

GORAZD BALAS, 6. b
novinarski krožek OŠ Artiče

Franc Vodopivec-Ciril

Ob 75-letnici rojstva

V teh dneh, točneje 27. avgusta, bi dopolnil 75 let; 13. julija 1942 je namreč padel v nemško zasedo kot sekretar Komunistične partije za takratno kranjsko okrožje.

Premalo se spominjamo njegove revolucionarne osebnosti in njegovega prispevka revoluciji. To je delno razumljivo. Njegova opredelitev in politična dejavnost za delavske pravice je trajala le osem let, pretežno v predvojnem času. Skrb za lastni obstoj ga je vodila – takratnega »brezdomca« – iz rodnih Petelinj na Primorskem v Maribor, pa v Kranj, Zagreb in spet v Kranj. Povsod je pušal velik del svojih življenjskih sil delavskemu razredu in svojemu narodu, sledove teh prizadevanj pa je čas marsikje preveč prerasel.

Bil je predvojni komunist, eden tistih, za katere ni znano, kdo, kdaj in kje ga je sprejel v vrste komunistične partije. V njegovih življenjskih podatkih preberemo, da je bil leta 1938 sekretar Mestnega komiteja KPS Kranj. Obstaja tudi zapis, da je bil že leta 1936 sekretar ene izmed partijskih organizacij v Kranju. Januarja 1941 je bil kot sekretar Mestnega komiteja izvoljen za člana Okrožnega komiteja KPS Kranj, vključno s Škofjo Loko in Trzinom, maja 1941 pa za sekretarja tega komiteja.

Ves čas njegovega delovanja je imel pretežno »partijske funkcije«. A partija se je tedaj

v domači vasi na Primorskem.

V Kranju je bil zaposlen kot prirojevalec v zasebni čevljarški delavnici Marije Peklenikove, ki je tudi sama delovala v naprednem gibanju in bila povezana z organizatorji vstaje. Omogočila mu je, da je v delavnici nastajalo stičišče njegovih številnih povezav, pa tudi njegovo vse pogostejšo odsotnost. Pri tem le bežno omenjam njegovo udeležbo na sestankih z vodilnimi slovenskimi komunisti v pripravah za oboroženo vstajo na Gorenjskem: v Ljubljani, na Mohorju, Jelovici in drugod.

Osebnost je vzpodbujal ljudi k skorajšnjemu odhodu v par-

ganizacijsko-političnih prizadevanjih tudi potem, ko se je konec novembra 1941 srečno umaknil zasledovanju gestapa v ilegalo. Tudi potem, ko so v zimi 1941 na 1942 narodnoosvobodilne organizacije na Gorenjskem doživle zelo hude udarce in je gestapo z množičnimi aretacijami in nasilnostjo močno razredčila vrste sodelavcev in aktivistov OF. Prav on je, kljub stalni nevarnosti v letu 1942 veliko prispeval k ponovnemu vzponu partizanstva na Gorenjskem in postopnemu oživljanju organizacij Osvobodilne fronte. Zaslužno je bil na začetku julija 1942 imenovan tudi za člana Pokrajinskega komiteja KPS za Gorenjsko, a se je prav takrat, na poti h Kokrškemu odredu, z napadom nemške zasede končalo njegovo plodno delovanje. Živel je ne polnih 29 let.

Na njegovo plodno politično delovanje pa je imela tudi velik vpliv številna kmečka družina, v kateri je rasel. Revolucionarne začetke sta mu pokazala starejša brata. Brat Janez (Ivo) je v Jugoslavijo pobegnil še pred Francem in je politično deloval v Zagrebu, od leta 1938 kot član partije. Tu je Franca pozval, naj pride v Zagreb, kjer sta se skupaj udeleževala zgodovinsko pomembnih akcij naprednega zagrebškega delavstva. Bratovo življenje se je končalo že decembra 1941, ko so ga ustaši pri odhodu v partizane ujeli, nečloveško mučili in ubili.

Franca-Cirila sem spoznala, ko je prek Šentvida pri Ljubljani odhajal na znano konferenco 1. in 2. julija 1941, v Ljubljani, kjer so se zbrali komunisti, delegati iz vse Slovenije (delegat iz Gorenjske in Štajerske je bilo treba takrat pomagati pri prehajanju vsiljene nemško-italijanske meje in vračanju). Že takrat je bil urejena, preudarna osebnost, pripravljen na vse. Kasneje, v začetku 1942. leta, sva imela veliko delovnih razgovorov, sprva tudi v delavnici, kjer je pridno »prikrojeval«. Bil je izobražen, kulturn, predvsem človek. V delavskih društvih, pa tudi sam, se je učil vsega, kar mu italijanska šola v domačem kraju ni dala; veliko je bral, obiskoval gledališča, dokler je imel še čas za to. Z njim smo se radi srečevali, z zaupanjem. Bil je skrajno pošten, vesten, neutrujen, Franc Vodopivec-Ciril, eden najpomembnejših organizatorjev narodnoosvobodilnega boja in oborožene vstaje na Gorenjskem, v najtežjem, začetnem času.

M. S.

Partizansko prijateljstvo je neuničljivo

Ob obisku Antonine M. Volosenko pri borcih Dvanajste brigade

V seznamu borcev 12. SNOUB je evidentiranih 23 sovjetskih državljanov, s katerimi smo po vojni izgubili vse stike, razen s skupino iznajdljivih in temperamentnih Krimčank, ki jih je nemški okupator jeseni 1942 deportiral na prisilno delo v železarno Guštanj, današnje Ravne na Koroškem. Septembra 1943 je uspelo osemnajstim ruskim internirankam s pomočjo koroških partizanov pobegniti v partizane. Štiri, med njimi Sonja Klimenko, so ostale na Štajerskem v sestavi Pohorske brigade, ostalih štirinajst pa je bilo razporejenih v brigade na Dolenjskem. Antonina M. Volosenko se je s še petimi Krimčankami Pašo Apanasinko, Vero J. Bloha-Spanjukovo, Efoemniro T. Kasovskajo, Valjo S. Sokolovo-Kolcovoj in Aleksandro Žezela vključila v Dvanajsto brigado. Kot vzgladna, pogumna in požrtvovalna borka in bolničarka je od jeseni 1943 do osvoboditve skupaj z nami prehodila trnjevo in slavno bojno pot naše brigade.

Izgubljene stike z ruskimi soborci je ponovno vzpostavila že decembra 1976 agronomka Valja S. Sokolov-Kolcovaja s hrepenenja polnim pismom zadnjemu komandantu brigade polkovniku Vidu Jeriču. Z Valjino pomočjo smo dobili naslove štirih krimskih sobor, katerim smo poleg vabil poslali brigadno monografijo in spominski medalji. Čudežna moč brigadnih spominskih medalj in znakov, podprta z zgodovinsko literaturo, je pri naših Krimčankah vzbudila dolgo zatajevano partizansko ponos. Stopile so na plan v zdravilišču Saki na Krimu, kjer je do svoje upokojitve bila zaposlena Volosenkova kot medicinska sestra. Na pobudo nekdanjih ravenjskih internirank so spontano ustanovile neregistrirano »skupnost slovenskih partizank«, ki obuja spomine na prestano trpljenje v taborišču in zmagovit boj v slovenskih brigadah. Potegujejo se, da bi jim sovjetske oblasti kot slovenskim partizankam priznale status borca domovinske vojne, kar se nam zdi samoumevno. Šele sedanja »glasnost« in »perestrojka« jim obetata, da bodo sovjetske oblasti to našo samoumevnost z veliko zamudo uzakonile za vse sovjetske vojne ujetnike in internirance, ki so se borili za skupno zmago v evropskih odporniških gibanjih.

Potem ko smo s soborkami iz Krima vzpostavili pisemska stike, je vzklik obojestranske neizmerna želja, da bi se srečali. Povabili smo jih na brigadno srečanje v Mariboru, septembra 1977. Sledila so žalostna pisma ruskih sobor, s presretnimi opisi tragičnega usoda in ponižan po vrnitvi v domovino. To našim ruskim soborkam prizadejano, vnebovpično krivico smo hoteli popraviti. Maja 1978 smo se preko sovjetske sindikalne delegacije, ki

je bila na uradnem obisku v Mariboru, obrnili na Sovjetski komite vojnih veteranov v Moskvi, ki je potem zahteval le naslove ruskih sobor. Poslali smo mu štiri znane naslove Krimčank in spisek borcev brigade, v katerem smo podčrtali vseh 23 sovjetskih soborcev s prošnjo, da nam jim pomaga identificirati in da že identificiranim omogoči udeležbo na brigadnih proslavah. Odgovora nismo dobili. Zato sem 10. septembra 1981 v borčevskem glasilu TV-15 objavila celo odprto pismo sovjetskemu oblastem, da v Dvanajsti brigadi nismo pozabili ruskih sobor, ker si »prisrčno, enako kot one same, želimo srečanja z njimi ter hudo obžalujemo nerazumljivo ravnanje sovjetskih oblasti do negovanja slavni tradicij v skupnem boju proti fašističnim zavojevalcem.« Fotokopijo odprtega pisma sem skupaj s člankom V vojni vzplamtela ljubezen, objavljenim v TV-15 z dne 26. 8. 1981 dostavil Sovjetskemu komiteju vojnih veteranov v Moskvi s prošnjo, da nam odgovori na javno zastavljena vprašanja. Vse zaman, birokracija se ni omeščala. Kljub temu smo še naprej vzdrževali stike z ruskimi soborkami in jih vztrajno vabili na vsakoletna brigadna srečanja, prepričani, da zgodovinskega spomina in resnice ni mogoče nikdar in nikoli zanikati. Lahko se s silo desetletja duši, zadušiti pa je ni mogoče.

Letošnji obisk Mihaila Gorbačova v Jugoslaviji, zlasti pa televizijski prenos tega obiska iz Slovenije, je pri Valji in Antonini prizgal zadnje upanje, da se uresniči 43 let zatajevana velika želja videti Slovenijo, kjer sta med vojno tri leta trepli in se skupaj z nami borili. Poslali smo jima vabili na proslavo 15. divizije v Novem mestu in garantni pismi za osemndnevni obisk Slovenije. Duševna vznemirjenost ob prejemu vabila je Valji povzročila takšne srčne težave, da ni mogla na pot. Prišla pa je Antonina, partizanka Tončka, ki je za letalsko vozovnico z veseljem odštela triletno pokojnino. Voznik taksija iz zagrebškega letališča ji je za prevoz v Maribor pobral skoraj vse denarje. Tudi v partizane smo odhajali brez denarja in ni bilo problemov, ker smo skrbeli drug za drugega. To staro partizansko načelo se je brez besed uresničilo tudi ob Tončkinem obisku.

Srečanja, polna prisrčnosti

Tončka je bila gostja borcev naše brigade od 22. junija do 13. julija. Nihče ne ve povedati, zakaj se je stabilizacijsko načrtovani osemndnevni obisk razpotegnil na tri tedne. Odgovor pa je zelo enostaven: borci – zlasti pa nekdanje bolničarke Anica Satler iz Maribora, Nada Jakovljevič iz Novega mesta in Lidija Barut iz Kopra je preprosto niso spustile iz rok. Oživila je brigadna sanitetna zveza, ki je Tončko povežala celo z bivšimi ranjenci. Organizacijo Tončkinega obiska v Sloveniji je brezhibno vodila Lojzka Dolžar iz mariborskega brigadnega odbora v povezavi z Ančko Jerič iz Celja, Albinom Štokom iz Ljubljane, Štefanom Seničarjem, Nado Jakovljevič in Jožetom Lužarjem

iz Novega mesta in živahnim Jožetom Kovačičem iz Kopra. Ne bom ponavljal iz dnevnega tiska in radia znanih obvestil o častnih sprejemih Tončke pri županah, predsednikih občinskih, mestnih in republiške borčevske organizacije. Naj o Tončkinih srečanjih s soborci po vsej Sloveniji napišem le nekaj besed.

Mariborčani smo jo poleg ogleda mesta in okolice popeljali tudi v Celje, kjer smo obiskali grob priljubljenega komandanta brigade Vida Jeriča. Omogočili smo ji tudi srečanje z bivšima komandantoma 3. bataljona Ivanom Ugorškom – Jankom v Gornjem gradu in Francem Semprimožnikom v Hočah. Iz Maribora smo je prepeljali v Novo mesto. Dolenjski soborci so prijazno Tončko popeljali na prizorišča bojev naše brigade. Tončka se je živo spominjala mnogih podrobnosti. Vedela je za Trško goro, spomnila se je napada na Mirno peč in bitk v okolici Žužemberka. V Črmošnjicah, kjer je bila partizanska bolnica, je celo spoznala poslopje in vedela natanko, kaj se je v teh letih spremenilo. Živo se je spominjala Zaloga pri Škofljici, kjer sta bila z Jožetom Lužarjem ranjena. Ljubljanci so ji pokazali Ljubljano, Begunje, Bled in Postojno. Med njimi je v Stahovici pri Kamniku srečala dobričino Zagorja, komandirja čete, v katero je bila razporejena ob prihodu v brigado. Pa tudi srečanje s priljubljenim brigadnim kulturnikom majorjem Ložetom Šoncem ni bilo od muh. Pogruntala sta, da je Ljubljana pravzaprav tista »nevesta prodana«, o kateri smo s hrepenenjem prepevali v partizanih. Ko so Koprčani v Postojni Tončko prevzeli medse, je Jože Kovačič – Joco zatrobil bojni rog, ki je odmeval po obali vse do Trsta. Kot bi mignil, se je zbralo okoli 50 borcev s svojci in dvema harmonikarjema na pravem partizanskem mitingu, na katerem se je pelo in plesalo do ranih ur. Ganljivo je bilo Tončkinno srečanje z bivšim ranjencem, trgovcem, iz Trsta, ki mu je Tončka v zelo dramatičnih okoliščinah rešila življenje. Tržačan ni vedel, kako bi se ji dovolj zahvalil. Take s krvjo stane človeške vezi so nepozabne, Tončki pa se je za hip utrlil misel, da sta se na tem mitingu združila Črno in Jadransko morje...

Besede zahvale

Ob slovesu v Mariboru smo na Tončkino željo počastili spomin treh padlih Krimčank Paše Apanasinko (1908) in Aleksandrine Žezela (1926), ki sta padli leta 1944 na Koprivnici v sestavi 18. divizije in Katje Ogdanjev, ki je istega leta padla na Dolenjskem v eni izmed brigad 15. divizije. To so doslej znane žrtve skupine osemnajstih nekdanjih ravenjskih internirank. Tončka se je poslovila od nas z besedami: »Nobena uradna ali turistična organizacija na svetu mi za noben denar ne bi mogla pokazati preleste in lepote moje domovine Slovenije na tako prisrčen in ganljiv način, kot ste to storili vi, dragi soborci in soborke, ki se vam hvaležno klanjam do tal. Vseh neizbrisnih vtisov in spominov iz prelepe Slovenije še nisem imela časa urediti. To bom storila doma, najprej v družinskem in prijateljskem krogu, potem pa z mojimi Krimčankami, ki sploh verjeti ne bodo mogle, da je to res, kar ji bom pripovedovala. Zaradi njih in svoje neomadeževane poštenosti, pa vas še nekaj prosim. V borčevskem glasilu TV-15 Naš tovariš (7. julij 1988) popravite prevajalski nesporazum, da bi naj pred aretacijo bila borka krimškega partizanskega odbora, ker to ne ustreza resnici. Kot 18-letno dekle sem bila leta 1942 le žrtev okupatorske racije za prisilno mobiliziranje delovne sile.«

Janko Kuster-Miškin

Franc Vodopivec – Cyril (prvi na desni) v družbi z dekletom in bratom Francem Vodopivcem-Ivanom.

vedno bolj povezovala z delovnimi ljudmi, njihovimi stiskami, strahom pred negotovo prihodnostjo, jim usmerjala in vodila v upor, v štrajke in demonstracije in končno v narodnoosvobodilni boj. Franc, ki je zaupal v moč delovnih množic, je svoje partijske obveznosti razumel tako, da je živel in neutrudno deloval med ljudmi – od delavskih društev do velike stavke čevljarških delavcev v Zagrebu in organizacije prvega množičnega mitinga kovinarških delavcev v Zagrebu do stavke čevljarških pomočnikov v Kranju. Z nešteti osebnimi stiki in sestanki je osveščal ljudi za organizirani boj proti vse bolj grozečemu fašizmu, saj je zlasti italijanski fašizem poznal že

tizanske enote, sodeloval je pri ustanovitvi prvih dveh čet na območju kranjskega okrožja, po prvih spopadih z nemškimi policisti je ponovno zbral razkropljene borce v novo partizansko enoto. Zavzeto je deloval tudi pri organiziranju in širjenju Osvobodilne fronte v Kranju in okolici in ustanavljanju njenih odborov. Ker je na lastni koži občutil brezpravnost svojega naroda v domačih krajih, se je toliko bolj zavedal pomena, širine in udarnosti OF v boju za resnično osvoboditev Slovencev. Veliko si je prizadeval za dobre stike med partizanskimi enotami in aktivisti OF ter prebivalstvom, ker je prav v njih videl večjo učinkovitost boja.

Franc je vztrajal v svojih or-

slavije v Gravini, ki se je decembra 1943 preimenoval v 1. bataljon 3. prekomorske brigade. Po temeljitim in intenzivnem trimesečnem urjenju je bil poslan v domovino in imenovan za komandirja oddelka v 1. četo 1. bataljona.

S to enoto se je vključil v obrambo Visa še pred prihodom VŠ NOV Jugoslavije na ta otok.

Ob napadu na VŠ NOV Jugoslavije (25. 5. 1944) v Drvarju se je s svojim bataljonom udeležil bojev na otoku Braču. S svojo četo je bil določen za obrambo vzhodnega dela otoka in je bil na položajih vse do septembra 1944, ko se je začela splošna ofenziva 26. dalmatinske divizije, letalstva, tankistov in mornarice.

Udeležil se je bojev za osvoboditev otoka Korčule ter bojev za osvoboditev Orebiča, Janjine in Stona na polotoku Pelješcu. Ponovno so ga vrnili na otok Vis in vključili v obrambo otoka. Nato se je oktobra 1944 udeležil desanta na celino pri Makarski in bojev za osvoboditev krajev ob dalmatinski obali: Splitska, Kaštelov, Trogira in Šibenika. Sledili so več kot trideset dni trajajoči boji za osvoboditev Knina. Miran Terčič je bil za izkazano hrabrost v bojih za Knin odlikovan z redom za hrabrost, imenovan je bil za komandirja samostojnega protitankovskega voda in proizveden v čin podporočnika.

Nadaljnja bojna pot ga je vodila skozi hude boje za osvoboditev Hercegovine, prek Velebita v Donji Lapac, s svojo enoto je nato prešel reko Uno in se vključil v boje za osvoboditev Bihaća.

V spomin

Miran Terčič

V starosti 62 let je v Kopru nenadoma preminil Miran Terčič, medvojni oficir 3. prekomorske udarne brigade.

Rodil se je 19. septembra 1926 na Proseku pri Trstu v napredni slovenski družini, kar je skupaj z družbenimi razmerami odločno vplivalo na njegovo opredelitev. Zelo mlad se je znašel v skupini naprednih mladincev in se aktivno vključil v uresničevanje programa Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

Dne 8. marca 1943 so ga aretirali in odpeljali na karabinjersko postajo na Proseku. Šele tam je zvedel, da so italijanske fašistične oblasti aretirale tudi druge mladoletnike iz bližnjih slovenskih vasi. Nato so ga močno zastražene gojdnice odpravile na podstrešje vojašnice v Rojanu in od tam na grad Sv. Justa. Po nekaj dneh so ga v živinskem vagonu in pod stražo odpeljali v Aquilo v Abruzzu, kjer je bilo veliko taborišče internirancev in zavezniških vojni ujetnikov. Tam so ga vtaknili v posebno kazensko enoto za mladoletnike, saj je bil ob aretaciji star komaj 16 let in pol. Sledila je premostitev v taborišče Casermette, zgrajeno v predmestju Aquile. V tem taborišču je Miran Terčič zaradi svoje dejavnosti postal član odbora v 8. kazenski skupini. Zaradi sodelovanja v pripravah za demonstracije 1. maja 1943 so ga pregnali v kraj San Demetrio, v 401. ka-

Miran Terčič kot gojenec inženirske akademije v ZSSR.

zensko skupino in na prisilno delo.

Se pred padcem fašizma se je Miran Terčič pridružil somišljenikom in zahteval, naj ga izpustijo domov kot žrtev fašizma. Toda »novi« oblastniki so ga poslali v malarično Puglio, pa čeprav so takrat zavezniki osvobodili že vso Sicilijo. Po velikem tveganju, trpljenju in splošnem pomanjkanju je prišel v kraj Orto zahodno od Taranta, kjer so ga dodelili za prisilno delo.

Ob kapitulaciji Italije se je znašel na jugu Apeninskega polotoka in se je pridružil narodnoosvobodilnemu gibanju, ki se je tam porajalo pod vodstvom KP Jugoslavije, še zlasti potem, ko so tista območja osvobodili zavezniki. Skupaj s tovariši je med prvimi našel pot v NOV Jugoslavije. V prehodnem taboru Carbonara pri Bariju je bil najprej delegat ustreznega vojaškega in političnega urjenja, nato pa je bil vključen v bataljon NOV Jugo-

Obisk partizanskega gnezda Emilije

Anzola Emilia (Bologna) – sobota, 23. julija.

Pet minut pred poldne se je delegacija Idrije (Franc Mohorič, predsednik idrijskih borcev, Jurij Bavdaž, dolgoletni – sedaj upokojeni – ravnatelj idrijskega mestnega muzeja, Tomaž Pavšič, kustos tega muzeja ter pisec teh vrstic) javila vratarju občine. Takoj nas je poslal v prvo nadstropje, kjer so nas v pisarni župana že čakali: župan Enzo Baraldi, odborinika Giuseppe Baldassari, Fiorenzo Malaguti in vodstvo občinske organizacije ANPI (Vsestranskega združenja partizanov Italije) Nerio Cocchi-Viola, Armando Vignolli-Pezzi, Augusto Monteventi-Zio, Bartolomeo Marchiori in predstavnik občinske organizacije KPI Roberto Lancia, vodja Praznika Unità (Festa de l'Unità) Anzola Emilia '88.

Na kratko so nam predstavili občino Anzola Emilia, ki je z 9.500 prebivalci predmestje Bologne, prestolnice bogate pokrajine Emilia. Tu pametno združujejo zasebno obrt, drobno industrijo in kmetijstvo, ki so sodobno razvite in ki so v povojnih letih doživele pravečati razcvet. Občina je danes bogata in nima brezposelnih. Ze pred prvo svetovno vojno so občino prevzeli socialisti, ki so z združništvom pomagali kmetičkim delavcem, malim kmetom in obrtnikom v njihovem boju za boljši kos kruha. Od tedaj dalje je Anzola Emilia »rdeča«. Fašizem je preganjal napredne ljudi, jih precej pozopal in prisilil v emigracijo, toda utrjenega združništva ni več mogel zatreti. Zato ima beseda »cooperativa« danes v Emiliji močno spoštljiv zven in bogato vsebino.

Med drugo svetovno vojno, zlasti po zlomu fašizma, je bila Anzola Emilia središče odpora proti nacifašizmu. Ker je pokrajina podobna naši Vojvodini (vendar ima slabšo zemljo), je bilo tu težišče partizanskega boja v preprečevanju prometa po cesti Emilia in se zlasti na

progi Bologna-Milano, ki sta bili za okupatorja strateško pomembni. Leta 1944 so organizirali 7. brigado GAP, ki se je proslavila v bitki pri Porta Lama 7. novembra 1944 skoraj sredi Bologne.

Iz občine Anzola Emilia je bilo 151 partizanov, od tega jih je 38 padlo, deset jih je bilo ranjenih, delovali pa so v 44 bazah, pri čemer jim je pomagala in jih ščitila ogromna večina prebivalcev, zlasti kmetov.

Občino že vrsto let vodijo komunisti, ki so pri zadnjih – seveda tajnih – volitvah dobili kar 70,5 odstotka vseh glasov! Komunistična uprava je zgradila vrsto objektov, ki služijo občanom, zgradila nov občinski športni center ob Dolgi cesti (Via Lunga), kjer so tudi nova šolska telovadnica, »Bocidromo« (zidano balinišče s 4 stezami in vsemi pritliklinami, pokrito teniško igrišče itd.). Sedaj gradijo novo osnovno šolo, nov sedež občine in dograjujejo večnamenski gostinski objekt, podaljšek »Bocidroma«. Slovenskim županom predlagam, da obiščejo ta kraj in se prepričajo, kaj vse se da zgraditi za dobrobit občanov s pametno gospodarsko politiko tudi v majhni občini.

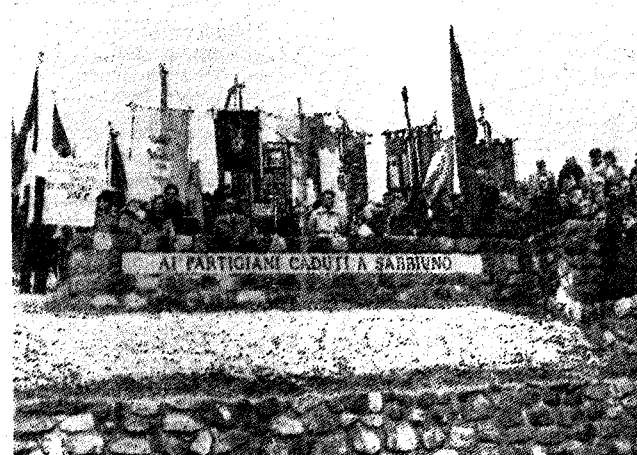
Župan mi je z neprikritim ponosom pripovedoval: »Po osvoboditvi smo iz male revne občine postali bogata; to smo dosegli s trdim delom, ker nam ni nihče ničesar podaril. Znali smo pravilno vzpodbujati in voditi občane, zato nam na volitvah še naprej izkazujejo zaupanje. Močno pazimo, da ne zapravimo njihovega zaupanja!«

Občinska uprava je majhna, z vsemi pridruženimi službami ima le 38 uslužbenec, krajevnih skupnosti ne pozna.

Po ogledu mesta in še zlasti novograden, so nas gostitelji odpeljali v športni center, prizorišče letošnjega Praznika Unità, glasila KPI. V montažni odprti restavraciji (600 sedežev), ki so jo postavili prav za to priložnost, so nam postregli z znanimi

dobrotami bolonske kuhinje, ki so jih pripravile domače gospodinjice – prstovoljke. Na voljo so bila domača vina: tokaj, lambrusco, pignoletto, albano in rosé. Ker poznam moč italijanskih vin in zaradi hude vročine, sem se edini odločil za pivo, s čimer sem si prislužil enoglasno zgražanje gostiteljev...

Po obilnem kosilu so nas gostitelji odpeljali v bližnjo vas Ponte Samoggia, kjer smo si v združni širniri (Caseificio Coop. Samoggia) ogledali proizvodnjo znanega parmezana (»Parmigiano Reggiano«) in sodobno far-

Vsakoletna proslava ob spomeniku padlim partizanom na Monte Sabbionu.

mo črnbelih krav. Vodja sirske nam je zatrdil, da nimajo težav pri prodaji svoje ga parmezana, kljub njegovi sorazmerno visoki ceni in hudi konkurenci, ker stalno bedijo nad njegovo visoko kakovostjo!

Po kratkem počitku in osvežitvi v hotelu (vročina je dosegla 35 stopinj!) so nas gostitelji zvečer odpeljali v športni center, kjer so se od 14. do 25. julija odvijale razne prireditve ob Prazniku Unità. Vodja praznika Roberto Lancia nam je pojasnil njegovo organizacijo, pri kateri prostovoljno sodeluje nad 200 ljudi vseh starosti in poklicev. Tudi župan je bil en večer natak. Pester pro-

gram je namenjen prav vsem, od otrok do najstarejših, zabavišča in plesišča so pametno razporejena, da ne motijo drug drugega.

Mene je pri vstopu v odprto restavracijo presenetila velika tabla z več rubrikami po dnevih in iz katere je bilo razvidno, da je znašal čisti dobiček konec petka (22. julija) – torej dan pred našim obiskom – že 136.713.400 lir!

Ob tem sem se spomnil, kako dolgo so naši veleugledni organizatorji zimske olimpiade in zagrebške univerziade »krojili« zaključni račun, ki jim pa večina javnosti zato ne verjame...

Pripravili so tudi paviljon knjig, ki so jih prodajali po polovični ceni. Do nsšega obiska so jih prodali že za

pa so bili navzoči tudi demokristjani, socialisti in člani drugih političnih strank, ki s komunisti tu iskreno sodelujejo, kar pa ne velja za njihove vrhove v Rimu. »Jugoslovanske partizane« so predstavili tudi marescialu-poveljniku domačih karabinjerjev, katerega ime sem preprosto pozabil. Nisem pa pozabil, da se simpatična podžupanja, ki je bila ves večer z nami v družbi, piše Anna Cocetti...

Sicer pa KPI premore kar dovolj bogatih članov. Pezzi mi je povedal, da je po osvojitvi plačeval tisoč lir partijske članarine, sedaj pa že kar sto tisoč! Ob tem mi je še dejal, kot odgovorni za propagando, da v statutu KPI nikjer ne piše, da morajo biti njeni člani samo reveži...

Nekaj po polnoči se je tudi naša delegacija odpravila v hotel.

Nedelja – 24. julija

Ob osmih so nas pred hotelom B kategorije (last županovega prijatelja, cena za dvoposteljno sobo je 89.000 lir dnevno) že čakali domači partizani. Po njihovem načrtu naj bi si danes ogledali veličastna spomenika v Marzabotto in na Monte Sabbionu di Paterno ter številne znamenitosti Bologne.

Peljali smo se na obronke Apeninov, mimo spoštovanja vzbujajoče grobnice nobelovca Marconija ob vznožju njegove Vile Grifone ter ob slikoviti reki Reno nadaljevali v Marzabotto, ki je 25 kilometrov vstran od Bologne.

Tu smo se v veličastni grobnici poklonili spominu 778 padlih partizanov in domačinov, ki so jih nacifašisti zverinsko pobili zadnje dni septembra in prve dni oktobra 1944. Med žrtvami je tudi 316 žensk, 76 starcev in kar 189 otrok, med katerimi so bili celo dojenčki! Med žrtvami smo našli tudi nekaj primorskih fantov, ki so tam služili vojsko in se kasneje pridružili partizanom.

Po slikoviti vožnji smo prispeli na Monte Sabbionu, kjer so Nemci in fašisti od 14. do 23. decembra 1944 postrelili sto ujetih partizanov, njihova trupla pa zmetali po strmih pobočju v globel.

Ujete partizane so pripeljali iz bolonskih zaporov.

Ustreljenim partizanom so postavili lep spomenik, ki se lepo sklada z okolico. Na spomenik smo položili lep šopek rož s slovensko trobojnico z napisom »Partizani Idrija-Slovenija-YU«.

Vračali smo se v Bologno, ki se pohvali z najstarejšo univerzo v Evropi. Skoraj sredi mesta smo se zaustavili pri Porta (vrata) Lama, kjer so partizani 7. novembra 1944 izbojevali pomembno zmago. Pizzi nam je kot udeleženec sila podrobno opisal potek boja. Ogledali smo si še nekaj znamenitosti Bologne (baziliko sv. Petronia, Neptunov vodnjak, Palazzo del Podesta, Palazzo comunale). Že skoraj omamljen od hude pripeke (36 stopinj, go-loglav) sem se odločil uprli nadaljnjemu ogledovanju dobesedno razžarjene Bologne. Gostiteljem sem zagrozil, da me bo kap, če me bodo še naprej trpinčili z ogledom številnih, vsekakor pomembnih spomenikov. Pezzi sem potolažil z obljubo, da si bom jeseni teden dni ogledoval njegovo Bologno in ga končno prepričal šele s trditvijo, da slovenski partizani veliko lažje prenašamo hud mraz, italijanski partizani pa hudo vročino...

Po večerji dobrot bolonske kuhinje in domačih vin ob številnih obojestranskih zagotovilih, da se bomo še srečali, smo se ob pol desetih zvečer prisrčno poslovili od dobrih ljudi »rdeče« Anzole.

S seboj smo odnesli številne predloge različnih srečanj, vključno s predlogom za pobratenje obeh občin.

Ob tem pa moram omeniti, da partizani in njih svoji Anzole Emilie že vrsto let zapored redno obiskujejo bolnico Franjo in tiskarno Slovenijo, ki jih navdušeno imenujejo kar »partizanska čudeža«. Za te stalne obiske pa sta zaslužna Jurij Bavdaž in Tomaž Pavšič iz idrijskega mestnega muzeja.

Ob zaključku še drobno pojasnilo: za ta obisk nismo zaračunali dnevnice, ker pač nismo pomembni funkcionarji, temveč preprosti občani...

Jože Oblak-Sime

Moj kurirček Jožek

Zakoračili smo v leto 1945. Vsi smo bili prepričani, da bo kmalu konec vojne in da je svoboda blizu. Toda dnevi, tedni in meseci so se vlekli kot jara kača. Še veliko težkih bojev je bilo in ugasnilo je še marsikatero mlado življenje.

V pripravih na popolni prevzem oblasti se je malo pred novim letom združilo Stiško-grosupeljsko okrožje z okrogjem Novo mesto. Tako je bila vsa Dolenjska pod enotnim političnim vodstvom. Preselili smo se v Črnomelj, ki je takrat nosil partizansko ime »slovenska Moskva«.

V Črnomlju je bilo zelo živahno, saj so imele v tem mestu, ali v bližnjih vaseh, svoje sedeže številne vojaške, politične in upravne ustanove, razne delavnice in kulturne ustanove. Tu je bil tudi Radio OF, novo ustanovljeno Slovensko gledališče, znanstvene ter denarne institucije, invalidski pevski zbor in podobno. Tudi zavezniške vojaške misije (sovjetska, ameriška, britanska in francoska) so tu domovale in imele stike z našim vojaškim in političnim vodstvom.

Naše okrožje se je z združitvijo zelo pomnožilo, s selitvijo pa smo se v ta vrvež sedaj še mi vključili.

Ker so bili prostori prejšnjega novomeškega okrožja, ki je tu deloval, pretesni, smo zasedli še nekaj sob v itak tesnem Črnomlju. Bil sem vodja kulturno-propagandnega od-

seka okrožja in dobili smo tesne prostore v hiši ob mostu. Tu je bila tudi naša ciklostilnica ter zastopstvo novoustanovljene tiskovne agencije Tanjug. Delali smo v glavnem ponoči, saj so vse radijske postaje, na primer Radio Nova Jugoslavija, radio London, radio Moskva in druge, ki smo jih redno poslušali, zvečer in ponoči objavljale najnovejše vesti z dogajanj na frontah in po svetu sploh. Iz številnih beležk sem sestavil »Radio vestnik«, natiptak matrice in jih oddal v ciklostilnico, tiskarji pa so nato oddisnili veliko izvodov. Tudi smo naslednje jutro raznesli med ljudi, v enote naše vojske, v vse politične in upravne ustanove, celo v avstrijski bataljon smo jih pošiljali.

Po kratkem dopoldanskem spanju pa nas je čakalo še veliko drugega dela.

Nekega dne, bilo je konec januarja 1945, je prišel k meni tovariš Žunič, takrat predsednik okrožnega odbora OF, s seboj pa pripeljal desetletnega fantiča in mi dejal: »Tovariš Domen, pripeljal sem ti tega fantiča in ti ga izročam v varstvo. Jožek mu je ime, prišel je iz Hrastnika. Glej, da ti bo nekako pomagal pri delu in da se ne bo potepal po Črnomlju. Tudi v šolo naj hodi!«

Že prav, bom že poskrbel zanj! sem odvrnil, ga pogledal od strani in nadaljeval s pisanjem novega razveseljivega poročila, ki ga je pravkar oddajal radio.

Ko je bilo oddaje konec, sva

se z Jožkom pomenila. Kljub temu, da je bil utrujen in lačen, je povedal svojo žalostno zgodbo. Njegov oče je odšel v partizane, bil je rudar. Nekam na Dolenjsko jo je mahnil z drugimi tovariši rudarji. Doma je ostala le mati z dvema otrokoma, z Jožkom in mlajšo sestrico. Težko so živeli in vedno v strahu pred gestapovci. Nekega dne so res vdrli v njihovo stanovanje in odgnali vse tri v zapor. Toda, Jožek je bil zelo premeten in drzen in se mu je v gneči posrečilo pobegniti. Nekaj časa se je potikal okrog Hrastnika, potem pa se je vključil v kolono hrastniških mož in fantov, ki so šli na Dolenjsko v partizane. Dolga in naporna je bila pot, pa tudi nevarna, čez Savo, mimo sovražnikovih zased, čez hribe in skozi gozdove, tja do svobodnega Črnomlja. Jožek je zdržal, saj je upal, da bo na Dolenjskem srečal svojega očeta partizana.

Medtem, ko je pripovedoval svojo žalostno zgodbo, so mu prinesli večerjo, ki jo je hitro in slastno pospravil, takoj je legel in sladko spal tja do polodne drugega dne.

Odločil sem se, da bo Jožek postal moj kurirček. Popoldne sva šla po Črnomlju. Pokazal sem mu, kam bo nosil radijski vestnik. Kaj kmalu je postal povsod znan in vsi so ga vzljubili, ko so zvedeli za njegovo usodo in kako je pogumen.

Povsod, posebno še skupine partizanov, ki jih je pot vodila skozi Črnomelj, je spraševal po

očetu, toda nihče ga ni poznal in nihče ni vedel, kje bi bil. Jožek je postal pomembna osebnost. Bil je okrožni kurir, ki je vedel vse novice in jih spotoma pripovedoval ljudem. Ko je srečeval ženske na ulici, so ga spraševale: No, Jožek, kaj je novega? Jožek pa je ponosno odgovarjal: »Naša vojska je osvobodila ta in ta kraj, Rusi so že tam in tam, Amerikanci in Angleži napredujejo in vojne bo kmalu konec!« in že je hitel dalje.

Ob popoldnevih je bil Jožek prost. Pa se mi je izmuznil in se večkrat potepal okrog, včasih mi je tudi kako uspil. Da ne bi bil ta čas zanj izgubljen, sem se dodelal z upraviteljem črnomljske šole, s tovarišem Ljubicom, da ga vzame v šolo. Jožek namreč še ni hodil v slovensko šolo, v nemški pa se ni naučil ničesar, saj je bil skoraj nepismen. Ko sem mu sporočil sklep, da bo moral v šolo, se je namrdnil. Šola mu ni dišala, saj je bilo popoldanske svobodne. Ko je prišel Jožek iz šole, je bilo, do večernih poročil, še toliko časa, da sva skupaj napisala nalogo in se učila brati ter računati. Kadar se Jožku ni ljubilo v šolo, je že našel kak izgovor, da mora k temu komandantu ali funkcionarju. Toda bil sem neizpros, ker sem videl, da mu šola koristi. Bil je bister in si vse hitro zapomnil.

Nekega dne, ko je prišel iz šole in sem ga vprašal, kaj ima za nalogo, mi je dejal, da se mora naučiti neko pesem. In učila sva se. Očitno mu je bilo že dovolj tega drila s pesmijo, pa mi je v hipu dejal: »Domen, jaz znam tudi pesem, ki so jo peli naši knapi v Hrastniku.«

»No, pa mi jo povej!« sem mu dejal.

In Jožek je stal, se priklonil kot v šoli in začel: »Hitler bo spet maler gratal, Gering mu bo penzel pral, Musolini mu bo lojtro držal, Stalin bo pa kraljeval.«

In oba sva se od srca nasmejala in sklenila sva, da bova to pesem objavila v radijskem vestniku.

Drugi dan, ko je Jožko raznašal radijske vesti, je spotoma pel to pesem in kmalu je ves Črnomelj znal in pel to pesem. Jožek je bil zelo ponosen, da je pesem, ki jo je on povedal, vzbudila toliko pozornosti.

Še nekaj se je zgodilo, kar je dvignilo njegov ponos.

Dobili smo nove plašče in to avstralske. Meni so dali oficirskega z zlatimi gumbi, z vtisnjenim kengurjem, Jožek pa je dobil navadnega. Ko sva vsak svoj plašč oblekla, je Jožek s poželjivimi očmi ogledoval moje zlate gume. Še potem, ko sem ga obesil na obešalnik, jih je ogledoval in sukal.

»Jožek, ali so ti všeč moji gumbi?« sem ga vprašal. Samo pokimal je in me pogledal s svojimi modrimi očmi.

Odločil sem se in mu dejal: »Jožek, če boš redno hodil v šolo in se pridno učil, boš dobil moje gume.« Kar poskočil je in se zavrtel po sobi in zavriskal: »Kaj res...«, še enkrat poskočil in me objel. »Pojdi in poišči škarje, iglo in nit, pa si jih prišij; tvoje gume pa prišij na moj plašč!«

Jožek ni vedel, če je to vse res ali le sanja. Poskočil je še enkrat, me objel in kot ihta zdrljal skozi vrata. »Le s kako malenkostjo lahko napraviš

veselej otroku,« sem si mislil in nadaljeval z delom. Ni minilo pol ure in že je bil nazaj s škarjami, iglo in nitjo ter se takoj lotil dela. Jožek je bil kar spreten krojač in ker je tako zavzeto delal, se ta večer nisva učila. V dobri uri je zamenjal gume in si oblekel plašč. Od ponosa ni zdržal v sobi, stekel je na cesto in vsakemu zancu pokazal plašč z zlatimi gumbi.

Drugo jutro je priganjal tiskarje, da bi čimprej natisnili radijski vestnik. Mudilo se mu je, hotel se je pokazati znanec. Vsakemu je pokazal svoj novi plašč z zlatimi gumbi in pristavil: »Te zlate gume mi je dal tovariš Domen!« In popoldne, kako se mu je mudilo v šolo! Tu šele, med sošolci, je zrasel njegov ugled, saj je imel oficirski plašč z zlatimi gumbi, na katerih je bil kenguru.

In tako je mineval čas. Prišel je radostni trenutek, vojne je bilo konec in mnoga pota so se ločila. Tudi najina pot z Jožkom se je ločila, s solzami v očeh sva se poslovila, ko sem moral v Novo mesto. Jožek je ostal v Črnomlju in čakal, kdaj bo lahko odšel v svoj rodni Hrastnik. Ne vem pa, če je našel svojega očeta, mamo in sestro. Nič nisem več slišal o njem, pač pa mi je ostal v lepem in zelo prijetnem spominu. Vzljubil sem tega otroka, ki ga je usoda tako nesrečno udarila in mu vtisnila v mlado dušo pečat trpljenja in nesreče. Toda, Jožek ni bil edini primer nesrečnih otrok v tej vojni, ki jih je usoda ločila od svojih staršev. Toda, prav na ta način so tudi oni prispevali svoj kamenček v velik mozaik naše svobode.

Vilko Kolar-Domen

Nevarne zveze z gestapovci

Kristanovi iz Zapuž so imeli kmetijo, mlin in večjo obrtno delavnico, v kateri so izdelovali sukno. Iz te obrtne delavnice je po vojni zraslo podjetje Sukno Zapuže.

Zakonce Lojze in Pavla Kristan sta imela sinova Janeza in Lojzeta, v delavnici pa 10 ali 15 zaposlenih. Družina je bila znana po vsej Gorenjski, ker so kmetije iz vseh krajev prinašali volno za prejo ali za zamenjavo blaga. Ko so 1941. leta prišli Nemci, pa so morali popisati vse zaloge in blago izdajati samo na posebne naročilnice.

Znano je, da so Nemci maja in junija 1941. leta najprej zaprli politično sumljive, inteligence, duhovnike, Rome in bogate. Iz zapora v Begunjah so jih vodili na delo v Lesce, na Bled ali v Radovljico mimo Kristanove hiše. To je bilo v času, ko še niso streljali talcev in so šele potekale priprave za upor. Kristanovi so dobrohotno dajali nemškim stražarjem žganje, mošt, hrano in cigarete, da so »zamižali«, ko so hkrati te dobrote dajali zapornikom. Ob takih priložnostih so Kristanovi navezali dobre stike z raznimi stražarji, ki so čuvali zapornike v Begunjah. To jim je omogočilo, da so prek le-teh lahko oddajali razno pošto in pakete, ki so jih prinesli svojci zaprtih.

Prvi gestapovci, ki so prišli h Kristanu, so bili radovljiški. Prišli so službeno in zaplenili osebni avtomobil. Z njim so se vozili, dokler se jim ni pokvaril, potem so ga vrnili.

Za stražarji so se začeli oglašati gestapovci iz Begunj. Brez nakaznic, ki bi jih morali imeti, so prosili, naj jim »pod roko« prodajo določeno količino tega in onega blaga, ki so ga potem pošiljali svojcem v Nemčijo. Kristanovi so jim ustregli in jim hkrati dobro postregli. S tem so navezali prijateljske stike z ljudmi, ki so odločali o usodi zapornikov v Begunjah.

Junija, tik pred napadom Nemčije na Sovjetsko zvezo, se je začel lov na komuniste. Julija je odpeljal prvi vlak izgnance v Srbijo, sledili so novi transporti za v Srbijo, Dachau, Mauthausen, Ravensbrück in druga taborišča. V začetku avgusta 1941. leta so v Dragi ustrelili prve štiri zapornike, nato so jih streljali v raznih krajih.

Ljudje so z grozo izgovarjali besedi Gestapo in Begunje. Sorodniki zaprtih so na vse strani iskali zveze, da bi pomagali svojcem v zaporu. Mnogi so rešilno bilko videli v Kristanovi družini, posebno v Kristanovi knjigovodkinji Jožici Ličof, ki so ji rekli Kristanova Pepca. V prvem letu vojne je bila stara 31 let. Kristanovi so sprejemali pisma, ustna sporočila in pakete za zapornike in jih prek stražarjev ter nekaterih gestapovcev skušali tajno izročiti naslovljencem v zaporu.

Kdaj in zakaj je Kristanova Pepca prvič prosila šefa blejskega gestapa Rozumeka za pomoč, mi je pred leti pripovedovala v Radovljici:

»Ne morem se več spomniti, kako se je pisal Francelj iz Kranja, ki so ga zaprli februarja 1942. leta. Ukvarjal se je s kupovanjem in prodajo konj. Večkrat je prišel k nam v Zapuže kupovat odeje. Rekel je, da laže proda konja, če kupcu podari novo odejo za konja. Nekeč mi je dejal: Boš dala kako dobro besedo zame, če bom kdaj zaprt?«

Ko so ga zaprli, je prišla njegova žena v Zapuže in me prosila, naj posredujem zanj. Povedala je, kako hudo ga mučijo na gestapu v Kranju. Obljubila sem, da bom storila vse, kar je v moji moči. Odšla sem na Bled in vratarju povedala, s katerim gestapovcem želim govoriti. Vratar mi je rekel, da tistega gestapovca ni več na Bledu in da je na njegovo mesto prišel Rozumek. Bom pa z njim govorila, sem sporočila vratar-

ju. Le-ta je po telefonu vprašal Rozumeka, če me sprejme na pogovor. Privolil je. Tako sem se prvič srečala s šefom gestapa na Bledu Helmuthom Rozumekom.

Pozorno je poslušal mojo prošnjo.

Kako pa veste, da ga v Kranju tepejo, me je vprašal.

Saj jih v Begunjah tudi sem odvrnila. Pri tem je naredil tako nedolžen obraz, kot da to prvič sliši in se čudi, da se kaj takega dogaja v zaporih.

Nekoga je poslal po Franceljrove dokumente. Odpri je mapo in bral ovaambo in zapisnik o zaslišanju kot

Gestapovec Guck, namestnik upravnika begunjskega taborišča Glanzerja. Partizanskemu gibanju je bil v veliko pomoč.

vsak vesten uradnik. V sobi je bila tišina. Nihče naju ni motil.

On je pa, oho, oho, težak primer, je dejal, ko je zaprl mapo. Nič ne bo, sem pomislila, a nisem odnehala.

Ne verjamem, da je tak, kot tam piše, sem mu rekla.

Ali mar veste, kaj tu piše? me je zabodel. Zmignila sem z rameni in iztisnila: Lahko si mislim, kaj piše, če ga tako mučijo.

Bom videl, kaj bom lahko storil, sicer me pa o tem lahko še vprašate, je dejal, ko sem vstala in se pripravila za odhod. Hvala vam, gospod oficir. Toda vi ste na takem položaju, da je do vas težko priti. Ali vas lahko vprašam kar po telefonu?

Seveda, je odvrnil. Franceljna niso ubili. Umrl je po vojni.

Gestapovec Guck je bil od 1941. leta v Begunjah kot namestnik upravnika Glanzerja. Doma je bil iz Regensburga v Nemčiji, poročen, oče dveh otrok. Vsi, ki so ga poznali, se ga spominjajo kot dobrega človeka, protinacista. Tako piše o njem tudi dr. Janez Gerčar v knjigi Begunje. Kristanova Pepca je marsikatero prošnjo svojcev zaprtih v Begunjah lahko uredila prek Gucka.

Nekega jesenskega dne 1942. leta je Guck rekel Pepci: »Upam, da ti lahko zapupam. Rad bi dobil zvezo s kakim partizanom v tem kraju. Nisem za ta režim, za ta teror.«

Kristanovi so imeli zveze tudi s partizani, posebno s tistimi v Karavankah. Po daljših pripravah sta se partizan Grega iz Poljč pri Begunjah in Guck sestala v sobi pri Kristanu. Za prevajalca je bil partizanski zdravnik dr. Edvard Pohar. Guck je prišel na sestanek v civilni obleki. Pripovedoval je o svojem življenju in političnih nazo-

rih in kaj ga je pripeljal h gestapu. Poudaril je, da je odločen protinacista, a da v teh razmerah sam ne more spremeniti toka razvoja Nemčije in vojne. Lahko pa pomaga zapornikom. To že dela na svojo pest in obvešča partizane. Grega mu je rekel, da bi partizanom najbolj pomagal, če bi jih prek Pepce obveščal o naslednjem:

- o pripravah na hajke,
- o ravnanju gestapovcev z zaporniki,
- o zapornikih, aktivistih OF in ujetih partizanih, ki izdajajo,
- o provokatorjih v zaporu,
- o agentih, ki jih gestapo pošilja med partizane.

Prosil ga je tudi za orožje, a je Guck odvrnil, da je to skoraj nemogoče, ker nimajo odvečnega in imajo nad orožjem natančno evidenco. Na tem sestanku je Guck dal Gregi pištolo in nekaj streliva. Imel je namreč dve pištoli in le-ta ni bila nikjer zapisana.

Prvo koristno delo za partizane je Guck naredil, ko so Nemci ujeli partizanskega zdravnika dr. Milana Cundera. Dr. Cunder je bil rojen 1908. leta na Ježici pri Ljubljani. Doma imajo gostilno pri Ruskem carju. Družina je že od leta 1941 delala za OF. Dr. Cunder se je ppartizanom priključil februarja 1942. leta. Januarja 1943. leta so ga orožniki aretirali v Cerkljah, kamor je z nekim aktivistom prišel po sanitetni material, ki so ga zanj zbrali aktivisti.

Aretiranca so najprej odpeljali na gestapo v Kranj, nato pa v begunjske zapore. Partizani so na vsak način hoteli zvedeti, če je dr. Cunder kaj izdal na zaslišanjih. Guck je zvečer skrivaj prinesel zapis celotnega Cunderovega zaslišanja h Kristanu, kjer so ga prebrali. Pepca je Gregi sporočila, da je prebral Cunderovo zaslišanje in naj bodo brez skrbi, da ni ničesar in nikogar izdal.

Marca 1942. leta so Nemci v Trebojah pri Smledniku ponotič zalotili sekretarja pokrajinskega komiteja partije za Gorenjsko Toneta Dolinška-Metoda. Guck je z vidnim spoštovanjem Gregi pripovedoval o tem zaporniku.

»Toliko so ga mučili, a ni klonil. Vedeli smo, da je funkcionar partije in OF. Občudovali smo ga in ga cenili kot nasprotnika. Gnali so ga v Drago gledat, kako strelja talce, da bi ga omehčali, strli. Niso uspeli in prav zaradi tega ga niso ustrelili, ampak poslali v koncentracijsko taborišče.«

Rajonski komite KPS in rajonski odbor OF za mesto Radovljico sta imela sedež v podzemeljskem bunkerju v gozdu pri Dvorski vasi. V bunkerju je bilo prostora za šest oseb, ilegalcev. 23. oktobra 1943. leta so se ti radovljiški aktivisti zmenili, da gredo na teren vsak k svojim sodelavcem. V bunkerju je ostal samo kurir Slavko Mencinger (zdaj živi na Bledu). Ponoči so policisti ujeli člana odbora OF in mu zagrozili z mučenjem in smrtjo, če ne bo takoj vse izdal. Slabič jih je ubogal in vodil do bunkerja. Misli je, da so se drugi že vrnili in vedel, kdo in koliko jih je notri. Slavko se je zbudil in hotel zagrabiti za puško, tedaj pa je policist sprožil brzostrelko in v nogo ga je zadelo 18 krogel. Ranjenega kurirja so odnesli v zapor.

Terenci in vsi sodelavci NOB so se bali posledic izdaje. Grega je takoj prek Kristanove Pepce zahteval od Gucka, naj mu nujno sporoči, kaj je aktivist povedal na zaslišanju. Guck je napisal izvod iz zapisnika o zaslišanju, ki ga je Pepca prevedla v slovenščino in prepisala na pisalni stroj. Grega je dobil

v roke spisek 60 oseb, sodelavcev OF, kaj kdo dela, kakšno funkcijo opravlja itn.

»Reci Gucku,« je naročil Grega Pepci, »naj ga še bolj prebunkajo, da bo sestavil spisek za sto oseb. To je oslarija. Zapornik si je med mučenjem izmišljal imena sodelavcev NOB, bodo rekli zasliševalci.«

Guck je razumel Gregov namig. Izdajalca so še bolj mučili, navajal je nova in nova imena. In posledice: gestapovci mu niso več verjeli...

Kako je Guck sklenil življenjsko pot?

Med gestapovci je na splošno vladalo mnenje, da je Rozumek tajno naklonjen partizanom. Temu prebrisnemu lisjaku je nasledel tudi Guck. Aretirali so ga poleti 1944. Nekaj časa je bil zaprt v Berlinu, nato v Dachau, kjer so ga ustrelili. Po vojni sta Guckova sinova obiskala Begunje, si ogledala muzej in obiskala Kristanovo Pepco, ki jima je pripovedovala o njenem očetu.

Šefa gestapa Rozumeka so po vojni odkrili Francozi in dlje zasliševali, po dveh letih pa izpustili iz zapora (sicer je bil iz Vzhodne Prusije, današnjega Kaliningrada v Sovjetski zvezi). Umrl je leta 1949, star 65 let, v Neustadt an der Weinstrasse. Na tamkajšnjem pokopališču je označen njegov grob.

Jože Vidic

Grob neznane partizana v Padni

V vas Padna, na vzpetini v Slovenski Istri, so v novembru 1944 nemški vojaki pripeljali partizane. Nihče izmed vaščanov ni vedel, od kod je bil mladi fant, ugibajo pa, da je bil iz Malega Krasa, morda iz Miljskih hribov.

Partizana so fašisti ustrelili kar pod vasjo in ga pustili, domačini pa so ga pokopali. Po vojni so ga pokopali na pokopališču. Veliko let so otroci ob različnih priložnostnih nosili na ta grob cvetje in še danes se tu in tam kdo spomni nanj. Svojev partizana pa ves ta čas sem ni bilo.

Nekateri vaščani se tega žalostnega dogodka še spominjajo, morda bi se celo še

dalo ugotoviti, od kod je bil, čigav in kakšno je njegovo ime.

Skromen grob pa sameva. Vendar pa bi bilo lepo, da bi ga uredili, da bi ostal v trajen spomin na grozote vojne. Prav tako bi bilo prav, da bi tudi v drugih krajih pregledali grobove naših znanih in neznanih padlih borcev. Odbor borcev Istrskega odreda si je že zadal nalogo, da letos obišče grobove svojih padlih borcev. Te grobove bomo poskušali urediti in ne bomo čakali samo na novembrske dni, ko se naših dragih pokojnih in padlih za svobodo spomnimo množično.

Milan Cirk

Spomini ne zamrejo

Kmalu bo 44 let, kar je umrl zelo znan aktivist tovariš Franc Šonc-Opel. Pri Velikem Dolu pri Komnu so ga zadele sovražnikove krogle. S partizani je že sodeloval pred letom 1942. V še ne dograjeni hiši je skrival partizane, pri tem pa je bil zelo zanesljiv. »Grem, ker me kliče narod«, je dejal 9. septem-

bra, 1943, ko je kapitulirala Italija. Med ljudmi je bil zelo priljubljen, dober tovariš je bil tudi med partizani.

Spominjam se dne njegovega pogreba. Nekaj tovarišic se je odpravilo v Trst po cvetje, vendar se je pri tem rednem pregledovanju na meji, v nemški komandi nekaj zapletlo. Slutile so, da se ne obeta nič dobrega. Res je pred komando stala množica, vsa določena za transport. Tudi mene so obvestili o pogrebu. Zaslišali so me in me skupaj z ostalimi namestavili poslati v Nemčijo.

Ko pa smo dve po dve korakale proti tovornjaku, je prišel komandant z bičevko v roki. Pogledal je po dolgi koloni. Dvignil je roko in pokazal po sprednjem delu vrste. »Dojčland«, je zakričal, zadnjemu delu pa »A casa!«

V tem, zadnjem delu sem bila jaz, moja tovarišica Milka pa v prvem; odpeljali so jo v Coroneo.

Pogreb tovariša Opla smo kljub temu opravili - na skrivaj, saj smo se morali varovati izvidnice v Sežani. Tako zdaj tovariš Šonc počiva v družinski grobnici na kriškem pokopališču.

Anica Starec

V spomin na padle

Člani ZRVS rotovške in ruske občine so se lotili nalogo s področja ohranjanja in razvijanja tradicij NOB z vso resnostjo.

Pred dnevi so se že drugi skupaj z borci zbrali na Apnici in bližnjem Bezovcu v Lobnici, kjer so se počastili spominu padlim Lobničanom in borcem Ruske čete, katerih obeležja so prevzeli v svoje varstvo pred tremi leti.

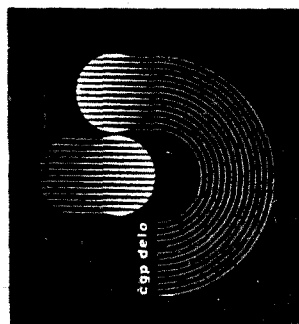
Za obeležje na Apnici, posvečeno padlim Lobničanom, skrbi OK ZRVS Maribor-Rotovž, za ploščo na skalnatem masivu pod Bezovcem, posvečeno krajanom Lobnice za sodelovanje z Rusko četo KK ZRVS Ruše, za obeležje v pečevju Bezovca, kjer je leta 1942 tabo-

rila Ruska četa, pa skrbi OK ZRVS Maribor-Ruše.

Seznanjanje z zgodovino NOB-ja, redno vzdrževanje obeležij ter vsakoletni pohod in srečanja z borci na teh mestih postajajo resnično tradicija, ki so si jo mladi vojaške strelšine Rotovža in Ruš, vzeli za svojo trajno nalogo.

»Pričakujemo,« je dejal v svojem govoru na Apnici predsednik OK ZRVS Maribor-Ruše Jože Gašparič, »da bo dejavnost borčevskih organizacij postala permanentna naloga širše družbe, predvsem SZDL in mladine, saj se vrste borcev NOV iz dneva v dan redčijo in nas opominjajo na ohranjanje zgodovine naših izjemnih in veličastnih bojev in zmag naše NOB.«

Ivan Bučak

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35

p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:

Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revialni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Nagradni razpis

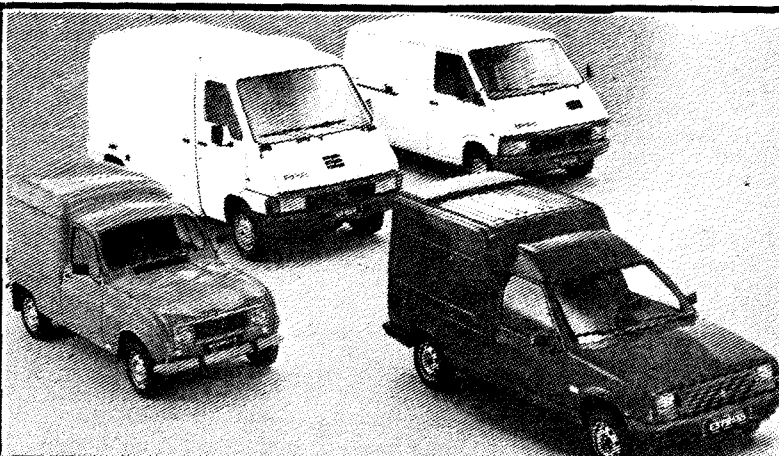
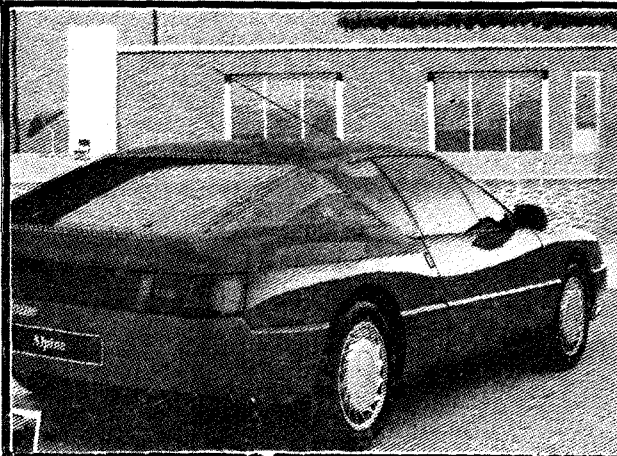

IMV

RENAULT

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

[illegible]

Počitniški dom Banjole – penzijske cene v posezoni

Svet Počitniškega doma ZZB NOV Ljubljana-Banjole je na seji 29. julija 1988 sprejel naslednje penzijske cene za čas posezone (različne glede na nastanitveni objekt):

Nastanitveni objekt	Posezona	
	5. sept.–25. sept.	od 25. sept. dalje (okvirne cene)
Depandansa D-II	25.500	22.000
Depandansa D-I, D-III		
podprtiličje D-II	23.500	20.500
Blok A, B,		
podprtiličje D-I	20.500	18.000

Cene za čas od 25. septembra 1988 dalje so okvirno določene.

– Člani ZZB NOV iz občin soustanoviteljic PD imajo na te cene popust 4.000 din na podlagi predloženega potrdila o članstvu.

– Prijave z vplačano akontacijo in prevozom posreduje uprava PD Banjole najkasneje 30 dni pred začetkom vsake izmene. Od tedaj z nezasedenimi sobami razpola-

ga uprava doma.

– Akontacija je 50.000 din na osebo. Cena prevoza z avtobusom iz Ljubljane v banjole in nazaj je od 15. avgusta 1988 dalje 25.000 din.

– Gostje, ki bodo potovali z vlakom, bo na postaji v Pulju pričakal domski kombi.

Vabimo vse člane ZZB NOV iz vseh krajev Slovenije – pridite v Banjole. Tu je v posezoni zelo lepo. Ko se morje ohladi, bo ogrevan ba-

zen z morskovo vodo.

Prijave sprejema in daje informacije recepcija PD Banjole, tel. (052) 73-144, naslov: Počitniški dom ZZB NOV Ljubljana-Banjole, Indije 1, 52000 Pula, štev. žiro računa za nakazilo akontacije in prevoza z avtobusom je 50101-678-49035.

Svet Počitniškega doma
ZZB NOV
Ljubljana-Banjole

P. S. Še pojasnilo o »POSKOČNIH CENAH« (TV-15, 4. avgusta 1988)

Turistično naselje Valovine, paviljon Ribarska koliba i paviljoni Verudela so objekti III.

Cene:

	Gosti		Povprečna cena
	domači	tujci	
Valovine – HTV, Ribarska koliba – HTV	24.900	42 DEM	42.900
Dep. Medulin, Valovine TWC	28.900	49 DEM	49.975
Paviljoni Splendid, Zl. stene, Verudela	32.900	49 DEM	51.975

V zadnji koloni so navedene povprečne cene zaradi tega, ker je 60%–70% omenjenih objektov rezerviranih za tuje goste in se tako dobi razlika v ceni.

Nasi objekti so v celoti rezervirani za domače goste.

Kvaliteto navedenih objektov lahko primerjamo kvečjemu z našima blokoma A in B, katerih cena v sezoni od 25. 6. 1988 dalje je bila 24.000 din. V tej ceni pa je zagotovljena

brezplačna vsakodnevna zdravniška pomoč v lastni ambulanti.

O cenah za prehodne goste ne bi dajali pojasnil. Glede izvenpenzijskih cen pijače in jedi je PD Banjole daleč pod cenami hotelsko-gostinskih ponudb (steklenica piva je 1.600 din, 1 liter vina 4.000 din itd.).

Sprejemamo kritike in pripombe glede strežbe in čiščenja. Odbitna postavka 3.000

din za goste na dan pa pomeni 80.000.000 din (osem starih milijard) za več čas poslovanja doma. Glede na dosedanje število članov ZZB NOV je popust povečan na 4.000 din. Ta znesek je dolžan prigrisniti delovni kolektiv, ker ne dobi nikakršnih dotacij. Goste naprošamo, da vse svoje pripombe in mnenja vpišejo TUDI v KNJIGO PRITOŽB.

Bogdan Javor,
predsednik Sveta

Sporočilo

iniciativnega odbora XIV. SNOB zaščitnice GSS NOV in POS

16. 6. 1989 bo minilo 45 let od ustanovitve XX. Zaščitne brigade Glavnega štaba NOV in POS, ki je 15. 10. 1944 dobila številko XIV. (14.) Seveda pa je imel Glavni štab svojo zaščitno enoto že takoj po prihodu iz Ljubljane na osvobodeno ozemlje junija 1942, ki se je pozneje razvila v četo, bataljon in brigado. Lani se je ustvaril iniciativni odbor skupnosti borcev in bork XIV. brigade, ki je v svoj program dela zapisal tudi tri glavne naloge: sklic skupščine borcev in bork XIV. zaščitne brigade, v katero spadajo tudi borci prejšnjih zaščitnih enot; na njej bi izvolili odbor, sprejeli pravila in podobno, popis ali pa naj bi tudi borce zaščitne enote in pisali monografijo.

Glede borcev zaščitne enote Glavnega štaba bo treba razčistiti s skupnostjo bor-

cev zaščitne enote vojaško-političnega vodstva NOV in POS, kateri borci dejansko spadajo v zaščitno enoto političnega vodstva (CK-KP, IO OF itd.) in od kdaj naprej. V začetku sta bila namreč ta dva vodstva skupaj in je obstajala skupna zaščitna enota. Isto velja za pisanje monografije (monografija zaščitne enote Glavnega štaba naj bi se začela pisati z dnem, ko je ta postala samostojna). Za čas pred tem pa naj bi veljala monografija zaščitne enote vojaško-političnega vodstva NOV in POS.

Ne glede na ta problem, ki ga bo treba čimprej rešiti, pa prosimo vse živeče borce in sorodnike padlih in mrtvih borcev zaščitne enote Glavnega štaba NOV in POS, da nam sporočite rojstne podatke, čas, prebit v zaš-

čitni enoti in funkcije ter naslov. Za padle borce pa tudi podatek, kdaj in kje je padel. Za pisanje monografije pa bi prav prišel vsak drobec spominov borcev, še zlasti poveljnikov, fotografije skupin borcev, poveljnikov in drugo.

Zavedamo se, da je po tistih letih umrlo veliko borcev, da so spomini zbledeli, da so se razni dokumenti zgubili (k sreči jih je v IZDG kar precej) in da se bo marsikomu zdelo to zbiranje podatkov nespametno. Toda, kljub temu upamo, da se bo večina borcev odzvala našemu zaprosilu. Hvala lepa. Svoje podatke, spomine, fotografije in podobno pošljite na naslov:

Branko Šoba-Boris
Zdole št. 30
68 272 Zdole–Krško

V uredništvu smo prejeli s tole vsebino:

Želja se je izpolnila. Hvala, dragi pohodniki na Triglav (22.–23. julij 1988) Hvala bormem, jeseniške SZDL, planinski enoti, gorskim reševalcem, zdravnikom za varno potčutje, tudi pohodnikom milice in posadki helikopterja!
Anica Angelca Poljanšek iz Jesenice

K izjavi Beseda nekaterih borcev so pristopili še novi podpisniki. Iz Ljubljane se mednje uvršča Janko Perat, iz Izole pa Miran Blažina, Viktor Zajc, Maldomir Testen, Jože Klanjšček, Regina Franca, Marija Kovčič, Dušan Pirih, Bojan Serazin, Henrik Kolenc, Bruno Klanjšček, Jože Šturman, Srečka Vovk, Marčel Medoš, inž. Vladimir Pižent, Albin Krebelj, Ivo Cotič, Ivan Ludvik, Slavko Črnčič in Jernej Humar. Originalne podpise teh borcev hrani v svojem arhivu Občinski odbor ZZB NOV Izole.

tek kaveljcev in korenin....!

kokrica, sobota, 10. 9.'88 ob 16.

Prijave: od 14. ure dalje v brunarici bo kržišču izvoza iz avtoceste s ceste proti Golniku. (300 m od osnovne šole na Kokrici)

Kategorije: – ženske – 10 km, moški – 21 km.

Proga: nezahtevna, poteka v osrčju Udinboršta, moški bodo tekli dva kroga

Nagrade: – prvi trije v obeh kategorijah prejmejo medalje – med vse tekmovalce bodo z žrebom razdeljene praktične nagrade

Štartnina: 5000 din.

Po tekmovalstvu bo družabno srečanje kaveljcev in korenin!

Športno društvo
Kokrica

Vabila in obvestila

Odbor IV. SNOUB »Matija Gubec« obvešča, da bo v počastitev spomina na 46. obletnico ustanovitve te brigade, v soboto, 3. septembra 1988, ob 11.00 uri svečano polaganje venca k spomeniku Gubčeve brigade na Trebelnem in podelitev medalj pohodnikom »Po poteh Gubčeve brigade«.

Vabimo vse borce Gubčeve brigade in drugih enot ter krajanje, zlasti še mladino iz bližnjih krajev, da se po možnosti udeležijo teh svečanosti.

Možnosti organiziranja posebnega prevoza nimamo.

Odbor

Vse borke in borce II. brigade VDV-NO vabimo, da se v čim večjem številu udeležijo rednega volilnega programskega zbora, ki bo v KS Vipolže v Goriških Brdih 3. septembra ob 14. uri. Zatem bo družabno srečanje v lepem senčnem parku starega gradu v Vipolžah.

Se posebej vabimo vse borke in borce ter njihove sorce, da se udeležijo osrednje partizanske slovesnosti na Humu v Goriških Brdih (začetek ob 11. uri). Slavnostni govornik bo Janez STANOVNIK, predsednik SR Slovenije.

Vse, ki bodo v Novo Gorico prihajali z vlaki ali avtobusi obveščamo, da bo vozil posebni avtobus iz železniške in avtobusne postaje ter Trga Jožeta Srebrničarja v Solkanu.

Po končani slovesnosti na Humu bo avtobus vozil s Huma v Vipolže. Odhod avtobusa iz Vipolž v Novo Gorico bo po dogovoru udeležencev zbora.

BRIGADNI ODBOR

Odbor skupnosti borcev 31. divizije NOVJ in družbenopolitične organizacije občin: Ajdovščina, Cerknica, Idrija in Postojna, organizirajo v dnevi od 9. do 11. septembra 1988 5. pohod po poti prenosa ranjencev iz Primorske in Gorenjske na Notranjsko. Prenos – evakuacija ranjencev so opravile enote IX. korpusa avgusta 1944. leta.

Vabimo udeležence NOB, posebno še udeležence evakuacije, mladino, planince, da se na posameznih delih pohoda ali na celotni trasi pridružijo pohodnikom.

I. etapa

9. septembra 1988: Cerkno-Oblakov vrh ali do Krnic, odtu povratek z avtobusom.

II. etapa

10. septembra 1988: prihod z avtobusom iz Idrije na Vojsko, nato pa s pohodniki do Otlice. Ta skupina se 11. 9. 1988 odelje z avtobusom do Cola (kjer so veze za Idrijo, Godešič in Ljubljano).

Na pohodu bodo pohodniki položili venec na grobišča.

Svečanosti in tovariška srečanja bodo v Cerknem, na Vojskem, Hudem polju, Predmeji, Mačkovcu, pri Postojni in v Loški dolini.

Prijave za sodelovanje na pohodu pošljite na naslov: ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV NOV, OBČINSKI ODBOR IDRIJA, 65280 IDRIJA, do 27. 8. 1988, z navedbo, na kateri etapi ali celotni trasi pohoda se boste priključili pohodni enoti ter naslednje

podatke: ime in priimek, leto rojstva, točen naslov, udeleženci NOB pa tudi enot v kateri ste bili v času NOB.

Odbor Skupnosti borcev Levstikove brigade vabi na praznovanje 45. obletnice svoje ustanovitve in na svečani občni zbor brigade.

Srečanje bo v soboto, 10. septembra 1988 ob 11. uri v Osnovni šoli v Dolenjskih Toplicah s kulturnim programom, ki ga bodo izvajali učenci te šole in Osnovne šole Levstikove brigade iz Škofljice.

Borci Levstikove brigade se bomo zbrali pol ure pred začetkom proslave pred Osnovno šolo v Dolenjskih Toplicah. Po proslavi bomo imeli redni občni zbor.

Po končanem programu bo tovariško srečanje borcev in gostov v gostišču ROG v Dolenjskih Toplicah.

Organiziran bo avtobusni prevoz (avtobus bo iz Ribnice odpeljal ob 7.30, postal bo v Škofljici, s Trga osvoboditve v Ljubljani (pred univerzo) pa bo odpeljal ob 9. uri). Prosimo, da se do 25. avgusta za ta avtobus prijavite (tel. (061) 555-277, jutraj, tov. Nasti).

Vabimo vse borce, da se proslave in srečanja udeležijo v čimvečjem številu!

Ljubljanska sekcija Briško-beneškega odbora organizira izlet z avtobusom na Zborovanje primorskega ljudstva, ki bo na Humu v Goriških brdih v soboto, 3. septembra 1988 ob 11. uri. Avtobus bo iz Ljubljane (s Trga osvoboditve) odpeljal ob 7. uri istega dne, ker pa je še nekaj prostih sedežev, bomo zbirali dodatne prijave v Domu JLA, Trg OF v četrtek, 25. avgusta 1988 ob 18. uri. Prijavijo se lahko tudi člani ostalih sekcij enot 30. in 31. divizije, pripadniki odbora JLA za Slov. Primorje, Trst in Istro, svojci borcev in prijatelji. Prevozne stroške za izlet (10.000 din) plačate ob prijavi!

Odbor sekcije

Člani sekcije Briško-beneškega odbora se bodo odšli srečevali v Domu JLA (plavi salon) v Ljubljani. Od 1. septembra naprej bodo srečanja vsak prvi četrtek v mesecu ob 18. uri.

Odbor

Poziv jurišnikom na Turjak

Letos bomo proslavljali 45. obletnico zmage Prešernove brigade nad belogardisti na Turjaku. 24. septembra 1988 bodo podeljena posebna priznanja jurišnikom na grajski stolp. Zaradi tega prosimo vse tiste jurišnike, ki so se povzpeli po lestvah in jurišali skozi luknjo v stolpu, skupno s tovarišema Malnarčem in Krtno, da sporočijo svoje podatke (ime in priimek in naslov) na Odbor skupnosti borcev Prešernove brigade pri Občinskem odboru ZZB NOV Kranj. Podatke sporočite zase in za svoje soborce, ki jih poznate.

Obenem vabimo borce Prešernove brigade, da se 24. septembra 1988 udeležijo proslave na Turjaku.

Odbor Skupnosti borcev NOV
Prešernove brigade

Vabilo

za letni pohod in srečanje borcev, planincev in mladine na Porezen, ki bo v nedeljo, 28. avgusta 1988.

Družbenopolitične organizacije Cerknega, Planinskega društva Cerkno, skupnost borcev Gorenjskega vojnega področja, brigade Srečka Kosovega, inž. bataljona 31. divizije organizirajo letno srečanje borcev, planincev, tabornikov, mladine in vseh ljubiteljev gora na prizorišču zadnje bitke na Poreznu.

Pri spomeniku – grobnici na vrhu Porezna bo ob 11. uri komemoracija, prižgali bomo žaro in položili vence v spomin na

boj in preboj ter žrtve, padle na Poreznu in njegovi okolici.

Na Porezen je mogoče priti:
– iz Cerknega preko Pač
– iz Železnikov preko Davče po poti Gorenjskega vojnega področja
– iz Podbrda, po poti inž. bataljona XXXI. divizije
– iz Petrovega brda
– iz Jesenic

Vse poti so označene!

Po srečanju bodo planinci poskrbeli za okusno hrano in dobro pijačo v domu Andreja Žvana-Borisa. V primeru slabega vremena se primerno opremite!

Organizacijski odbor pohoda

Pojasnilo

Od kod ime Prešernova – proletarska brigada?

Ob odkritju spominskega obeležja 17. julija ob cesti pred Dolenjo vasjo v Selški dolini so nekateri udeleženci podvomili oziroma pripomnili glede vsebine na tem obeležju, ki so ga odkrili ta dan. Spraševali so, od kod in kdaj naj bi bila Prešernova brigada »udarna proletarska«.

V pojasnilo navajamo izvelec iz nared-

be štaba 2. operativne cone z dne 24. junija 1943:

»Štab 2. operativne cone nareja:
1. Ustanavlja se VIII. udarna proletarska brigada.

2. Ustanavlja se in reorganizira Gorenjski partizanski odred«.

3. Itd., kjer se navaja sestava štaba brigade in bataljonov.

Navedena naredba je v celoti opisana v kroniki Prešernove brigade Stanka Petelina-Vojka (na straneh 32 do 34).

Odbor Prešernove brigade

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljici. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani. Naslov uredništva: Ljubljana, Miklošičeva 28/I. Telefon: 327-780. V uredništvu smo: glavni urednik – ZVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik – VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki – ŽIVA DROLE, BOJAN KUNTARIČ, MILENOK STRAŠEK, BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ, redaktorica-ilektorica – MIRANDA MRČELA, tehnični urednik-oblikovalec – DRAGO SETNIČAR, tajnica uredništva – MIRA OKORN. Uprava in naročniški oddelki: Ljubljana, Ul. Moše Piljčeve 24. Telefon: 317-049. P. 598. Člani časopisnega sveta TV-15: predsednica – MIRA SVETINA, DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROČAR, VANDA ŠKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVIČNIK. TV-15 izhaja kot tednik. Cena izdaja: 500 din. Letna naročnina za 1988 (52 števil): 19.000 din. Naročnina za II. polletje: 12.000 din. Tisk in korektura: ČGP Delo, Ljubljana. TV-15 je oproščen temeljnega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).